

خالىد ئىرتوغرول

جايى يانز قىيەم

ئەۋپىاۋەى

لە دوۋى خۆى دە گەر پىت

نوپاوهی
له دووی خۆی ده گهریت

ناوی کتیب: نه و پیاوه ی له دووی خوی ده گه پیت
 نووسر: خالد ئیرتوغرول
 وهرگیت: شهیدا علی

له به پتوه به رایه تی گشتی کتیبخانه گشتیه کان

ژماره (۱۱۸۹) ی سالی ۲۰۰۹ ی پی دراوه

ناوه نذر اکراندانی ئارا

بنکه ی سهره کی بلا و کرینه وه ی بهرهمه کانی ناوه ندی راگه یاندنی ئارا - سلیمانی / شه قلمی پیرمه ئید
 0770 358 7100 - 0750 106 9589 www.aramediacenter.com | Info@aramediacenter.com

© سهرجه م مافه کانی ئهم بهرهمه پارێزراوه بۆ ناوه ندی راگه یاندنی ئارا

ئێ ریکه وتنی فهرمی ئیوان ناوه ندی راگه یاندنی ئارا و دهزگای بهرهمه ئین و نووسه وه، ناوه نده که رێ
 ادات به له چاپدانه وه کۆپی کردن یاخود دابه زاندنی له سایت و تۆره کۆمه لایه تیه کان، یاخود خست
 سهر شیوازی دهنگ بۆ میدیاکان بههر شیوازی ئیک بیت. سهریچیکاریش تووشی سزای یاسایی ده بیت.

پیشه‌گی

نازارو نارہ حەتیەکانی سالانی دوورو درێژی خویندەم بە ئومیدی
گەشتەم بە ئەمڕۆ بە پێگەرد. بۆیە باش بیرم دیت ئەو پۆژەیی یەكەم
هەنگاوم نایە پیشەیی مامۆستایییەوێ گیانم تەژی بوو لە کۆمەڵێک
هەستی جوان. بوون بە مامۆستا... وەك سەرکردە یەك کە ولاتانیکی
پزگارکردبێ، هەستی سەر بە رزی و لە رزیکێ شیرین پەیتا پەیتا هەموو
گیانمی دادەپۆشی.

دەتوت لەم دنیا بە دا من یەكەم کەسم کە ئەم پیشەییەم هەلبژاردبێت،
پێم دەکەوتە هەركەسێک دەمپرسی:

- ئەوێ مامۆستایەتی چۆنە؟

ئەوێ وەلامانەیی وەرەمەگرت زۆر بەیان یەك شت بوون:

- مامۆستایەتی؟ پیشەییەکی زۆر جوانە بێگومان... بەلام ئەو

بەهاو پێژەیی جارانێ نەماوە.

هەندیکیش ئەوەندە بەخۆشی باسیان دەکرد، حەزم دەکرد هەر
ئەو کاتە پاکەم بۆ قوتابخانەو تێکەڵاوی هەراو هوریا ی ئەو مندالە
جوانانە بێم. بەلام کەمیش نەبوون ئەوانەیی هەر کە گوێیان لە وشەیی
"مامۆستایی" دەبوو لچیان هەڵدەقروچکاند و بە وەلامەکانیان
خوینەمیان دەکردە سەهۆل، بەلام من هەمیشە حەزم بە بیستنی شتە
جوان و خۆشەکان بوو زوو وەلامە ترسێنەرەکانم پشتگوێ دەخست.

خۆم پېڅخست بۇ پۇشتن بۇ ئەو شوپنەي لېي دامەزبابوم. لەگەل ئەو کۆمەلە دۆست و خرم و خۆشەويستانەدا بووم کە ھاتبوون بۇ مالمان تا مال ئاواييم لى بکەن. لاي ئىمە عادەت وايە گەرکەسېڭ بېوات بۇ شوپنېڭكى دوور پېي دەلېن: "خوات لەگەل بېت، بە خېر بچيت و بە خېر بېتەو". بەم جۆرە ھەم دالئەواييت دەگەن و ھەم دەيسەلمېتن کە ھاويەشى شېن و شادمانېن. بۇ يەكەم جاربوو ھەستم بەو پالېشتىيە دەروونىيە دەکرد کە لەم نەرىتە جوانەدا ھەيە. ئەو شەو قسە و باس زۆر گەرم بوو بابەتەكەش مامۇستايى بوو. مامۇستايەكى پېرى دنياديدە، کە زۆر پېزم بۇ کەسېتى و زانستەكەي ھەيە، باسى لە نھېنىيەکانى سەرکەوتن دەکرد لەم پېشەيەدا. ئەو زانيارىيانە ئەوئەندە بەلامو ھە گرنگبوون، خۆم بۇ نەگىرا و تاوم دايە قەلەم و کاغەزو نووسىمەنەو.

يەكەم ئامۇزگارى: "مامۇستا، ھەموو شتېڭى گوندەكەيە. لە پاستيدا ئەمە لە ئاكارى پېغەمبەرانە، چ شتېڭ لە فېرکردنى پەوشت و زانست بەسوودترە؟ بۆيە مامۇستا گرنگە بزائېت چى دەدات بە كى؟ کە دەيەوېت شتېڭى پاست فېرى کەسېڭ بکات، پېويستە نەيشکېنېت و نەپترسېنېت و ھەستى برېندار نەکات. لەوانەيە بېەوېت چاکەيەك ئەنجام بدات بەلام سەرەنجامەكەي خراپ بشکېتەو."

دوومە: "مامۇستايەك پېچەوانەي نەرىت و باوھې گوندييان بېت و تېگەلاويان نەبېت و لېيان رابکات، ھەم سەرکەوتو ئايېت و ھەم

ئاسوودە نابىت لە ناوياندا، بەلکو لەوانە يە نەيشيگرە خۆيان. دەبىت سەرەتا خەلکی گوند هەست بە دلسۆزی مامۆستا بکەن، ئەوسا دەرگاكانيان ئاوەلا دەکەن و پەيوەنديیەکی گەرمی لەگەڵ دەبەستن. بۆيە پتويستە مامۆستای ئەو گونده لە پيشەکەي خۆي و زانستی دەروونناسی باش شارەزابىت، چونکە کاری مامۆستايەتي لای نيمە تەنها فيزکردنی منداڵان نيە، بەلکو لە هەمان کاتدا پتويستە پێگە چارەي گونجاوی پييت بۆ ئەو کيشانەي لە گونددا هەن.

سپێهەم: "لە جەژنان و شايی و بۆنە جۆراوجۆرەکاندا هەموو چاوەکان بۆ مامۆستا دەگەڕێن. بێگومان پتويستە مامۆستاش پەچاوی ئەمانە بکات، ئەمەش داخوازی پاشخانتيکی کلتوري دەوڵەمەندە، لەبەرئەو زانیارییە تيۆريیەکانی نيۆ پەرتووکهەکان بەس نین بۆ ئەم مەبەستە. مامۆستا لەسەريتي ژيان وەکو قوتابخانەيەکی گەورە ببينيت و لە هەر پووداو و بەسەرھاتيک پەندو ئەزموون وەرېگریت و گرنگە هەموو ئەسووکهوتيکی بە ئەندازە بىت.

چوارەم: "زانستە دینی يەکان چرای دڵن و، زانستە سرووشتییەکانیش پوناکی ژيرين، بە يەکگرتنی هەردووکیان پاستی دەرەكەویت. قوتابی دەتوانيت بەم دوو بālە بەرز بپیتەو و سەرکەوتوو ببیت. گەر ئەم دوو زانستە لە يەکتری جيا ببنەو و يەکەميان دەمارگيري لێ پەيدا دەبێ و دووھەميشيان فيل و گومانی

لی چیده بیت". ئەم وتانەى سەرەوێ هە مامۆستاىەكى بە پێزە
سە بارەت بە پەرەردە و فێرکردن. بە دل گویم هە ئخستبوو.

پێنجەم: "قوتابخانە و مزگەوت دوو کۆلەكە سەرەکییەكى
گوندن، بوون و ئاسوودەیی و تەبایی ئەو گونده بە پتەویی و
سەلامەتی ئەم دوو پایە یەو، لە مزگەوتدا كەشی خواناسی، لە
قوتابخانەشدا كەشی زانست بالادەستە. یەكێکیان پق و دوژمنایەتی
لادەبات و براهیەتی دەهێنیت، ئەوی تریشیان نەفامی هەلەدەگریت و
داوەتی شارستانیتی دەكات. بەم جۆرە ئەو گونده بە گشتی لە
كەشێكى قوتابخانە ییدا فێری زانست و براهیەتی و پیشچوون و
مەردایەتی دەبیت. ئەمانەش بە پابەرایەتی مەلاو مامۆستای ئەو
گونده دێتە مەیدان. "مامۆستا بە پەڕگیربوون و تێكەڵاوە بوونی
لەگەڵ كۆمەڵی مزگەوت، دزایەتی پێرۆزترین شوناسی گوند دەكات.
ئەگەر پیشنوویزی مزگەوتیش قوتابخانە بە بێ باوەڕی دابنیت، ئەوا
پزىسكى ناشووب ئەو گونده دەگریتەو. لە كاتیكدا پەيوەندییەكى
گەرموگوپی نێوان ئىمام و مامۆستا تاییەتەندییەكە كە هەموو
خەلكى گوندی چاوەڕێ دەكەن. ئەو شەو تا درەنگانێك
دانێشتنەكەمان بەردەوام بوو كە بە تاسە و شەوقێكى نۆزەوێ گویم
پاگرتبوو. دەفتەرى ئەم تێبینیانەم خستە ناو كۆل و بارەكەمەو،
چونكە دەبوو مامۆستا و هاوڕێم.

ناخوښی و ساته تالہ کانی کوڅا پیره که

دو کاترمیر بو به ږگاوہ سووم. به دریزایی نه و کاته
یاده وهریبه کانی سیازده سالی خویندتم وه کو شریټکی سینه مایی
دهاته پیش چاو... له پاش هر نیمه نیکیش دووانه ی "قوتابخانه و
قوتابی" قوت ده بوونه وه له برده ممداء. چند بیره وهریبه کی
په نگاوپه نگ بوون خواجه!

ږوژانی رابردووم به خه ون بینین به قوتابخانه یه کی خنجیلانه،
ژووریکې بچوک له تهنیشټیدا بږ حه وانه وه، باخچه یه که خه ونه کانی
مندالیمی تیا به دیبیتم، دره خټیک پشتی پیوه بدهم و له سیبه ریدا
بخوینمه وه... وه قوتابیبه بچوکه نازداره کانم و... چیر و، چیر...
هه موو نه مانه با نه ندیشه یش بن جوش و خروشیکی زوریان
پیډه دام.

نه ی گوندیبه کان؟ که یه که مجار ماموستا ده بینن:

"به خیر هاتیت کاکی ماموستا!" به گرم و گورپیبه وه ده ست دریز
ده که ن بږ ته وقه. "هر پیویسته کت هه بوو بږ خاتری خوا شهرم
نه که یت ها! نه ها نه وه مالی نیمه یه نا له ویا!" گوندییان زور
میوانپه روهرن. نه م خه یال له چند جوانه! هیوا ده خاته دلی مرقفه وه و
ناسووده ی ده کات، گومانه کان راده مالیت و نارامت ده کاته وه.

له وه نه چی به بدهم خه یال وه ورته ورتم کردیت چونکه هاوکه شته
پیره که ی تهنیشتم به ږیزه وه لی پرسیم:

- خويىندكارىت پۆله ؟

- له پاستيدا تا دوينىش قوتابى بووم، پيشه كه مان مامۇستاپه نېپه به لام وا دياره قوتابىتيش له گه لمان ده بيت تا خانه نشين ده بين...
- وايه تهنه مامۇستاكمان قوتابى نين به لكو دنيا قوتابخانه كه و ئيمه مرقش هه موو قوتابىن تيدا. منداليك كه له دايك ده بيت ناوى له م قوتابخانه به تومار ده كريت، شه وشى ده مريت بپوانامه كه و وهرده كريت، به لام واى شه گر نمره كه و باش نه بيت!

پيرى دنيا ديدده خه يال برديه وه وهك چون منيش ده كه وتمه دنياى بير كردنه وه وه، چاوى برپيووه خالليك و دالفه م پويشتبوو، تا ده بوو چاوانى ته پتر ده بوون، برژانگه پيچ خوار دووه كانى ده وري شه چاوانه يان گرتبوو كه هه وري فرميسك تيدا سه ماى ده كرد، به دوايدا دلۆپه كان پريزان به ست و دانه دانه به پيشه سپيه كه يدا هاتنه خواره وه.

ترسام ببته بپريزي كه ره موى شه م گريانه بپرسم له م پيره پووشيرينه، دواى ماوه يه كه وه ته وه قسه:

- پۆله كه م! توش وه كو شه مامۇستايه م گوندى ئيمه نه بيت!

كه بينى به شه وه وه گويم ليكرتووه، به رده وام بوو:

- من سه رده مانتيك كويخاى گونده كه مان بووم بق ماوه م شازده سالى په به ق، ده وله مهند بووم، مه پو مالا تيكي زورم هه بوو، به دريژايى ده سال سى شوان پانه كانمعيان ده له وه پاند. كه ميك له دوورى دى

کۆشکچىكى دوو قاتم ھەبوو، كى بەھاتايە تە گوند منى دەناسى، ژوورنىكم
لە تە نىشت كۆشكە كەو تەرخانكردبوو بۆ ميان، پۆژىك لە دەرگايان
نەدامايە دلتەنگ دەبووم. بېرم دەكردەو تۆ بلىنى دلى خەلكى گوند
نەپە نجاندىت وا ئەمشەو دەنگيان نەبوو؟

ئەگەر نايتكىشم دابووايە بە يەكك دلم خۆش دەبوو. خواى
مىھرەبانىش بە بەزەيى خۆى دوو ھىندى بۆ دەناردەو لە مال و
مولكم كەمى نەدەكرد...

ئىوارە يەك كەسكى تەمەن مامناوئەند لە دەرگاي داو وتى:
- من مامۆستام، ھاتووم منداڵە كانتان فىرى خوئندەوارى بكەم.
- ھەى ياخوا بە خىربىت!

سەرماى بووبو. زگيمان تىر كروو لە سەر و خۆمانەو دامانئا،
وتى:

- ھەژارم. كەسم نىيە. باوك و دايكم كە منداڵ بووم مردوون.
خىرخوازىك خستىم بەر خوئندن. مانگىك لە مەو بەر ئەوئىش مرد.
كەسم نەماو تەو لەم دنيايە دا، دەوالت لىرە دايمە زران دووم. منىش
جانتاكەم كۆكردەو ھە ھانام بۆ ئىو ھىناو. ئەگەر قىوئى بكەن
دەمەوئەت لە مەولا بىنە دايك و باوكم. ئۆرمان بەزەيى پيايدا ھاتەو.
خىرا لەگەل خەلكى گوند مالىكمان بۆ چاككردو كەلوپەلمان بۆ
تىكردو دامانە دەستى. بەو ھەو نەو ستاين ھەموو ئىوارە يەك
دەبوو ميانمان و تىرمان دەكرد.

باوه پکه پۆله کهم، کوپه کهی خۆم ئه وه نده خۆشنه و یستبوو.
چا که که مان هه به وه وه نه وه ستا، کچیکی په وشته به رزو جوانمان
پیدا، هه موو زه ما وه نده که شمان خسته ئه ستوی خۆمان...
که به سه رسووپمانه وه سه یرمکرد، وه کو تاوانباریک سه ری
داخست.

- تۆش وه کو زۆر که سی تر تووپه ده بیت لیم، له وانیه له دلی
خۆتا بلتیت داخۆ که سی که هه یه نه وه نده ساویلکه بیت. هه ر چیه که
بلتیت هه قته پۆله... ئیمه خه لکی ئه نادۆلین.

نه ناسراویک، پێبواریک، میوانیک، بیکه سی که له ده رگامان بدات،
دلمان ده بیتنه ئاو، گرفتیی ئه وه به گرفتیی خۆمان ده زانین.
مامۆستا که شمان ئه م پۆله ی زۆر به جوانی بینیی و له سه ره تا وه
نۆربه مان باوه پمان پیکرد، هه شبوو باوه پمان پیتی نه بوو. به لام
ده رفه تی ئه وانمان نه داو وتان: "جاری با چاوه پێ بکه ین بزانی چي
ده بیت". پاست بکات کێشه یه که نییه، ئه گه ر درۆزنیش ده رچوو قۆلی
ده گرین و ده یده یه پۆلیس. به چیدا به مانزانیایه که له پێناو پۆجه به
نازه لبووه که یدا ده ستی له هه موو به ها مرویییه کان شتوو.

تا ده هات زیاتر سه رسام ده بووم، ئه وه خه لکی ئه نادۆله چه ند به
به زه یی و به خشنده و خێرخوان! نیه ت پاکیی له خۆبووردویی به و
پاده یه به رامبه ر به که سی که که هه ر ناشیناسن... به پاستی مایه ی
سه رسوپمانه! وتم:

- ئەي دواتر چى پويىدا مامە ؟

دىسان چاۋانى پېرېوېوونەۋە لە ئەسرېن، بە دەنگىكى لەرزۆك و
گرياناۋى وتى:

- جا چى نەبوو پۆلە ! مالى ويران كردم، دنيای بەسەردا
پووخاندم. ھەموو خەلگى لادى نازى ئەويان دەگىشا لەبەر بىنگەسى و
ھەزارىيەكەي، كەچى ئەو پۆژ بە پۆژ دەگۆپا، ھىۋاش ھىۋاش نىتە
گلارەكەيى دەردەخست.

پەيوەندى لەگەل قوتابخانە پىچى و بەسەر قوتابىيەكانەۋە
نەدەۋەستا. تا ئىۋارە سەرى دەنا بە سەرى گەنجەكانەۋە بە
بيانوۋى دەمەتەقئ، مېشىكى دەشتەۋە. كەم و زۆر ئەو شتانەشى كە
بە مندالەكانى دەۋتەۋە لە قوتابخانە بە گويمان دەگەيشتەۋە.

بە مەراقەۋە پرسىم: باسى چى دەكرد بۇيان ؟

- جا چى نا ! جا چى نا ! نامەردە قسەي بە ئيمان و
موسولمانىتى وتبوو. وتبوۋى باۋەپى ئىۋە سەقەتە و پېرېوېوچە.
حاشا باۋەپى بە خوا نەبوو، تۆبە خوايە تۆبە..

كە ئەمانەم بىست پۆژىك ھىنامە تەنىشتىكەۋە و پىم وت:

- بېۋانە كاكى مامۇستا. شتى ئاۋاۋ ئاۋام بەرگوى كەۋتوۋە،
ئەۋەي خەلگى دەيلېن راستە ؟ پەنگى پەپى و سوور ھەلگەپا.

- ھەيفت نەكرد كويخا ! قەت شتى ۋا دەبىت ؟ ھەلبەتە مندالەكان
بەھەلە لە قسەكانم گەيشتوون، بېگومان زانىيارى ھەلەشيان داۋە بە

تۆ. ئىۋە دايك و باۋكى پاستەقىنەى منن، لە سايەى ئىۋەدا دەئىم،
 ئىۋە نەبوۋنايە من چىم كىدايە؟ دواتر كۆيخا، كى دەتوانىت
 زماندرىئى بەرامبەر خوا بىكات؟ ئەو ئىمەى لە نەبوۋنەۋە دروستكرد.
 خۇشت ئاگات لىيە پۇۋۋەكانىش دەگرم. تەنانەت بە گۆپىرەى توانا
 دەچم بۇ نوۋىئى جومعانىش، ئىشەلا بەتەماى پىنچ فەرزەكەشم، لە
 مالاۋە قورئانىكىشم ھەلۋاسىۋە، خوا كۆيىم كات گەر درۆ بگەم.

ھەر كاتى دەممان بىكرىايەتەۋە بەم جۆرە قسانە ھىۋرى
 دەكرىنەۋە، زۆر فىلېبازىۋو چاك دەيزانى لە گەل كى و چۆن
 قسەدەكات. پىزى زۆرى لە گەۋرەكان دەگرت و لەبەرچاۋى ئىمە خۆى
 زۆر دىندار دەردەخست و، لە ژىرىشەۋە بە ئارەزۋوى خۆى لاۋەكانى
 ئاراستە دەكرد، ئەو مىشكە كۆرپە و تازانەى پىكرىۋو لە زەر.

ئەم پىاۋە پىرەى كە وامدەزانى ھىچ نازانىت، چى دەگوت؟ وا
 سەرنجى پاكىشاۋوم بە ھەموو گىانم گۆيىمگرتىۋو. ئەم مامۇستايە بە
 نانى مىللەت گەۋرە كراۋە كەچى ناپاكى لە كەسانىك كىردۋە كە
 شايانى پىزىكى نۆن. زۆر توۋپە بوۋىۋوم، بە پارەى مىللەت
 ھەۋلەدەيت بۇ پوۋخاندنى مىللەت... لەمە سىلەى تىردەبىت چى
 بىت؟

ھاۋپى پىرى گەشتەكەم، پستەكانى ناۋ بە ناۋ بە كۆكەكانى
 كەرت دەبوۋن، منىش ھەۋلەمدەدا لە مىشكى خۇمدا بىلانلەكىم
 بەيەكەۋە مانايە كىان لى دەرىھىتم. ئەم مىللەتە چەند مستەكۆلە درا

له پېروباوه پي و حالې حازرېش لېي دهرې. كه نه مانهم بېست
جاريكي ترهستم به گرنكي پاراستني هاوالاتيان كرده وه و ته ي
زانايه كي پايه به رزي نيسلام بيركه وته وه كه ده فرمويټ:

"جاران مه ترسيه كان له دهره وه ده هاتن، بويه به ربه ره كانې
كردنيان ناسان بوو. به لام نيسنا له ناوه وه دين، گورك چوته ناو
لاشه كه وه، به رليگرني زور قورس بووه. ده ترسم لاشي كومه لگا زور
به رگي نه مه نه گريټ چونكه هست به دوژمن ناكات. نه و كه سي
په گي ژيانې ده قرتينيټ و خويني ده مژيټ وا ده زانيت دوستيتي."

هاوپي پيره كه م بېرده وام بوو له سهر گيړانه وه ي سهرگوزه شته
پرپه نده كي:

— پاشان ده پويشت و بؤ چه ند پوژيټك نه ده گه پايه وه. كه
ده مانپرسې، ده يوت: "له فلانه شوين براده ريكم هيه چوم بؤ لاي
نه و" يان "ماموستاي فلانه دي بانگيښتي كردووم" كه ليشمان
ده كولييه وه هه مووي پوچ و بي بنه مابوون.

دواتر گه نجاني نه ناسراو له ديدا دهركه وتن پاستيه كي
نه ده چوونه دلوه، چونكه جلوه برگ و هه لسوكوتيان زور جياواز بوو.
پوژيكي تريان ژنه كي ديار نه ما، كه خزمانې كچه هاتن و
پرسيان، وتي: "مام نامه يه كي بؤ نار دووم ژنه كي زور نه خوښه،
ناردم ناگايه كي ليبيټ."

باوه پيان نه ده كړد، به س داماوانه چي بكن! كي به خه ياليدا
ديت مړوؤ نازاري خيژاني خوئي بدات.

نه وانه ي سهر دانيان ده كړد زياد بوويون، به ته واوه تي په يوه ندي
به قوتا بخانه وه نه ما بوو. چهند جار هات به خه ياليدا شكاتي لييكه م،
به لام خو م پاراستبووم، خو م كچم دابويه، خو م بوويووم خاوه ني،
چون ده متواني شكاتي لييكه م؟

له و ماوه يه دا جووله يه ك كه وتبووه گه نجاني گونده وه، هه موو
ده مانچه و تفه نكيان گرتبوو به ده سته وه. جاري وا هه بوو نيوه ي
شه وان گويمان له ته قه ي تفه نگ ده بوو. دوايي بومان ده ركه وت كه
فيري به كار مينياني تفه نكي كړدوون.

كوتا جار كه ديار نه ما پوړي يه كشه ممه بوو، پينج پوړ
نه مانيني ه وه. كه وتبوو ينه مهراقه وه، پاستيه كه ي به ته واوه تي
كه وتبوو ينه گومانه وه. هه والمان نارد به پاست و به چه پدا، شه ويكي
دره نگ له ده رگا درا. كه نجيك به شپړزه يي قپړاندې:

- نه مه يه مالي كوڅخا؟

- ئيره يه، چيت ده ووت؟

بردمه ژووره وه، دانه ده نيشت:

- ماؤستاي گونده كه تان تووشې پووداوي ئوتومبيل هاتووه.
خوي و خيژانه كه ي به قورسي بريندارن، ئيستا له نه خوشخانه تكا ي
تيا كړدم و وتي: "برق بولاي كوڅخا، چهندي پاره هه يه با فريامان

که ویت، نه گهر نه شیبوو با له خه لکی تری قهرز بکات "هردووکیان
پنویستیان به نه شترگره ریه، دکتوره کانیش پاره یه کی زوریان
ده ویت.

من له شله ژاویدا ده ست و قاچم گوی نه ده کرد، کوپه که وتی:
- نابیت کات به فیرو بده یی هردووکیان گیانیان له مه ترسیدایه،
ته کسی یه که له خواره وه چاوه پښه.

که نجه که به چاری ته پوه ته ماشای ده کردم، له و کاته دا بیرم بڼ
هیچ شتیکی خراب نه چوو، له وانه یه دلی نه رم بوو بیت و پویشیت به
شوین ژنه که یداو له گه پانه وه یاندا تووشی نه و کاره ساته هاتبن، به
پاره ی نه و وه خته (واته سالی ۱۹۷۹) سه د هزار لیره له
جزدانه که مدا بوو، پاره ی شه ست مه پ بوو. خیرا پامکرد بڼ لای خالی
کچه که، چونکه باوک و دایکی نه مابوو و خالی به ختوی کردبوو.

که پیم وت نه و هه ژاره زور ترسا، نه ویش سی هه زار لیره ی
له گه ل خوی هینا. سی نالتوونیشی نایه باخه لی نه مه دنیا یه نه وه ک
پنویستمان بیت. به په له سواری ته کسی بووین و که وتینه پڼ. که
توزیک له دی دور که تینه وه که وتمه گومانه وه، چونکه نه و گه نجان
سه رو فه سالیان هیچ نه ده چوو به دلدا. شوفیره که قزدریزکی چلکنی
شپوله بوو، نه و کوپه شی که نیمه ی بانگ کردبوو چاوی سووو
پوخساری دپندانه بوو، له وه نه ده چوو زور به کاره ساته که دلته نگ
بووین. شه و دره نگ بوو که ده رچووین له بیرمچوو تفه نگیک شتیک

له گه لږ څوم هه لېگرم. څو نه شته کړا له سهر نه و شاخه سه ياره که يان
 پېرېا بگرم و دابه زم، نه وه ي پرستي بيت ترسم لينښت بوو. قسه کاني
 هاوگه شته که م له فيلم يکي پر پووداو و ترسناک ده چوو، گويم گرتبوو
 تا بزانم کوتايي چيرې که که به چي ده گات. کوڅا به رده وام بوو:
 - که ته کسي به که چوو ناو دارستانه که وه خاو بڼوه. هه ستم کړد

ده يه ویت بوه ستیت، پرسیم:

- چي بوو پوله، سه ياره که کيشه يه کي هه يه؟

- له وانه يه به نرينه که ناوي تېکه لږ بوو ييت. مه کينه که ي ته قه ي
 ليوه ديت، نيوه دانیشن نيمه نيتستا چاکي ده که ين.

نو تو مېله که ي وه ستاندو څو ي و بې شکل که دابه زين. ته واو
 ترسام، به که لای چاو سه يړيکي چوارده وري ته کسي به که م کرد، چي
 ببينم؟ کومه لیک چه که به ده ست! پرستي بلیم له و کاته دا پاره و پولم
 له بير چوو بڼوه و خه می گيانم بوو، هاو پیکه م وه که شه قشه قه ده له رزي.
 لوله ي تفهنگه کانينان تیکردين و دايانه زاندين، چاوو ده ستمانيان
 به توندی به سته وه، پاره و نالتونه کانينان لیسه ندين، چيمان له ده ست
 ده هات؟ لوله ي ده مانچه کانينان له سهر پشته ملمان بوو.
 بجو لاینايه ته وه بې به زه ييانه له ويدا ساردیان ده کړدینه وه، به زه يی و
 ويزدانيان تيدا نه بوو.

یه کټکیان:

— کوڅخا! تا نه مړې به سهر لادیږیبه کانه وه ده ژبايت و لیت

ده خواردن، خو تووړه نه بوویت که تۆزیکیت لی داوه به نیمه؟

به کورتیه کې کار له کار ترازابوو. بیتاگا له و کاره ساتی
سبهینې به سهرمان دیت، چاوه پټی به یانی بووین. سوپاسی خوامان
ده کرد که گیانی پژگارکردین، چووزانم سبهینې ناوات بق مهرگی خوم
ده خوازم. خوڅزگه هر له ویادا منیان کوشتبا!

هاوگه شته کم دیسان هه وری فرمیستک بهری چاوانی گرت. لیتوه
وشکه کانی خه مگین و تووړه بوون. نه یدده توانی بهرله هه نسکه
هه لقولیتوه کانی ناخی بگریت. وشه و پرسته کان پارچه پارچه له
ده میوه ده هاتنه دهره وه. مشتیکي له کورسییه کې به رده می دا:

— خوڅپریه ناپاکه کان! منتان سووتاند، نیشه لالا نیوه ش

ده سووتین.

وه ک مندا لیک نامی هه لده کیشاو ده یویست ناگره کې ناخی
خاموشکاته وه، ده سپړکی چرچ و لوجی له گیرفانی دهرمیناو چاو و
لووتی پی سپړی.

— که گه یشتینه وه ماله وه قیامت هه ستابوو، کومه لیک چه ته
دابوو یان به سهر ماله اندا. ماله که که مه کیک له دوری دی بوو. تا
ثاوی پیان زانیبوه، شته که قه و ماوو. تهنه گیان دهرمیناو داوی
زیږ و پاره یان کردبوو. که نه شیان دوزیبووه وه کوړه خوڅه ویسته
حه فده ساله کم و خیزانه کم که بیست سال بوو هاوسهرم بوو،

دېندانە کوشنبوویان. سه یرم لیدیت که لاشه ی به گولله پیکراوی
نه وانم له ناو گۆمیک خویندا بینی چۆن شیت نه بووم.

چاوم په پریوووه پشتی سه رم و پرسیم:

- نه ی نه گبران؟

- گیران، به لام به چی ده چیت، خو تازه مردوو ناگه پښته وه.

- نه ی مامؤستا که چی به سه رها ت؟

نه ویشیان گرت، ئیستا نازانم له کوپیه. ژيانی نه و که
هه ژاره شی ویران کرد. داخو ده بیت بچ شتیکی خراپ زوری
لیکړد بیت، به رگی نه گرتووه و خوی هه لواسیوه.

له م قسانه دا بووین، سه یاره که گه شته که راجی پاسه کانی
قه یسه ری. من ده چووم بچ هه تای. پیره ده چوووه بچ ماردین. که
جیا بووینه وه، ده ستمی گوسی وتی:

- خوات له گه ل مامؤستا! خوی گوره خزمه تی نه م خاکه ت به
نسب بکات، پووخینه ر زوره و بنیاتنه ر که مه، ماده م وایه ده بیت
بینا که ران شه و و پوژ بخه نه سه ریه ک و له کاتی خویدا ناشیرینییه کان
چاکبکه نه وه، نه م کاره پتووستی به فیداکارییه و به پاره ناکریت،
چونکه نه زموونی ژیان تیگه یان دین که زور شت هه ن له پاره
گرنگ ترن. چیرۆکه کهیم له سه ر دلم نووسی و به پښه وه ده ستم
ماچکرد. دوی دوو کاتژمیر پیکه وه بوون به م جوړه جیا بووینه وه.

به لām ئو به دکاریانەى هاو پيشه که م کردبووى ميفکمی
 داگیر کردبوو. به دهست خۆم نه بوو، ئو پووداو پپه ندهم له
 سه ره تاکه يه وه دهاته وه پيش چار. چهند جار ئگيش نه ک جارو
 دووان، له هر جار ئگيشياندا دهتوت ئو سه ربورده ترسناکه به سه ر
 من ها تووه ..

له ژه هراوى گردندا چيژ وهرده گرن

له م نيشتي ماندها له دايك ببیت، به ئاو و نانی ئهم خا که گه و ره
 ببیت، له کۆمه له قوتا بخانه يه کى وادا بخوینیت که له وانه يه پاره که ی
 له ده می مندا له هه تيوه کان گيرايته وه، ببیته مامۆستا و بتنیرن بۆ
 لادى، بچیته ئاو که سانیک که له کارى مرغانه و يارمه تيداندا پيشبرکى
 له گه ل يه کتر ده که ن، وه ک کوپکى خويان مامه له ت له گه لدا بکه ن،
 که چى تۆ هه ستیت ئهم به خششانه له بىر بکه یت و به رد بکه یته ئو
 کانبيیه وه که ئاوت ليخوارد وه ته وه .

ئهمه چ تىگه يشتنیکه ؟ ئهمه چ فه لسه فه يه که ؟ ته نانه ت ئاژه لێک
 له به رامبه ر چاکه يه کى خا وه نه که یدا هه زارو يه ک خزمه ت ده کات،
 که چى ئهم نان کوپرا نه هه ميشه پێگه ی پینه زانين هه لده بژين. چون
 ويژدانيان پێگه يان پیده دات ؟

بیرم دیت وه لāmى ئهمه م له په پتوو کێکدا به رچاو که وتبوو، زۆر به
 جوانى پوونى ده کاته وه: "ناشکرايه نه گه ر شتىکى به نرخ و شتىکى

بى نرخ بشيويىن و تىكچىن، شتە باش و بەنرخەكە لە شتە نزم و كەم
 نرخەكە زياتر دەشيويىت و دوور دەكەويىتەو لە سروشتى خۆى. وەك
 چۆن ئەگەر شىر و ماست بەسەربچىن و بشيويىن، ھەر بەكەلكى خواردن
 دىن، بەلام پۆن ناتوانریت بخوریت، بەلكو ھەندىك جار وەك ژەھرى
 لىدیت. بە ھەمان جۆر ئەم مرقەى كە بەنرخترىن و بەرزترىن
 بونەوھرى ناوگەردوونە، ئەگەر لەپى لايدات و دەست لە مرقەيتى
 خۆى ھەلگریت، لە ئازەلىكى تىكچو لەپى لادەرو دپندە زياتر
 دەشيويىت و لە سروشتى خۆى دادەمالدیریت. وەكو ئەو
 جېوجانەو ھەرانەى لىدیت كە چىژ لە نىشتەنەو بەسەر شتى پيسەو ھو
 تام لە ژيانى بۆگەن و قىزەون و ھەردەگرن، وەك چۆن مار چىژ
 لە پىتو ھەدان و ھەردەگریت، ئەمانىش لە زەلكاوى گومپايى دا چىژ لە
 پەوشت و ئاكارە بەدو پيسەكانيان دەبينن و شانازىشى پىتو ھەكەن،
 چىژ لەو ستم و كاوكارى و خراپەكارىيە دەبينن كە دەيكەن.^۱
 ئەو وتانەى كە نيو سەدە لەمەو پيش و تراون ئەمق و اتاكەيان بە
 پۆشنى ھەردەكەويىت. ئەو تۆوانەى ئەو كاتە نىژراون، ئەمق ميو ھ
 دەدەن. ئەگەر لاوانى ئەم ولاتە باو ھو پەوشت و مەردايەتى لە دليان
 ھەل بگەندیریت، چ ئاشووب و بەلايەك بەسەر ئەم مىللەتە دەھيىن!
 كە بىرم لەمە دەكردەو ھەردەپاي گەرمى گەراجى قەيسەرى،
 دەلەرزىم و داوام لە خواى مەزن دەكرد ئەم خەلكە بىتوانە لە شەپى

۱- خاوەنى ئەم چەند دىپە مامۇستا سەعیدی نوورسى يە.

ئەوان بپارېزىت. بەرەو پاسە تازەكەم دەپۆيشتەم و لە بەردەم
خۆمەوە هەولمەدا و تەكانى ھاوپۆى پېرەكەم دووبارەكەمەو:
"پووخىنەران زۆرن و بنیاتنەران كەم، بۆيە پتويستە بيناكەران
شەو و پۆز بنىنە سەريەك و پرە پووخاوەكان چاكبەكەنەو".

ئەو گاىرايە !!

كەوتبووينە پۆى، لەسەر ئەو پتگايە بووين كە دەگەيشت بە
ئەدەنە. پاسەكە كەسيكى تىرى ئەدەگرت، ئەو تۆزە فېنكييەشى پايز
لەگەل خۆى دەيھىنە، زۆرى نەبرد هەركە لەسەر كورسييەكانمان
دانىشتىن، ئەو كارىگەرييەى نەما.

پېوارەكان باسى ئەو كارگەيانەيان دەكرد كە لەمبەرو لەوبەرى
پتگەكەدا چووبوون بە ئاسمانداو، منىش سەيرى دەووبەرم دەكرد.
ئەنادۆل، تۆ زىدىكى زۆر جياوازىت. تەماشاي كۆيت بكەم، خۆمى تىدا
دەبينمەو. لە جوانيە دەستكرد و هەلبەستراوەكان بەدووريت و، بە
سروشە قەشەنگەكەت ئاو دەكەيت بەدەلما. ئاھ ئەنادۆل تۆ
دايكايەتى كۆت نەكردووه ! چى دەبۆت منىش لەبىرمەكە، هەتيۆك لە
دەرگاكت دەدات. پىدەچۆت شۆفېرەكە لە دووبارەكردنەوەى هەمان
كاسىت بېزاربوويۆت، بۆيە داوايەكى زۆر سەيرى ئاراستە كردىن كە
لەووپۆش كەسمان شتى وامان نەبيستبوو. بۆندگۆكەى گرت
بەدەستەو و بانگى لىكردىن:

- پېښوارانی به پېژن، دهمه ویت داوایه کتان ئاراسته بکهم. ههمو کاسیتته کانمان لیدا، نه وهنده دووباره مان کردنه وه بېزار بووین. نه گهر که سیک هه به له ناوتاندا له گورانی و حهیران ده زانیت و ئاره زووی لیته با بیتته سهر میکرؤفؤنه که. ههم ئیمه سهر گهرم ده کات و ههم کاته کهش ده گوزهریت، وا نه بیتت نه م پینگه دریزه به هیچ نه واو نابیت. غه لبه غه لبی ناو پاسه که نه ما، زؤربه مان په که مجارمان بوو گویمان له داوایه کی واییت. ههمو وه کو من به سهر سوپمانه وه سهیری چواره وری خویمان ده کرد، تق بلیتت په کیک هه بیتت بیه ویت گورانی بلیتت؟ به پاستی گورانی وتن له پاسیکداو له بهردهم که سانیکي نه ناسراودا بویری ده ویت و کاریکی سانانیه. ههمو زهرده خه نه له سهر لیومان بوو چاوه پیمان ده کرد، ده نگیکی گر له کورسیه کانی دواوه هات:

- به یارمه تیت کاکي شؤفیر من دهمه ویت نه و داوایه تان بهیتنه جی. ههمومان ئاوپمان بق دواوه دایه وه.

به لئ، "نه و پیاوه" بوو. خه ریک بوو سه یاره که مان له گه راجی قه یسه ری ده که وته پئی، که نه و پیاوه له مارسید سینی که رهش دابه زی. پیاوه کانی چواره وری پېژنیکي زؤریان لیده گرت و ده توت سه رۆک وه زیران به پیده کهن. ههر نه و کاته سهرنجی ههمومانئ پراکیشابوو.

زؤر به شان و شه وکت بوو. قاتنیکي نیلی پؤشیبوو و چاویلکه یه کی ره شی له چاودا بوو. گرنگیه کی زؤری دابوو به قزه

پېړه كېي و شانه ي كړدېوو. سەنگين و باوه پي به خوي بوو، سمېلي نه بوو، پيشي پاك ليتاشيېوو و ده موچاوي ده دره وشايه وه. ته مەني خوي دده له شه ست سال، دوو خەتي چال له پوومه تيه وه شوقېووېو نه وه بۆ چه ناگهي، مت و بېدهنگ بوون و ده توت يادگاري نۆر گرنگيان شار دۆته وه.

ناگام ليېوو به دريژايي پيگا له گەل كوپه لاهه كهي ته نيشتي دا، كه له كورسي يه كهي دواي مندا دانيشتبوون، باسي پووداوه هه نوو كه يييه كاني دنياو، رافهي كيژشه سياسي و ئابووري يه كاني ده كرد. كه سېتيييه كي به هيزو جددې هه بوو، خاوه ني توانايه كي سەر سوپه ي نه رېوو له كاتي ئاخافتندا شيوازي ده رېپيني شيرين و به پيژ و نەرم بوو.

به لي "نه و پياوه" هه ستايه سه رپي و مؤلە تي له شوقېره كه وه رگرت، به په سەند كړدني داوايه كي ئاوه ها هه موو نياگاكاني بۆ لاي خوي پاكېشابوو.

پياوه كه به ناوامندا تيپه پي و هه موو چاوه كان له سه ري بوون. كه گه يشته لاي شوقېره كه چاويلكه په شه كاني داهه ندو زه رده خه نه يه كي شيريني بۆ كړدين و به سه ر سلاوي ليكردين. به م پيژو له سه ر خوقېييه ي خۆشه ويستي و سۆزي پيېواره كاني مسۆگه ركرد.

ئاو پي بۆ شوقېره كه دايه وه و تي:

- شۆفیری به پێز، له ناخی دلمه وه سوپاست ده کهم که نه م
 مه له ت دامی له گه ل نه م که سه بێگه رد و هۆشه ندانه دا کاتیکی خوش
 به سه ر به رم، هه ول ده دم شایانی نه م چاکه یه تانیم.
 پیره پیاو دوا ی پێشه کیه کی کورت، به وزه یه ک که هه رگیز له
 پیریکی وه ک نه و چاوه پێ ناکریت، که وته گۆرانی چرین. ته واو
 سه رمان سووپما بوو. ده نگی، نه دای، جووله ی ده ست و په نجی
 هه موومانی هه یران کردبوو. نه مان له خۆمان برپیوو و گویمان
 ده گرت.

له دلی خۆمدا ده مگوت نه م پیاوه کێیه. نه گه ر هونه رمه نده،
 بۆچی تا ئیستا نه ناسراوه، نه گه ر گۆرانی بیژ نییه چۆن ده توانیت نه م
 گۆرانییه قورسانه بێخه وش و وه کو خۆی ده ره بێنیت وه؟

دواتر نه م پرسیاره و چه نده های ترمان له ناو خۆمانا له یه کتر
 ده کرد، کاکێ شۆفیریش ته واو مه ست بوو بوو به هه موو توانای
 هه ولی ده دا نه یدا له تاسه کانی سه ر پێگا بۆ نه وه ی که شه که
 تێکنه دات. دوا ی دوو م گۆرانی بوو چه پله پێزان. له کابرا ده پارانهم
 گۆرانی تریان بۆ بلێت. پێنج دانه، ده دانه... تا ده توانیت، تا ماندوو
 ده بیت...

به لام نه و سووربوو له سه ر پۆرش هینانه وه بۆ نه وتن و نۆر به
 پێزه وه داوا ی لیبوردنی ده کردو ده یویست شته که له تامدا به یلێته وه.
 که چه پله که ته واو بوو وتی:

- بمبەخشن. دالم زۆر بەرگەي ئەم جۆرە گۆرانییانە ناگریت. تکام وایە بمبوون، وەك دەبینن هەناسەم سواریبوو، چونکە نەخۆشی دالم هەبە و نامەوێت شتیکی ناخۆش پویدات و ئەم کاتە خۆشەتان لی تال بکەم. دواي هەلگێشانى هەناسەپەکی قوول، چوووە سەر قسەکانی:

- گەر توانیبێتم بۆ چەند ساتیک ئێوەی هەستەرز و هاوپیتم دلخۆش بکەم، ئەمشەو بە ئاسوودەیی خەوم لێدەکەوێت، بەلام ئەگەر ئارەزووتان لێبێت لە خەمەتتاندا دەمێنمەو و نەختیک دەمەتەقی دەکەین، چونکە کەسێک پلیکانەي تەمەنی گەیشتییتە شەستەکان، بپوام وایە زۆر شتی پێبێت بۆ وێن بۆ ئەو هاوپیانیەي کە هێشتا لە بەهاری ژیا نیاندان.

پیاووەکە دیسان سەرکەوتوو بوو لە کۆکردنەوی هەموو سەرچەکان لەسەر خۆی. هەموومان مەراق گرتبووینی، ئەو پیاووەي دلی هەموو پێبوارەکانی بردبوو، تۆزیک پێش ئێستا چەندەها بەهانی هێناوە بۆ گۆرانی نەوێن، ئەي بۆچی ئێستا ئارەزووی لە قسەکردنە؟

بە وردی چاوی گێرا بەناو سەرنشینەکانی ناو پاسەکەداو دەستی پێکرد:

- هاوپیانی! ژیان واتە شەپو بەربەرەکانی. بە واتایەکی تر ژیان مەیدانی جەنگ. مڕۆڤ بۆ ئەوێ بژی، لەسەریتی ئەم شەپە بیاتەو، بێگومان بردنەوێش بە بێ شارەزابوون لە تەکنیکەکانی شەپ

نايه ته دى. ته كنيكه كاني شه پيش شتانيك نين مرقۇڭ به فيريوون
بتوانيٽ به ده دستيان بهيټيٽ، به لكو پټويستيان به نه زموونه. له وانه يه
هه نديك له نه زموونه كان كوتاييه كه يان كولاټيكي دهرنه چوو بيت و
ببيټه هوي كوتايي هټان به ته مه نيك له تافي لاويدا. بڅ نه وهى زوو
به م سره نجامه تاله نه گهين، پټويستيمان به نه زموونه تافيكراوه كان
هه يه.

منيښ وهكو مرقۇټيكي شه ست سال، له م جهنگه دا زځر ژياوم و
زځر شت فيريووم. ده مه ويټ نه م نه زموونه به نرخانه له گه ل ټيوه دا
به ش بكم، كه ټيستا ټيوه ش له ناوچه رگه ي شه په كه دان. نه گه ر نه م
پټوهره گرنگانه تان فيريكم، له م ململانييه دا هاله كه متر ده كه ن و
شانسيكي زځر تر تان ده بيت بڅ مانه وه له م كيټه ركى يه دا، له م شه پي
مانه وه دا فيرده بن نه بن به ژيړ پټوه.

وريایانه وشه كاني هه لده بڅاردو پرسته ي كاريگه ري پټك ده خست
تا گومان له دلسوزييه كه ي نه كهين.

- هاورپيان، ده مه ويټ به چهند پرسيارك دريژه به باسه كه مان
بدهين. ته نها سټ پرسيار ده كه م، ده مه ويټ ټيوه ش وه لام بده نه وه.
پرسيارى يه كه م: "ايا كه سيك هه يه له ناوتاندا بلټ به دريژايي پوځ،
واته له به يانييه وه هه تا ټيوهره، به ماناي وشه دلخوش بووم؟" نه م
پرسياره ناوه خسته تووشى شوكي كردين، بڅچى نه م پرسياره ي
ده كړد؟ ده يويست بلټ چى و به ته مابوو له مه وه بگات به چى؟

سیماکان هموو قه له قی و دوودلییان پتوه دیاربوو، بژیه کهس
وه لای نه دایه وه.

ئو پیاوه بهوپه پی جدید ته وه:

- بێشک ناتوانن وه لامتان "به لئ" بێت. من په نجا ساله نه موتووه
به لئ، که واته ئتوه ش ناتوانن.

دووه م پرسیارم:

- "نایا که سیک هیه له ناوتانا بلێت هه موو پیداو یستییه کانم
دابین کردووه و داخوای هیج شتیکی تر نیم؟
یه کیک له سه رنشینه کانی دواوه:

- شتی وا چۆن ده بێت قوربان، که ی پیداو یستی ته واو ده بێت؟
دابین کردنیان له کوئ و نیمه له کوئ؟ جا نه خوازه لا نه گهر نه و
ولاته ش ئیره بێت!

- زۆر ته واوه! که وایه با سته م پرسیارم بکه م: "نایا که سیک
هیه له ناوتاندا بلێت ژبانم له بیمه دایه و هیج ترس و نه ندیشه یه کم
نیه؟"

پێواره کان له به رامبه ر ئه م پرسیاره سه یرو سه مه رانه دا جارێک
به سه رسوپمانه وه جارێک به پیکه نینه وه سه یری یه کتریان ده کرد.
به لام من به پێچه وانیه ئه وان وه تا پاده یه که هه ستمکردبوو ئاقاری
باسه که به ره و کوئ ده چیت، بۆیه بێتاقه ت بووبووم. ئه و پیاوه
سه ره تا به ده نگه خۆشه که یی و قسه شیرینه کانی زه مینه یه کی باشی

ئامادە کردو نمرەى تەواوى لە لایەن پێبوارەکانەو پێدراو دۆستایەتى
 ئەوانى بە دەست هینا. پاشان ئەو گفتوگۆیەى بە باشى بە کارهینا و لە
 پێگەى خالى لاوازی ئەوانەو کۆمەڵى ئامانجى خەيالىى بۆ دیارى
 دەکردن، هەموو ئەمانە گومانى منیان زیاتر کردبوو. لە کۆتایى دا
 وتى: "ئێو ناتوانن بە بەلێ وەلامى ئەم پرسىارانه بدەنەو، چونکە
 ئێو لە و پزىم و دەسلاته بێبەشن کە ئەم پرسىارانه لە پەگ و
 پێشەو هەلە کە نیت. "بەمە بۆم دەرکەوت دەیه ویت بلى چى،
 کەوايە گومانە کەم لە شوێنى خۆیدا بوو. ئەو نەندە زیرەکانە نمونەى
 لە سەر هەژارى و سووکایەتى پیکران و کەوتنە ژێرپى دەهینایەو،
 کەم کەس لەو پاسەدا هەستى بەو دەکرد کە ئەو پیاو خەریکی
 پڕوپاگەندەى کۆمىونیزمە.

قسەکانى بە نوکته و نمونەى هزر جۆلێنەر دەپازاندەو و خۆى لە
 قسەى پاستەوخۆ دەدزییەو و لە پشتى پەردەو وەستایانە ئەو
 پەيامەى کە دەیویست دەیگەياند.

ئەوانەى کە لەمە ئاگادار نەبوون حەيران حەيران گویان بۆ
 هەلخستبوو:

- بەخوا جوان قسە دەکات...
- نمونەکانى پێک دەپێکێت ها!
- چاوەکەم و تارىیێکە بۆ خۆى...
- هەر ئەوەش نا، دەروونناسى مرقفیشى بە خواردن خواردووه!

- پیت به پیتی قسه‌گانی پاسته...

- پروفیسۆره بابە...

- کوره زیاتریش...

"ئەو پیاو" لێزانانە جاریک ئایەت و فەرمووده و جاریکیش دەستەواژە ی ئینگلیزی و عەرەبی دەرئەنجام دەستەکانیەوه. پێبوارەکان دەیانچرپاند بە گوێی یەکدا: "مەگر عالمیشە نەمانزانیبوو، مەلایە چاو پاستەگەم، کە وتت مامۆستای ئاینی ئەبی ئاوا بیت".

ئەو پیاو هەم بە ئاماژە ی ناپاستەوخۆ و هەم بە ئاشکرا بەرگری لە بۆچوونی "سەرپێچیکردنی هەموو یاساکان" دەکرد. چی چاکە و جوانی هەبوو لە دنیا دا دەیدایە پال کۆمیونیزم.

دەموست بەرپەرچی بدەمەوه بەلام ئەمە نەدەکرا، چونکە ئەو پیاو خۆشەویستی خەلکی ناو پاسەکی بە دەست هێنابوو و دەمزانی ناتوانم بگەم بەوهی کە دەمەوێت. ئەگر ئێستا من لە ناو ئەم خەلکە دا کە هەندیکیان وادەزانن ئەو پیاو کە سێکی دیندارە و ئەوهی دەبێت موویەک لە دین لای نەداوه و هەندیکیشیان کە هیچی لێ تێنەدەگەشتن و وایان دەزانی تەنها شەویلگە ی خۆی هێلاک دەکات، هەستە سەرپێ و پەخەنگرم چی لە مەسەلە کە دەگۆرێت؟

تێفکرم... یەکەم کاردانەوه لە لایەن پێبوارەکانەوه دەبێت چونکە ئەم دەمەتەقی خۆشەم پێبپوون. پاشان تێگەشتبووم کە ئەو

پیاوه به هره به کی وای هه یه ده توانیّت باسه که به ره و ئاراسته یه کی تر
 بیات و راستیه کی پوون بشیوینیت و وه که هه له نیشانی بدات.
 ده مزانی که نه گهر په خنه که م له بهر چاوی پئیواره کاندای شیوه ی
 موناقه شه وه ریگریّت، جگه له وه ی که ناگه م به ئامانجه که م، نه و
 راستیه ش له که دار ده که م که ده مه ویت بیگه یه نم.

به لام هر ده بووایه شتیکم بگردایه. دوو سئ جار دهستم هه لپری
 و ویستم مؤله تی قسه کردن وه رگرم. ده یبینیم، که چی سووربوو
 له سه ره وه ی خوی وا ده رخسات که نامبینیت. نه گهر خوشم
 هه لقورتاندا به توو پهم ده کردن و هه موو شتیکم تیکده دا، خو نه مه ش
 وه که نه وه وایه هر له سه ره تاوه دۆراندن قبول بکه یه. "نه و
 پیاوه" به هه یه جانیکی زۆره وه نزیکه ی دوو ساعات قسه ی کرد و
 زه هری ده پرشته نه و میشکه ساف و پاکانه وه که سه رسامانه گوئیان
 پادیرابوو. چهیرانی بویری و دلسۆزی نه و پیاوه بوو بووم به رامبه ر به
 په یامه که ی. به راستی شتیکی باوه پپینه کراو بوو. نه و به و ته مه نه یه وه
 نه وه نده راستگر بیت بۆ په یامیک که له راستیدا فشه له و بۆشه، ئه ی
 ده بی نه وانه ی دلّیان دابیت به بانگه وازیک که هیچ گومانیک له
 راستیه که یدا نییه، چی بکه ن؟

نه و شیوازه ی نه و پیاوه به کاریده هینا زۆر سه رنجپراکیش و
 تاییه ت بوو به خوی. به ئاشکرا له قسه کانیدا ده بینرا که له
 فه لسه فه که ی خۆیدا قول بۆ ته وه و زانستیکی پری پئی به له و بواره دا.

ئەو پەوداوانەى لە داھاتودا پەوياندا پاستى ئەم پېشەبېنەبە ميان
سە لەماند.

زانىنى لايەنى دەروونى مەزۇ بەو باشىيەو، تواناى دروستکردنى
پەيوەندى لە گەل بەرامبەردا بەو بۆيۆنەبېيەو، ھونەرى کارىگەر بوون
لە سەر خەلگى بەو ئەندازەيەو، بە ھىچ دانانى ھەموو ئەو مەترسەيە
گيانى و ئاسايشيانەى كە زۆر دور نەيە بېنە پىي لە پېناو بەرگريکردن
لە بېروباوە پەكەى، ھەموو ئەمانە جىي سەرسەرمان بوون. ھەرگىز
لەبېرم ناچىت چۆن كۆتايى بە قسەكانى ھىنا:

- ھىوام واىە و دەخووزم وە ئامۆزگاريتان دەكەم كە: ئەوانەى
باسمەرد با بېتە پىودانگەن لەم شەپى مانەوەيەدا. ھەولمدا ئەو
ئامانجانەتان بۆ پوون بەكەمەو كە دەتانەو پىي بگەن. بەرەو ئەو
ئامانجە بېون، بەشۆين ئەو دونيايەدا بەگەپىن، كە ئەو پىتان دۆزىيەو
وەلامتان بۆ ئەو پەرسىارانەى كردم، دەبېتە "بەلئ". بە چەلەپەزان
پەوانەى شۆينەكەى خۆى كرايەو.

پاسەكە پەپووبو لە دەنگى ئەوانەى سوپاسيان دەكرد.

دەست پىکردنى گەتوگۆ لە شاخەكانى تۆرپۆس

پاسەكەمان ھەلزانبوو بە شاخەكانى تۆرپۆسداو ئىمەش چاوەپىي
ئەو بووین لابات بۆ نوپۆزى نەو پۆ كە خەريگبوو كاتەكەى
بەسەردەچوو. كە زانيم شۆفەرەكە بەتەما نە بوەستىت، ھەستامە

سەرپى، بە نيازبوم بە شۆفىرەكە بلىم كە دەمەوېت نوپۇز بكم و نایا
لە و نزیكانە دەوستیت یان نا.

هیشتا یەك دوو هەنگاوم بەرەو شۆفىرەكە نە نابوو كە گویمان لە
زەمە یەكی زۆر گەورە بوو لە دوامانەو. سەرنشینەكان لە ترسا چوون
بە حەداد و هەستانە سەرپى. پاسەكە وەستا و گشتمان خۆمان
فرپیدا یە خوارەو. تومەز تايەكانی دواوێ پاسەكە تەقیبوون،
هەردوو كیشیان بە جارێ...

شۆفىرەكە واقی ورمابوو دەبوو: "وەللا پانزە سالا من ئەم
كارە دەكەم، ئەمە یەكەمجارمە ببینم دوو تايە دواوێ سەپارە یەك
بە یەكەو. بتهقی، خێرەبێت ئێشەللا، دیارە زۆرمان گیردەدات."
سالانێك دواتر كە ئەم پووداوێم بۆ بەپێژێك گێرپایەو، وتی:
"باشتر كە تەقیو، تايەكانیش بەرگە ی ئەو بێ باوەرییە زۆرە یان
نەگرتوو كە لەناو ئەو پاسەدا بوو!"

زۆربە ی پێیوارەكان بڵاویبونەو بە سەوزایییە قەشەنگەكە ی
تۆپۆسدا و منیش چووم بۆ سەر كانییەكی پاك و ساردی ئەو ناو. بۆ
دەستنویژ گرتن، كە لە ژێر دارسنەو بەرەكانەو هەلەدەقولا. پەر بە
سییەكانم هەوای بێگەردی دارستانم هەلەدەمژی و دیمەنی جوانی
شاخەكان مەستی كردبووم، دەتوت هەموو شتیك بە دەنگی بەرز باسی
توانا و میهرەبانی خواوەند دەكات.

دوای نویژ به دوای ئه و پیاوه دا گه پام، توژیک له ولاتره وه پالی
 دابوو به دارسنه و به ریکی گه وره وه و پشوو ددها، له پوو خساریدا
 چژی خزمهت کردن به په یامه که ی ده خویند رایه وه، نه ک ماندویتی.
 لیتی نزیک بوومه وه و سلوم لیکرد، به گهرمی و له دلّه وه
 سه لامه که می سه نده وه و تاشه به ردیکی گه وره ی نیشاندام و وتی:
 "فه رموو دانیشه."

له به رامبه ری په کتردا دانیشتن، زه رده خه نه میوانی سه ر لیتی
 بوو و به نیگا پاراوه کانی ته ماشای ده کردم. ده یویست وه کو
 هاوپی یه کی گیانی به گیانی خوی نیشانی به رامبه ره که ی بدات،
 به پاستی ژۆر وه ستا بوو له م کارهیدا.

ویستم شتیک بلیم که چی پیش من که وته خوی و ناو و
 پیشه که می پرسى، که زانی مامۆستام ژۆری پی خوش بوو:

— ئای چهند جوانه! هه موو ژيانم ئاوام بۆ ئه و پیشه یه
 خواستوه، باوه پکه مامۆستا، نه گه جارێکتر بهاتمايه ته وه دنیا،
 مامۆستایه تیم هه لده بژارد، به تایبه تی مامۆستای سه ره تایى...
 باشتترین پێگه یه بۆ پزگارکردنى نه ته وه یه ک له و ئازارانه ی پیوه ی
 گیرۆده بووه و ده توانیت نه وه ی نوێ بۆ کوێ پێت خو شبێت
 بده یته بهر، چونکه تۆ کار له سه ر بناغه که ده کهیت. بینای ئه و ولاته
 له سه ر ئه و بناغه یه هه لده چنریت. تیده گه یه ت خۆ؟ به م جۆره
 ده توانیت مرۆفیکی تازه به دیبه یتیت.

قسه کانی زۆر پاست بوون. ده یویست به پیاوه لدا نه کانی
پامکیشیته ناو مونا قه شه ی نهو بابه ته وه که خۆی ده یه ویت و پاشان
خۆیم به سه ردا سه پینیت، هه ستم به مه ده کرد.

هه لیکم قۆسته وه قسه که یم پیپری:

— به پیزم، هۆی ئه م هاتنه ی من په یوه ندی به وته کانی
به پیزتانه وه هه یه که له ناو پاسه که دا کردتان. به وتاره که تان، که
زیاتر له دوو کاتژمیری خایاند، هه مومانت سه رسام کرد. وه کو
ده رووناسیک و پۆشنبیریک ئامازه تان بق کیشه کانی پۆزگار کرد،
چه ند پێگایه کت نشان داین که برینه خویناوییه کانمانی پی ساپیژ
بکه ین.

به وردی گویم له وته کانتان گرت، بینیم زیاتر له سه ر پر سه
ئابووری و سیاسیه کان و هه ندیک بابه تی فه لسه فی چر بوونه ته وه.
مارکسیزم و کۆمۆنیزمیشتان وه ک پێگه چاره پیشکه ش کرد.
به تایبه تی سه لماندتان که له بیرى مارکسیزمدا زۆر به توانا و
لیهاتوون. هه لبه ته هه ستم به وه کرد که پیویسته له موفیکى
فره په هه ندی وه که جه نابتان، سوود وه ربگرم. بۆیه ئیستا هاتوومه ته
خزمه تان.

پێده چوو "نهو پیاوه" ی به رامبه رم ئه م پیاوه لدا نه ی به دل
بوویت، بۆیه سه ری لى نزیک کردم وه و تی:

— مامۆستای لاو، زۆر خۆشحال دەبم گەر بتوانم یارمەتییەکت
 بدهم. ئەگەر دەتەوێت سەبارەت بە بابەتێک پوونکردنەوه بدهم،
 شەرم مەکن بپرسن. هەگبە ی زانستم بۆ مامۆستایەکی وەك ئێوه،
 كە داهاووی ئەم ولاتە بە دەست ئێوه یە، نەك جارێك، هەزار جار
 پادەخەم.

ئەو هی پاستی بێت چاوه پێی پە یوه ندییەکی وا گەرم و گوێ
 نەبووم، دەمویت "ئەو پیاوه" پاكیشمە ناو باسە ئیمانییەكانەوه،
 چونكە دەمزانسی ماركسیستیکی چاوكراوه یەو شێری مەیدانی
 بواره كە ی خۆیەتی. ئەگەرچی لە قسەكانیدا ئایەت و فەرموودە ی
 بەنموونە هیئایەوه، بە ئاشكرا دیاربوو كە باوه پێ پێیان نییە، بەلكو
 تەنها دە یویست سوود لە هەستی ئایینی بەرامبەرەكانی وەر بگریێت.
 هەستم دەكرد ئەو پیاوه بۆشایییەکی گەورە لە باوه پێدا هە یە.
 بۆیە پێویستبوو سەرەتا بوونی خواو پاشان مەسە لە ئیمانییەكانی
 تری بە بەلگە ی عەقڵی و زانستی بۆ بسەلمێنم. دواتر بابەتە فەلسەفی
 و ئابوورییەكان دەتوانران باسبکرین، چونكە باسکردنی خواو قورئان
 بۆ یەكێك كە باوه پێ نییە، هیچ ئەنجامێکی نە دەبوو.

پووم كرده "ئەو پیاوه" ی كە داوای لێكردبووم پرسیارەكەم
 بكەم و وتم:

— ئەو نە دە ی من تیگە یشتبم، ئێوه باسی كێشە ی ناو بازنە
 دوورەكانتان كرد وەكو كێشە مرۆیی و ئابووری و فەلسەفییەكان و

چاره سهره کانیان... به لām من دهمه ویت سهره تا له شته نژیکه کانه وه
 دهست پیبکه م، بق نمونه دهمه ویت خۆم بناسم و له و نهیینه ناشکرا
 و په نهانانه شاره زابم که ماهیه تم (چییه تیم) هه لیگرتووه. چنده ها
 ساله ئه م بابه ته له میشکدا دیت و ده چیت. راستیه که ی نه که یشتر ووم
 به وه لامیکی پوون و باوه پیترکراو.

من دهمه ویت له خۆمه وه دهست پیبکه م. به پای ئیوه مرقه
 چییه؟ چییه تی و نهیینه کانی ئامازه به چی ده که ن؟ ئه م نه زانراوه
 گهره یه، که تا ئیستا سهرمان له لایه نه نادیاره کانی دهرنه کردووه،
 کاری چییه؟ بوونی مرقه له سهر چی به نده؟ سالانیکی دوور و دریزه
 ئه م پرسیارانه سهراسیمه یان کردووم و ناتوانم لییان دهر بازیم،
 نکاده که م یامه تیبه کم بدهن، چونکه باوه پناکه م جاریکی تر پیم
 بکه ویته وه که سیکی زانای وه که جه نابتان. پیاوه که ی به رامبه رم
 له پرینکدا شیلگیرانه گزرا، بق ساتیک پووناکی نیگا کانی پرته یان نه ماو
 مت بوون، دیار بوو چاوه پتی پرسیاریکی وا نه بوو. دوا ی ماوه یه که:

- ئه وه ی پاستی بیت تا ئه مرقه به جدی بیرم له مه سه له یه کی وا

نه کردو ته وه، تق ده لیت چی؟ به پای تق مرقه چییه؟

ناهیکم به به را هاته وه که بینیم رامکیشاوه ته ناو ئه و بابه ته ی که

خۆم دهمه ویت. به رده وام بووم:

- به گوێره ی توانای خۆم که وتمه لیگولینه وه سه باره ت به م

پرسیارانه. مه سه له که شم بق دۆستیکی نزیکم باسکرد که زۆر متمانم

به پروناکبیری و زانسته‌کی هیه. په پرتووکیکی دابوومی سوودی
لیوه ریگرم، به پاستی چەند باسیکی گرنکی له خوگرتووه، به لام
زمانه‌کی که میك گرانه و له زۆری تیڼه‌گه‌یستم. ئیوه له که‌سیکی
پۆشنبیر ده‌چن، نه‌گه‌ر هەندیکت له وکتیبه‌ بۆ بخوینمه‌وه، ده‌توانیت
بۆم پوون بکه‌ینه‌وه؟

- زۆر ئاساییه‌ مامۆستا! نه‌گه‌ر ئیستا کتیبه‌که‌ت پێیه‌ بفرموو،
چه‌ندیک له‌ ده‌ستم پێت هه‌ول ده‌ده‌م یارمه‌تیتان بده‌م، هه‌م من و هه‌م
تۆش شتیک فیرده‌بین.

له‌ گیرفانی ناوه‌وه‌ی چاکه‌ته‌که‌مدا کتیبه‌که‌م ده‌ره‌ینا، کتیبه‌که‌
ناوی "په‌یامی میوه‌" بوو. "باسی شه‌شه‌م" م کرده‌وه‌.

ئه‌بێ له‌سه‌ره‌تادا باسی بپروابوون به‌خودای بۆ بکه‌م
له‌ به‌رامبه‌رمدا بپاوکی پۆشنیر دانیشتبوو که‌ هه‌موو ژيانێ بۆ
کۆمیسونیزم ته‌رخان کردبوو. "ئه‌و پیاوه‌" نوێنه‌رایه‌تی ئه‌و
بانگه‌شه‌یه‌ی ده‌کردو منیش لاوازییه‌که‌م کردبووه‌ نزاکارو له‌ ناخی
دل‌مه‌وه‌ له‌ خواوه‌ند ده‌پارامه‌وه‌ که‌ ئیمان سه‌رخات به‌سه‌ر ئه‌و بیرو
بۆچوونه‌دا.

"باسی شه‌شه‌م" ی ئه‌و کتیبه‌ی به‌ده‌ستمه‌وه‌ بوو، باسی باوه‌م
به‌ خوای ده‌کرد. له‌م به‌شه‌دا بوون و په‌کتایی خودا به‌ به‌لگه‌ی عه‌قلی

۱- په‌یامی میوه‌ یان په‌یامی به‌ری دره‌ختی ئیمان، په‌کێکه‌ له‌ په‌یامانه‌ی که‌ نووسه‌ر
و زانای گه‌وره‌ی کورد مامۆستا سه‌عیدی نوورسی دایناوه‌.

و لۆژیکی و زانستی پوون ده کرایه وه. سهره تا پتویست بوو ئهم بابته ی بۆ باس بکه م، چونکه باوه پ به خوا بناغه یه و نه گهر بگات به پوونی، نه و مه سه له کانی تر زۆر به ئاسانی خۆیان ده دهن به دهسته وه، ده بوو خۆم و ده رختایه که له په پتوکه تیناگه م و بێگانه م به و شتانه ی که تێیدا نووسراوه، چونکه نه گهر خۆم و ده رخم که شتێک ده زانم، ده ترسام وه کو موناغه شه ی لیبیت. له کاتی که ده بوو و ده ریکه و تمایه که ده مه ویت هه ندیک شتی لێوه فیڕبیم.

که و تمه خویندنه وه ی "باسی شه شه م" که چه ند نموونه یه کی زۆر به نرخه تیدایه سه باره ت به بوونی خوای گهره:

"هه روه که هه ر شووشه ده رمان و بێکها ته یه کی کیمیای ناو ده رمانخانه یه کی گهره، که به چه ندین ته رازووی سه رنه که ر و نه ندازه ی ورد ئاوێته ی یه که تر کرابیتن، ده یچه سپینیت که ده رمانگه ریکی داناو کیمیاگه ریکی زانا ئهم کارانه ی نه نجام داوه.. ده رمانخانه ی گۆی زه ویش، که چوارسه د هه زار جۆری پوهه ک و زینده وه ری زیاتر تیدایه، به هه مان جۆره.. چونکه له پاستیدا هه ری که له و پوهه ک و زینده وه رانه وه ک شووشه یه کی پر له بێکها تووی ورد و، ئاوێته کراوێکی زینده کاری سه ر سوپه ننه ر وایه.

جا ئهم ده رمانخانه گهره یه، خوا وه ندی داناو شکۆمه ند پیشانی هه مو که سیێک، ته نانه ت کوێره کانیش ده دات و به نه ندازه ی پله ی

که ماله پټکوپټکی و گوره یی په کهي، به د پهنه ري به خشنده به
غه يري خړی د ناسيټټ، به چه شنی دهرمانخانه کي بازا، که
کيمياگه رو دروستکري خړی ناساند. نه مهش به پټی زانستی
"پزیشکی" که خوتان ده يوټنن.

که ته واو بوو لټم پرسى:

- نه م نمونه به ده ي وټ بلټ چي قوربان؟ ده توانيت بټم پوون
بکه يته وه؟

چاوه کانی بریپووه خالټک و ده توت شتټک ده بينټ که تا نه و
کاته نه يديوه، وشه کان په که له ده می ده هاتنه دهره وه:
- واته هه توانيتکی ژيانبه خش و شيفابه خش دهریده خات که له
لايه ن کيمياگه ريکی لټه اتووه وه دروستکراوه. هاتنه بوونی دهرمانټک
به بټ وه ستايه که يان دهرمانسازټک مه حاله، گړی زه ویش وه کو
دهرمانگه په کی گه وره ترو نايابتر وايه، زه ویش که پتر له چوارسه د
هزار جړی پووه ک و زينده وهر له حق ده گريټ، وه کو دهرمانه کان،
داخوانی کيمياگه ريکی به توانايه.

نه گهر دهرمانه کانی ناو دهرمانخانه که کيمياگه ريک دروستيان
بکات، به هه مان جړ نه م دهرمانگه مه زنهش که گړی زه وييه،
پټويستی به دهرمانگه ريک يان کيمياگه ريک هه يه، که نه ویش خوايه.
پاش نه م پوونکردنه وه به دهستی پاستی دا به دهستی چه پيداو
وه ک بلټی له په کټکی تره وه گوټی لټبووه، وتی:

- به پاستی نمونه یه کی بپوینه، ئۆرجیناله، زۆر بهرزه!
 كه سهیری ده موچاویم كرد بۆ ئه وهی بزانم تا چه ندىك كاریگه ری
 هه بووه و ئه و قسانه ی كه ده یكات به پاستی یان نا، بینیم له
 دلیه وه یه تی. له شله ژاوی و خوشیدا، گویم له دهنگی ترپه كانی دلم
 بوو.

ئه و باسه چوار نمونه ی تری تیدا بوو، بۆیه لیم پرسى:
 - به پێزم، ئه م باسه نمونه ی تریشى تیدا یه، ده توانم بهرده وام
 بم؟ به جدیده ت و سهنگینه یه كه وه كه تایبه ت بوو به خۆی:
 - به رموون مامۆستا، تكا یه بهرده وام بن.

به هه زار حال هه یه جانه كه م ده شارده وه. "ئه و پیاوه" پاش
 هه موو روونكر دئه وه یه كه كه ده رباره ی نمونه كان دهیدان، له بهر
 خۆیه وه ده یوت: "زۆر زۆر جوانه، پاستی گه لیكن كه تا ئیستا
 نه مبیستوون". به تایبه تی ئه م نمونه یه زۆر سه رنجی پاكیشا بوو:

"وا دابنئ كه ملیۆنان گلۆپی كاره با له ناو شارێكى
 سه رسووپهینه ردا، به بئ ئه وه ی سووته مه نیان لیبپرێت و
 بكۆژینه وه، هاتوچۆ بكن. ئایا ئه م كاره - له گه ل ده ربیرنى پێزو
 سه رسوپماندا- ده ریناخات كه: ئه ندازیاریكى بیهاوتاو كاره باچییه کی
 كارامه هه یه، كارگه ی كاره باكه و ئه و گلۆپانه ی له ژێر ده ستایه؟ به
 هه مان جۆر، گلۆپی ئه و ئه ستێرانه ش كه به بنمیچی خانه ی زه وییه وه
 شۆرپوونه ته وه، به پێی گه ردووناسی نوێ هه ندیكیان به هه زاران

جار له گزی زهوی گوره ترن و، خیراییان له هی تۆپی تۆپخانه کان زیاتره و، بئ نه وهی پئسای نیوانیان تیکبچیت و له یه کتر بدهن و، بئ کوژانه وه و نه واو بوونی سووته مه نی کارده کهن، وهك له "گهر دوون ناسی" دا ده یخوینن.. ئەم ئەستیرانه، به چه شنیکی پووناك، ئاماژه بۆ به دیه پنهاری خۆیان ده کهن.

بۆ نمونه: "خۆر" که یهك ملیۆن جار له زهوی خۆمان گهره تره و یهك ملیۆن سالیس له زهوی کۆنتره، یه کچکه له و گلۆپه داگیرساوه هه می شه بییانه ی میواخانه ی خواوه ندی میهره بان. جا بۆ نه وهی هه می شه داگیرسیت و گرپگری و سووته مه نی ئ نه بریت، هه موو پۆژیک پئویستی به ئەندازه ی ده ریاکانی زهوی سووته مه نی و، چیاکانی زهوی خه لووز و، چه ندین نه وه نده ی قه باره ی زهویس دار ده بیت، تاکو نه و به رده وامیه ی بۆ بره خسیت..

که چی نه و توانسته ی که "خۆر" و هه موو ئەستیره کانی تری هاوچه شنی خۆر داده گیرسیتیت، به بئ هیچ سووته مه نی و خه لووز و پۆنیک ئەم کاره ده کات و نایه ئیت بیشکوژیته وه و، به خیراییه کی یه کجار گهره و بئ له یه کدان له شوینی خۆیاندا ده یان سوورپینیت. بیگومان نه و توانسته ی که ئەم کاره پایی ده کات، توانستیکی بیگوتایی و ده سه لاتیک ی تا بلئی گهره ی بئ سنوره ^۱.

۱- ده قی کوردی ئەم نمونه یه و نمونه کی پیشووتیش له وه رگپهانه کی به ریز فاروق په سول یه حیاوه وه رگپراوه.

هیشتا من نمونه که م ته و او نه کردبوو که وتی:

- ئەم باسە زۆر قوولە...

- شتێک گەردوونناسیم خویندۆتەو، هەر ئەوەندە خوشە دەچیتە ناو ئەو جیهانە سەرنجراکێشەو، ئیتر دەخنکییت و هاتنە دەرەو ئەو لێی مەحالە. وەکو ئەم نمونەیە دەریخست، هاوسەنگییەکی زۆر ورد لە گەردووندا هەیە، ئەم یاسایە چەندین لێکدانەوی بۆ کراوە لە لایەن مۆرفەکانەو، سا ئیتر ئەم پێکوپێکییە چۆن و کۆ بیپاریزێت. بەلام دەمەوێت ئەو بۆلیم که فەلەکناسی زۆری پێیە بۆ وتن بۆ ئەو کەسانەی لەدووی خوا دەگەڕێن.

بۆ ئەوەی باسە که زیاتر دەوله مەند بکەم:

- کتییێکی زانستیم لەسەر ئەم بابەتە خویندبوو. ئەگەر مۆلەم بدەن حەزەدە که م ئەوەندەوی که لە خەیاڵدا ماوەتەو، بۆتانی باس بکەم.

سەرێکی پاوه شاند بە واتای "بفەرموو". منیش دەستم پێکرد:

- ئیزگەی ماونت پالومار لە ئەمریکا بۆ کاروباری گەردوونناسی، خاوەنی وردبینترین و بە هیژترین تەلەسکۆپە لە جیهاندا که دەتوانێت هەشت سەد ملیۆن کاکێشان ببینێت. تەنانەت زانینی ژمارەوی کاکێشانەکانی گەردوون کاریکی ئەستەمە، چونکە نازانین ئەو بەشی ئیمە ئیستا دەتوانین ببین، چەندی هەموو گەردوون پێکدەهێنێت، لەوانەیە سەد ملیار کاکێشان، لەوانەشە زیاتر... زۆرێک لەم

کاکیشانانە سەد ملیار ئەستێرە لەخۆدەگرن و هەشیانە زیاتر،
 زۆربەی ئەم ئەستێرانەش هەزاران جار لەم خۆرە ی خۆمان گەورەترن.
 ئەم کۆمەڵەی خۆرە ی کە ئێمە ی تێدا ی تەنها یەکیکە لەو سەد
 ملیار کاکیشانە ی تا ئێستا توانراوە بژمێردرێت. ئەستێرەکانی ناو
 کۆمەڵەی خۆریش بە سەد ملیار ئەستێرە مەزەندە دەکرێن. تیرە ی
 کۆمەڵەی خۆر سەد هەزار سالی پووناکییە. (خێرای پووناکی لە
 چرکە یە کدا سی سەد هەزار کیلۆمە ترە)، ئەگەر بەمانە وێت لەمسەر بۆ
 ئەوسەری کۆمەڵەی خۆر بە موشەکیک، کە توانای برینی دەهەزار
 کیلۆمەتری هەبیّت لە کاتژمێرێکدا، تە ی بکە ی ئەوا پازدە ملیار و
 هەشت سەد سالمان پێدەچێت. ئەگەر دوو کاکیشان بە هەمان
 ئاراستە بجوڵێنەو و خێرای ئەو ی دواوە یان لەو ی پێشەو یان
 زیاتربێت، ئەوکاتە بە خۆیان و ملیۆنە ها ئەستێرەو بە یە کدا دەدەن.
 هەروە ک چۆن هەموو ئەستێرە یە ک خاوەنی چەند سووپانەو یەکی
 تاییە ت بە خۆیە تی، کاکیشانە کانیش بە دەوری تەوەرە کانیا ندا
 دەسووپێنەو. تێپەرپوونی کاکیشانیک بە ناو یەکیکی تردا ملیارە ها
 سالی دەوێت، لە کاتی کدا تیرە ی هەریە کە یان پتر لە سەد هەزار سالی
 پووناکییە، ئەمەش لە حالە تی کدا کە ئەستەمە ئەستێرە کانیا ن بەریە ک
 نەکە ون و هاوسەنگیا ن تێکە نە چێت. ئایا دەبیّت کێ ئەم سیستەمە
 ناوازیە ی، بەم ئەندازە وردو سەرنەکەر و، بەم پێسا دەراسا و
 سەرسووپێنەرانه، خستبێتە گەر؟

پښکوت؟ سروشت؟ هڅاکاره کان؟ یان خوايه کی شکړمه ند؟
 دیسان سه رڼک هم لږی و ته ماشايه کی نه و پیاوهم کرد که به
 نه ندیشه و مهراقیکی زږده و گویي بډ گرتبووم، بیده نگ بو و بیری
 ده کرده و. به رده وام بووم:

— ده بینین که یاسایه ک له گږیدایه. هه موو بوونه وه رانیس
 به پږزه وه گوپړایه لی نه م یاسایانه ن. نایا کییه نه م یاسایانه ی داناوه و
 وا له هه موو بوون ده کات ملکه چی بیت؟

نه گره نه یدینه پال خوايه کی یه کتا، نه وا ده بیت یه کیک له مانه ی
 خواره وه قبول بکه ین:

یه که م: نه گره بلین گره دوون له خویوه دروست بووه، نه و کاته
 ده بیت هه موو گره دیله یه ک دارای زانستیکی فراوان و چاویکی وایت
 که هه موو گره دوون ببینیت و ژیری یه کی وای هه بیت که به پتی هه موو
 گره دوون کاروباره کانی پښکخات، چونکه نه وه ی ده بینین کاریکی
 یه کچار دانسقه و ناوازه یه، نه گره نه م زانسته نه درپته پال ته نها
 نه ندازیارک، ده بیت باوه پ به بوونی نه م زانسته گشتگیره، نه ک ته نها
 له گره دوون و نه ستیره کانی ناویدا، به لکو له یه ک به یه کی
 گره دیله کانیدا بکه ین.

دووه م: نه گره بلین گره دیله کانی گره دوون له خویانه وه
 هاتوونه ته بوون و خاوه نی نه و ژیری و زانسته شن که باسمان کرد،
 نه وا ده بیت دان به پښکوتننکی بی هله له نیتوانانداو

هاوئاھەنگیەکی وادا بنیڤن کە ملیارەھا ساڵە بۆ چرکە یەکیش چبە،
تێکیان نەداوہ.

سییەم: گەردیلەکانی گەردوون لە پێگەی دانانی ئەم یاسایانەوہ ئەم
دەبنە یاسادانەر بە سەر ئەوانی ترەوہو ئەم خۆیان مەحکوومی
گوێپایەلی ئەم پێسایانە دەکەن، واتە ئەم دەبنە یاسادانەر و ئەم
دەبنە یاساپارێزەر، لەکاتیکیاندا نەماندیوہ هەردوو سیفەتی بالادەستی
و ژێردەستی لە خودیکدا کۆبییتەوہ، چۆن دەتوانین بپاری ئەم
حالتە بەسەر گشت گەردیلە لەژمارە بەدەرەکانی گەردووندا بدەین؟

چوارەم: لە ئەگەریکی لەم جۆرەدا دەبییت یەك بەیەکی
گەردیلەکان فیداکارییەکی زۆر بپۆینەیان تێدابیت. ئەم هاوسەنگی و
یاسا وردو ناوازیەکی لە هەموو کونجیکی ئەم گەردوونەدا خۆی
دەنویڤیت و هەر لە ئەتۆمەکان و خانەکانەوہ تا دەگاتە
گەلەستێرەکان پەڕەوی لێدەکەن، ئایا دەنگونجیت ئەنجامی پێکەوت
و ھۆکارەکان بییت؟ لەپشت ئەم کارە پێکۆپێکانەوہ دەستیکی
قودرەت دەردەکەوێت.

لێم پرسی: ئێوہ دەلێن چی مامۆستا؟

بێدەنگ و دالغەکی پۆیشتبوو:

- هەر دەبییت شتیکی تێدابیت...

زنجیرە شاخەکانی تۆپۆس باوہشی بۆ گفتوگۆکەمان کردبۆوہو،
دەتوت بەو جوانییە چار ئەبلەقکەرەکی هەموو گەردیلە یەکی گەواھی

لەسەر بوونی خودا دەدەن و، بە زمانی حال پێمان دەڵێن: "ئێوە سەیری ئێمە بکەن بەسە، ئێمە هەزارەها بەلگە ملیۆنەها نمونەتان بۆ دەهێنینهوه". لە باوەشی سەوزایی و ئاوی سازگاری سڕوشتدا، گفتوگۆکەمان درێژەی دەکێشا.

هەبەستی ئەم کتێبە ١

کەسێکی زۆر زیرەك بوو. توانایەکی بێۆینەیی هەبوو لە تیگەیشتن و پافەکردنی شتанда، بەجۆرێک هەستم دەکرد زۆرێک لەو باسانەیی کە سالانێک بوو پێیان ناشابووم بەقەدەر ئەو لێیان تێنەگەیشتووم. دەستەواژە عوسمانییەکانی بە باشی دەزانی، شتیکی تریشی کە بووبوو جێی تێرمان و سەرجی من، پاستەرستییهکی بوو. ئەو دەمارگیرییە کوێرانه و کەللەپەقییەیی نەبوو کە لە زۆربەی هەوادارانێ مارکسیزمدا دەبینرێت. ئەگەر شتێک لەگەڵ ژیریدا یەك بهاتایەتەوه و تەبا بووایە لەتەك پێوەره عەقلانییهکاندا، مەردانە سەری بۆ نەوی دەکرد.

نزیکەی کاتژمێرێک تێپەڕیبوو بەسەر گفتوگۆکەماندا، کە داوای کتێبەکی کرد، ناوی نووسەرەکی خوێندەوه وتی:

— ئێمە چەند هەڵە لەم نووسەرە و نووسینەکانی تیگەیشتبووین. دۆستایەتییهکی گەرم لەنێوانماندا دروست بووبوو بەو ماوه کەمە، هەردووکمان باوەڕمان وابوو بە ئاسانی دەتوانین کار لەسەر خاڵە هاوبەشەکان بکەین و بگەینە ئەنجام.

"ئەو پیاوھ" چەند جارتىك ويىستى باسەكە بگۈرپىت بۆ فەلسەفەو ئابوورى، منىش ھەمىشە پامدەكئىشاىەو ھە بۆ ناو بازنى ى يەكتاپەرىستى، چونكە دەمزانى موناقلەشەكردن لەگەل كەسىكى زىرەكى ھەك ئەودا لە بوارەكەى خۆيدا (كە فەلسەفە و ئابوورى ماركسىزمە)، سەرەتا پېويىستى بە يەكلایى كوردنەو ى مەسەلە ئىمانىيەكانە.

تايەكان چاكرانەو ھە ئىمەش قۇل لە قۇلى يەكدا گەپاينەو ھە بۆ لای پاسەكە، سەرنشېنەكانى تر سەرىيان لەم ھاوپېيەتپە دەھات و چاويان لى نەدەتروكاندىن. داوام لەو گەنجە كەرد كە لەلای ئەو پياوھەو دانىشتىبوو كە دەكرىت شوپتەكانمان بگۈرپىنەو ھە؟ زۆر بەپىزەو ھە داواكەمى پەسەند كەرد، بەم جۆرە گفتوگۆى ناو پاسىش دەستى پىكرد.

ئەم گفتوگۆيەمان بە درىژايى پىگا سەرنجى سەرنشېنەكانى تىرىشى پاكتىشاىو، كە نۆرەى قسەكردنم دەھات دەنگم بەرزەدەكردەو ھە ھەزمەدەكرد سوودىك بگەيەنم بەو كەسانەى كە كەوتىبونە ژىر كارىگەرى وتارەكەى ئەو پياوھەو، بۆ ساتىك گوتم ھەلخست، لە دەنگى پاسەكە زىاتر ورتە نەدەھات، ھەموو نەقەيان لەخۇيان بېرىبوو و گوپيان لە ئىمە گرتىبوو.

"ئەو پياوھ" لەناوھپاستى قسەكانمدا پىتى بېرىم و ەتى:

- مامۆستا پرسپاریکت لَیْدِه کەم، بە لَام پەیمانم بدەری بە پاستی
وہ لَام بدەیتەوہ.

زۆر سەرم لەم پرسپارە ناوہ ختەئ سوورما، دیسانیش بە ہیمنی
وہ لَام دایەوہ:

- فەرموون بە پِژم، دلنیا بە کە پاستیت پِیْدە لَیم.

برۆکانی وە کەوان هاتنەوہ یە ک و بە دەنگیکی گپ وتی:

- لە یە کەم گفتوگوماندا کە کتیبە کەت بۆ دە خویندەوہ وا خۆت

دەردە خست کە هیچ نازانیت، هەر بە پاستی لَیْی تینە دە گە یشتیت؟

یان ئەوہ پِنگایە ک بوو بۆ گە یاندنی بۆ چوونە کەت بە من؟

هاوپی زێرە کە کەم درەنگ نە کەوت لە شیکارکردنی مەتە لە کە.

بە هیواشی و لە ژێر لَیْوہ وہ وہ لَام دایەوہ:

- تَیْدە گە یشتەم گە وەرەم، بە لَام بَیْگومان وە کو جە نابتان نا...

- کەواتە بۆ ئەوہ ئی شتێکم پِیْگە یە نیت خۆت خستە قالبی

نەزانەوہ، وایە؟ ناچار بووم دانی پِیْدا بنیم:

- پاستە ئەو پِنگە یە م بە کارهینا بۆ گە یاندنی چەند پاستییە ک بە

ئێوہ، بە لَام هەرگیز ناتوانین ناوی بنین فیل، ناچار بووم بەوہ لیتان

نزیک بجمەوہ. ئەم قسانە زۆر بە ناپەختی توانیم بیانکەم، کەچی ئەو

وتی:

- نەخێر، نەخێر! من بۆ ئەوہ نەمپرسی کە توو پەبووم یان

بەو ئیت سووکایەتیتان پِیْکەم، بە پِیْچەوانەوہ دەمەو ئیت بە گەرمی

سوپاستان بکەم، بەپاستی باشترین پێگات هەلبژاردووە بۆ
 تاوتوێکردنی ئەم باسانە لەگەڵمدا. ئەمانە باس گەلیکن کە دەمێک
 سائە میشکمیان قال کردووە و بیزاریان کردبووم، چاکتان کرد ئەم
 مەسەلەیتان هێنایە ئاراوە، هێشتا لە سەرەتای پێگە کە داین و گومانم
 نییە لەوێ دەتوانم لەگەڵ هاوێشەکی باشی وەک تۆدا بگەین بە
 شتێک.

ئینجا خۆی پرسیاری دەکرد، سەرەتا پرسیاری لەو مەسەلانەی
 ئیسلام کرد کە داخراو دیارن و پێویستیان بە پوونکردنەو هەیە، هەر
 لەبەر ئەمەش دووچاری هێرشێ ماتریالیست (ماددەگەر) هەکان
 بوونەتەو. بەتایبەتی گرنگی بەو بابەتە دەدا کە پێویستیان
 بە بەلگە و پافە هەیە. یەکەم پرسیار وتی:

- زۆرێک لە زانایان ماددە بە ئەزەلی لەقەڵەم دەدەن. ئەمە ئەو
 دەگەیهێنێت کە ئەبەدی و هەمیشەییە، واتە ماددە بنەمای گەردوونە،
 ماددەش کە ئەزەلی و ئەبەدی بێت پێویستی بە خوا بەک نیە
 بە دیبەهێنێت.

دەمزانی پووبەپووی چەندەها پرسیاری هەستیار دەبمەو
 سەبارەت بە ئیسلام و قورئان بۆیە بەدرێژایی گەشتەکەم هەژاری و
 کۆلەواریم کردبوو و تەکاکاری خۆم لەبەردەم دەرگانی خۆی
 میهرەبان و، پڕپەدل لێی دەپارامەو سەرکەوتووم بکات لە گەیانندنی

ئەم پەيامە پېرۆزە، چ بە پیاوھەکی بەرامبەرم و چ بە سەرئەشەنەکانی
تر. بە یارمەتی خوا گەوتە قسە:

- بە پای من پێش ئەوێ لەو بکۆلێنەوێ کە ئایا ماددە ئەزەلی
"بێ سەرەتا" و ئەبەدی "بێ کۆتا" یە یان نا، دەبێت سەرەتا خودی
ماددە بناسین، ئایا ماددە چیە؟ چییەتی و تایبەتەندییەتی و ئەو
یاسایانە چێن کە ملکە چیانە؟ دواتر دەتوانین پێناسە یەکی ماددە
بکەین، بۆ ئەوێ لە ماددە تێبگەین، دەبێت لە بچووکترین
پارچە یەوێ دەست پێبکەین کە گەردیلە یە. گەردیلەکان بە بەردی
بناغە ی ببنای گەردوون دادەنرێن. گەردیلەکان بە پێژە ی جیاواز
یە کترە گرن و گەردەکان پێکدەهێنن. دەوروبەرمان بە گیاندار و
بێگیانەوێ لەم گەردانە دروستبوون.

چوار یاسا پێکھاتە و چوارەوێ ناوێ و چوارەوێ جوولە ی دەرهوێ
پەییوەندی ئێوان گەردیلەکان پێکدەخات، بەهۆی ئەم یاسا وردو
هاوسەنگانەوێ گەردوون و ئێمە هەین. یە کە میان هێزی ناوکیە کە
ناوکی گەردیلە پێکدەهێنێت. دووێ میان هێزی ئەلکترۆنییە کە
بەرپرسە لە بوون و سووڕانەوێ گەردیلەکان لە سەر پەوگە ی خۆیان
بە دەوری ناوکدا، ئەگەر هێزی سێھەم کە هێزی کارۆموگناتیسییە
نەبێت گەردیلەش پێکنایەت، ئەگەر هێزی چوارەمیش کە هێزی
پاکیژان و پالێتۆنانە نەبێت گەردوون نە دەبوو، دنیا و ئێمەش
نە دەبووین.

به كورتى نه بوونى يه كيټك له م چوار هيټانه، ده بېټه هژى كوتايى
 هيټان به بوون. ته نانه ت كورتهټان و هه له يه كى بچوك له يه كيټكياندا
 هه مان ئه نجام به رهم ده هيټيټ. ده بېټ ليټره دا بچووكى
 گه رديله كانيش له ياد نه كه ين، له هر سانتيمه تر سيټايه كى هه وادا
 پيټچ مليون كه پټ پيټچ مليون گه رديله هه يه.

له ژيړ پوښنايى زانستى سرده مداو له چوارچيويه پيشه كى
 خرمدا نمونه يه كم هيټايه وه له هر چوټيټى كاركردى گه رديله كان:

- گريمان له پوليټكا ماموستاين، پانزه بى بيست قوتابيش له ناو
 خوياندا قسه بكن، دهنگى هه موويان بى نه وهى تيټكه لاوى يه كترين و
 به هه مان خيټرايى له پيټگى گه رديله كانه وه به ئيمه ده گن. هر هه مان
 گه رديله پووناكى و گهرمى و هوت په ننگه كى تيشكى خور
 ده گوازنه وه ناو پوله كه مان، گهرمى سوباكه شمان گه رديله كان
 هه ليده گرن و بلاويده كه نه وه به ژووره كه دا. هر له هه مان كاتيشدا
 دهنگى دوورى پاديويه ك، چه خماخه يه ك، زه نكيټكان پيده گه يه نن.
 هه مو نه مانه كارى هه مان گه رديله نن. نه گهر سه ده زار كه س
 له ده وري پوله كه مان كويينه وه هه موويان به ده رپرپن و زمان و
 له هجهى جياواز بانگمان ليټكه نن، گه رديله كان بى تيټكه لاوكردن و
 به هه مان خيټرايى پيمان ده گه يه نن. گهر ببيستين كه سيټك هه يه له يه ك
 كاتدا پيټچ شش شش به يه كه وه ده كات، بى نمونه: له گه ل يه كيټكا
 قسه بكات و گوڼي له يه كيټكى دى گرتبيټ و، كتيټيټك بنووسيتته وه،

میشکیشی خەریکی شیکارکردنی پرسپاری بێرکاری بێت، دەیکەینە
 مانشیستی پۆژنامەکان و پیکۆردی جیهانی دەشکێنیت. ئایا شتێکی
 بچوکی بێ گیانی بێ هەستی بێ چاوی بێ ژیری وەک گەردیلە، چۆن
 دەتوانیت لەپەك کاتدا هەزارەها کار بێکەموکورتی و لێتیکچوون بە
 هەمان پێکۆپێکی، رابپەرێنیت؟

ئایا کێ ئەم هێزە بێ وێنە و ئاوازانە ی داناو و هەر لە
 گەردیلەپەکەو تا کاکێشانەکانی ملکەچی فەرمانەکانی کردوو و
 هاوسەنگیی گەردوون بە زانست و توانستیکی پەها بەرپۆه دەبات؟
 کێ خاوەنی ئەم هێزانەیە؟ چ پێکەوتیک یان چ سروشتیک دەتوانیت
 کاریکی وا دەرناسا بێنیتە گۆپێ؟

لێرەدا هاوڕێکەم بە پرسپاریک پێی پریم:

- ئایا ناکریت لە سەرەتادا کۆمەلێک یاسای سەرەتایی هەبووین و
 پاشان ئەم یاسایانە خۆیان بگونجێنن و خۆیان تازە بکەنەو و لە
 شیوەی پرێسای باشتەر و ئالۆزتردا خۆیان دەربخەن؟
 پرسپارەکە بۆ ئەو مایەی تێرمان و بۆ من جێی پێکەنین بوو، بە
 زەردەخەنەپەکەو و تەم :

- ببوون بەپێژم، بەلام من ئیستا دەمەوێت هەمان پرسپار
 هەلگیرمەو و لە خۆتانی بکەم. با بڵێین یاسایەکی سادە لە
 مەیداندا، ئایا دەگونجێت ئەم یاسایە بێ یاسادانەرێک خولقا بێت؟
 یان ئایا دەتوانین بێر لە یاساکانی هاموڕابی بکەینەو و بێ هاموڕابی

خوی؟ مه به ستم نه وه په که گریمان لیره دا لم و چیمه نتق و ناسن و
 به رد هه بیت. نایا پړی تیده چیت نه مانه بئ و هستا و بئ پرېژه و
 پلانیك بینه ته نیشته یه ك و كوشكېك بینا بكن؟ نایا ده گونجیت نه م
 کاروانسه را جوان و کامله ی گه ردوون به مجوره هاتبیتنه بوون؟ نیمه
 واده زانین به چند یاسایه کی ساده نیتر هه موو نه پنییه کانی سیستم
 و ریسا سه رسامکه ره که ی گه ردوونمان پافه کردووه و به مجوره خو مان
 له مه سه له که ده رپان ده که ین. ته نها به دوزینه وه ی یاساکان کاره که
 ته او ناییت، به لگو کاره سه ره کییه که له دوی دوزینه وه ی دانهری
 نه م یاسایانه وه ده ست پیده کات. مړو دارای تاسه مهندي و مراقیکه
 له سروشتیدا، ده بیت له پړی نه م مراقه وه به دوی به دیه پنه ری
 پاسته قینه ی شتاندا بگه پیت سه رسامی به رامبه ر کاره کانی ده برپیت
 و سوپاسی بکات بق به خششه له ژماره نه هاتووه کانی.

چون مړو ده توانیت سه رسامی دهرنه بریت و بیئاگابیت له و
 زاته ی که له توویکی بچوکی وه که هنجیر هه زاره ها میوه ی به تام و
 به له زهت و، له گه ردیله یه کی گچکه ی بئ گیان هه موو بوونه وه ره
 زیندو و نازیندووه کان دروست ده کات؟ یان چون ده توانیت خوی له و
 زاته بدزیته وه که به چوار هیژ گشت کاروباره کانی گه ردوونی
 پاگیر کردووه؟ چون ده توانیت جاریکی تر چاوه کانی بقوجیتیت له
 ناست خاوه نی نه م گه ردوونه دا دوی نه وه ی نه م نه پنییه ی بق
 ده رکوت؟

- که واته مادده نه زهلی نییه، وایه؟

- هیزیک هیه که مادده به پتوه ده بات، هیزیک که شکل و شیوه ی پیدهدات و ملکه چی چهند یاسایه کی ده کات و له خزمه تی مړوځدا ده یخاته گه پ...مړوځدا

- به لام ده وتریت که هیشتا نه زهلی نه بوونی مادده نه سه لمینراوه؟

- پیچه وانه که شی هر نه سه لمینراوه، له م سالانه ی دواپی دا زانایان به پتی تیوری ته قینه وه مه زنه که (big bang) گه یشتنه نه نجامی نه وه ی که گه ردوون سره تایه کی هیه و نه مهش به کده گریته وه له گال گوډتاری پیروزی قورئاندا، نه م تیوری ته تا نیستا باشترین بؤچوونی داوه به ده سته وه سه باره ت به دروستبوونی گه ردوون و متعانه به کی زوری پیده کریت له ناوه نده زانستییه کاندایه.

له سه رخق وتی:

- به لی، منیش نه وه م بیستبوو، به لام زانیا رییه کی ته واوم نیه له سه ری، نه گه ر داوایه کی به زه حمه ت نیه، حه زمه کرد گویم لیی بوایه.

هه ناسه یه کی قوولی هه لکیشاو پالی دایه وه و چاوی برییه ناسقیه کی نه بینراو.

ته قینه وه گه وره که

هه ولما تا ده توانم تیۆریه که کورت بکه مه وه:

— ته قینه وه مه زنه که ناوی نه و تیۆریه یه که تایبه ته به
سه ره لسانی نه م گه ردونه ی نیستا ده بیبینن و تا نیستاش له
ناوه نده نه کادیمی و زانستییه کاندایه واپیکراوه و نرخه تایبه ته خۆی
هیه. نه م بیردۆزه سه ره تایه ک بۆ گه ردوون پشتراست ده کاته وه.

به گوێره ی نه م تیۆریه له سه ره تادا هه موو گه ردوون ماده یه کی
گرم و چڕ بووه، نه م بارسته یه به هۆی ته قینه وه یه که وه بلۆبۆته وه
به ناو بۆشاییدا، هه ر نه م پارچانه دواتر ماده و وزه ی گه ردوونیا
پیکهینه وه. پاشان ماده و تیشکدانه وه به رپژه ی گونجاو و جیاواز
به سه ر گه ردووندا دابه ش کراوه، که زه مینه ی له باریش هاتۆته پیش
گه ردیله کانیش به پێی نه و مۆدیله ی بۆیان دانراوه، دروستبوون. نه و
یاسایانه ی که ئیمه پێیان ده لێن پێسا فیزیایی و کیمیاییه کان،
په یوه ندی نیوان گه ردیله کانیاں دیاری کرد. پڕۆتۆن و نیوترون — که
پیکهانه ی گه ردیله ن — و توخمه قورسه کان هاتنه بوون، نه ستیره کان
هه لتهاتن و خۆر هینرایه مه یدان. لیکۆلینه وه نوێیه کانی نه م دوا بیا نه
له م بهاره دا جهخت له وه ده که نه وه که تا دیت کاکیشانه کان له یه ک
دوو ده که نه وه و گه ردوون فراوانتر ده بیست. نه گه ر نه م فراوانبوونه
پێچه وانه ببێته وه، گه ردوون ده بیته وه به و ماده به چوکه ی

یه که مجار، ئەم لیکۆلینه وانه دەری دەخەن که گەردوون لە خالی
سفره وه دەستی پیکردووه.

قورئانی پیرۆز ئاماژە بەوه دەکات که ئاسمانه کان و زهوی
لەماوهی شەش پۆژدا و زهوی خۆشمان بە دوو پۆژ دروستکراوه.
لێره دا مەبەست لە "پۆژ" ئەو گۆڕانه کاتییه گەورانهیه که گەردوون
پیاواندا تێپەربوو، قورئانی پیرۆز ئاماژە بۆ ئەم پۆژانه دەکات و بە
هەزار ساڵ بە لکو بە پەنجا هەزار سالی گۆی زهوی بەراوردی دەکات.
خوای مەزن لەسەرە تادا گشت گەردوونی دەورە داوه بە ماددەیه کی
شلی وه ک ئاو که پێی دەوتریت "ئەسیر"، پاشان ئاسمانه کان و زهوی
لەم ماددەیه پێک هێناوه.

مامۆستا سه عیدی نوورسیش که یه کێکه له که له زانایانی ئەم
سەدهیه مان سه بارت به و ماددەیهی که گەردوونی ئی دروستبووه،
ئاماژە بە حەوتەم ئایهتی پیرۆزی سوورەتی هود دەکات و
دەفه رمۆیت: "عرشی خوی مەزن لەسەر ماددەیه کی شلی ئاواناسا
بووه. پاش بە دیهێنانی "ئەسیر" ئەم ماددەیه گۆڕدراوه بۆ
گەردیله کان، واته بووه ته ماددە ی خوی گەردوون".

خوای گەوره ئەم ماددەیهی له نه بوونه وه هێناوه ته بوون و
کردوویهتی به بناغیه ک بۆ دروستکراوانی تر و لێیه وه گەردیله کانی
به دیهێناوه، گەردیله کانیش له زه مینه یه کی گونجاودا به پێژه ی جیاواز
یه که ده گرن و مادده په قی و شل و گازیه کان دروست ده کەن، یه که م

بارستاييش كه ساردبوويته وه و پهق بوويټ پاش ته قينه وه كه نه م
 زه وييه څو مانه. له كاتيځدا نه ستېره و هه ساره كاني تر بڼ ماوه يه كي
 زور به شيوه ځي گزي و پاشان بارسته يه ك څاگري شل بوون، كه چي
 زه وي له پيش هه موويانه وه ساردبوته وه و توڼكلي تاييه ت به خويي
 به به ردا كراوه و مه رجه كاني نه م ژيانه ځي ئيستا ماني بڼ دابن كراوه.
 قورناني پېرؤز دهغه رمويټ: "ناسمانه كان و زه وي لكابوون به يه كه وه،
 دواتر ئيمه له يه كمان جوئ كړنه وه". نه مه ش حه قيقه تيځه كه له گه ل
 زانستي مؤديرندا يه كده گرټه وه.

هاوپئ گويگره كه م ديسان پتي بريم:

- زور سه يره مامؤستا، نه وه ځي ئيوه و تان ده رباري مادده ځي
 نه سير، من هيچ نه مبيستبوون، جوانترين ليځدانه وه يه تا ئيستا
 بيستبيټم له سهر دروستبووني گه ردوون.
 به رده وام بووم:

- زورځي له زانايان دهغه رموون نايه تي پېرؤزي: "هه موو شتيكمان
 له څاو دروست كړدوه." نامازيه بڼ نه سير، چونكه نه م مادده يه
 وه كو څاو شل و ناسك و ته نك و بزؤكه.

"نه و پياوه" تا ده هات مله جيړتي ده كړد، وتي:

- مامؤستا من نه م "له نه بوونه وه دروستكردن" هم پتي قبول
 ناكريټ، شتيك چؤن له "هيچ" وه دروست ده بيټ؟ شتي نه بوو واته

ماددهی نییه، شتیکیش ماددهی نه بیت چون ده توانریت
به دیهینریت؟

- خوی گوره دوو جور کاری هیه، یه که میان به دیهینانه که له
هیچه وه دروستی ده کات، دوو میان بریتییه له پیکهینان که
بوونه وهریک له چند ره گز و پیکهاته یه کی تر بینا ده کات.

ماددهی ئه سیر که به پوختهی بوونه وهران داده نریت و هه موو
که ردوون له وه وه سه رچاوهی گرتوه، له هیچه وه به دیهینراوه. ئه م
ماددهیه دانستی خوایی ده یته قینیته وه له مه وه ئه تۆم و وزه و
په گزه سه ره کییه کانی تر دروست ده بن، ئیتر ئه م هه موو
ئالوگپانهی تر که به سه ر بووندا هاتوون خویان له "پیکهینان" دا
ده بیننه وه. ئیستا شتیکی نیه به ناوی "له نه بووه دروستبوونی
که ردیله کان"، ته نها له سه ره تادا ماده پتویست بووه به دیهینراوه.
هه موو به هاریک ملیۆنه ها پوه و زینده وه زیندوو ده کرتنه وه،
ئه مانه له شیوه و په نگ و بۆیاندا جیاوازن له وهی به هاری پیشوو و له
"نه بوو" وه به دیهینراون. به لام پتویسته تاییه ته ندیه کانی ئه م
دروستبوونه به فه رمانی "به" بزاین. شتیکی ئه گه ر بوونی ده ره کی
(ماددی) نه بیت، لای ئیمه به نه بوو داده نریت، له کاتیکی سه باره ت به
خوی گوره شتیکی زانراوه، چونکه زانستی خوا گشتگیره وه هه موو
شتیکی له خۆ ده گریت، هیچ شتیکیش ناکه ویته ده ره وهی باز نهی
زانستی خوایییه وه. کاتیکی شتیکی له جیهانی "زانست" وه دیته

جیهانی "توانست" و بهرگی ماده ده پۆشیت، لای ئیمه له نه بوونهوه دروست کراوه، بۆیه ناتوانین بریاری نه بوونی په ها به سه ههچ شتیکدا بدهین. با بلیین شتیک دروست ده کړیت و له وه وپیش ههچ نموونه و مۆدیلکی نیه. به لام نه و شته ی که تازه یه به ئیمه و پیشتر نموونه یمان نه دیوه، له بازنه ی زانستی خوادا بوونی تاییه تی خۆی هه بووه. نه گه ر نه م شته بوونی ماددی وهر نه گړیت، ئیمه ناتوانین په یی پپه یین. که دپته جیهانی ماده ده شه وه ده لپین له نه بوونه وه دروست کراوه، چونکه توانای ئاوه زی مۆف هه ر نه وه نده هه لده گړیت، له حالیکدا نه و شته له بازنه ی زانستی خوایی دایه و هیشتا بوونی ماددی وهر نه گرتوه.

- ئه ی له ناو بردن؟ شتیک که دارای ماده ده بیت چۆن له ناوده چیت؟ له راستیدا گوینگره که م ده یویست له مه وه بگات به: "خوا چۆن ده توانیت ماده ده له ناو به ریت؟ نه گه ر وایه کامه یه نموونه که ی؟ نه گه ر یه کیک نه توانیت شتیک له ناو به ریت، چۆن ده توانیت ببیت به ده یینه ر؟ له تۆنی ده نگیه وه هه ستم به مه کرد.

- هه موو زستانیک ملیونه ها پوهه و درهخت به لق و پۆر گول و که لا کانیانه وه له ناوده برین و به ره و جیهانیکی تر به پئ ده خرین.

گریمان دارمان کرده سۆبایه که وه، ده بینین داره که ده بیته خۆله میش و کیش و بۆن و په نگه که ی و په هه ندی پانی و درێژیه که ی له ناوده چیت. له وانیه به کۆکردنه وه ی خۆله میش و وزه و

دووکله که ی، دووباره بتوانین کڅشی داره که به ده ست بهینینه وه، به لام ناتوانین شیوه و پښه و بڼه که ی بگڼپښه وه، چونکه نه مانه له ناوچوون. لیکولینه وه نویه کانی بواری فه له کناسی تامازه به "کونه پشه کان" ده کات که هیشتا به ته واوه تی له سروشتی چیه تیان نه گه یشتوین. نه تویژینه وانه دریده خن هه ندیک له و نه ستیرانه ی که به هه زاران جار له زه وی گه وره ترن، نه م کونه پشه شانه هه لئانده لووشت و ون ده بن و له جیهانی ماده ده چنه دره وه، هیژی کڅشکردنی نه م کونه پشه شانه به ناکوتا مه زنده ده کړین، نه م کونانه له بیریکی بی بن ده چن که گه رمی و پووناکی و ده نگ و هه موو جوړه تیشکدانه وه یه ک قووت ده دات و نه ستیره زه به لاهه کان هه لده لووشت. له م سونگه یه وه کونه پشه کان به ده لاقیه ک داده نرین که نه وسه ری به جیهانی بی کوتا ده گات.

په نجه کانی نالانده یه ک و هه ناسه یه کی قولی هه لکښا:

- ده زانی ماموستا، هه رچنده نه مانه ی وقت به ته واوی دلان تیر نه کردووم، به لام ماقوولترین لیکدانه وه یه تا نه مړی بیستبیتم، ده بیت به سنگیکی فراوانه وه نه مه قبول بکه م. هیشتا پڼگه یه کی دریرمان له به رده مایه ...

که نجیک له دواوه به ده نگیکی به رز و زیر هه لیدایه:

— نیمه خوا نابینین ماموستا، به لام ماده ده بینین و به رجه سته یه و هه سته پیده که ین. خواجه کی نه بینراو چوون ده توانیت

کاریگری له سەر مادده هه بیته و ئاراسته ی بکات و پێکی بخات،
ئه مه پێی تیده چیت؟

وامه زانی هاوڕێکهی ته نیشتم به م لایه نگره ی که بۆی په یدابوو
دلخۆش ده بیته، که چی له پڕ ده موچاروی تیکچوو و ئاوپی بۆ که نه که
دایه وه و مۆر په کی لیکرد. سه رم سووپما. دواتر بۆم ده رکه وت هه زی
به شیوانی په ق و ناشرینی که نه که ی نه کردوه و به پای ئه و دژی
یاساکانی موناقه شه و گفتوگو بووه.

من له سەر هیمنی و له سه رخۆیی خۆم به رده وام بووم و هه ولّم دا
وه لامی که نه که بده مه وه:

— پادشا بۆ به پێوه بردنی ولاته که ی یاسا که لێک داده نیته و
کۆمه لێک به رپر سیش دیاری ده کات بۆ جێبه جێکردنی ئه م یاسایانه،
پاش ئه وه ی یاساکان دانران و ئارامی و ئاسایش دابینکرا، ئیتر ولات
ده چیته سه ر پێره وی خۆی، ئیدی ئه گه ر که سێک سه ر پێچی یاساکان
بکات، پادشا نا، به لکو به رپر سان ده یگرن و دادوه ر سزای ده دات،
هیچ پێویستی ناکات پادشا بۆ خۆی بجیت تاوانباران ده سته سه ر
بکات و له کووچه و کۆلانه کاندایا بسووپته وه.

به هه مان جۆر خوای بالاده ستیش که خاوه نی بوونه وه رانه، به و
پێسا گشتگیر و قه شه نگانه ی دایناون، کاروباری ئه م گه ردوونه به پێوه
ده بات. له بجوو کترین ئه تۆمه وه تا ده گاته گه له ستی ره کان ملکه چی
ئه م یاسایانه ن. ماف و ئه رکی هه موو شتێک دیاره و پوونه. شتان

فهـرمانبـهـرئـكـى گـوئـپـاـهـئـى ئـهـم پـئـسا بـهـپـئـزانـهـن، ئـهـم يـاسـايـانـهـى لـه
 سـهـرـهـتـاى دـرـوـسـتـبـوونـى بـوونـهـوـهـرـانـهـوـه دـانـراون، ئـئـسـتـاش بـهـ هـهـمان
 پـئـكـوـپـئـكـى دـهـپـؤن بـهـپـئـوه. گـهـرـدـيـلـهـيـهـك لـه پـئـرـهـوـى خـؤى لـاـبـدـات،
 هاوسـهـنـگـى تـئـكـدـهـچـئـت و قـيـامـهـت پـوودـهـدـات. مـرؤفـى ژـير بـه تـئـفـكـرـين لـه
 بـوونـهـوـهـرـان دـهـسـتى تـوانـسـتى خـواوـهـنـد لـه هـهـمـوـو شـتـئـكـدا دـهـبـيـنـئـت.
 گـهـنـجـهـك يـا دـهـيـوـيـسـت پـهـخـنـه لـه وـهـلـامـهـك بـگـرـئـت، يـان خـؤى ئـامـادـه
 دـهـكـرد بـؤ پـرـسـيـارـئـكـى تـر، كـه هاوـپـئـكـهـى تـهـنـيـشـتـم كـهـوتـه خـؤـيى و تـى:
 - بـا بـاسـى ئـهـو نـهـبـيـنـيـنـه بـكـهـين، ئـهـگـهـر خـوا هـيـه بـؤچـى نـابـيـنـئـت؟

يـان خـوا چـؤن چـؤنـيـه ؟ لـهـچـى دـهـچـئـت؟

گـفـتـوگـؤـكـه تـا دـهـمـات كـهـشـئـكـى زانـسـتى وـهـرـدـهـگـرت، هـهـنـووكـه
 هاوگـهـشـتـهـكـم جـدـدى و وـرـدـتر گـوئـى بـؤ گـرتـبـووم و هـهـوئـيـدـهـدا خـؤى
 بـهـدـوورـبـگـرـئـت لـه بـرـيـارى وـشـك و پـئـش وـهـخـت. سـهـرـهـتا مـهـبـهـسـت لـه
 پـرـسـيـارـهـكـانى ئـهـو بـوـو بـئـزام بـكات و تـهـرـيـقـم بـكـاتـهـو، بـهـلـام ئـئـسـتا
 بـهـپـاسـتى دـهـيـوـيـسـت وـهـلـامـهـكـانـيان بـزانـئـت و لـهـگـهـل ژـيرـيى خـؤـيـدا
 بـهـراوـردى بـكات، شـتـئـك لـهـگـهـل ژـيرى ئـهـودا يـهـكـى نـهـگـرتـايـهـتـهـو و يـان
 لـئـى تـئـنـهـگـهـيـشـتـايـه، داواى لـئـدـهـكـردم پـوونـكـردنـهـوـى زـيـاتـر بـدـهـم.
 خـهـرـيـك بـو وـهـلـام دـهـدايـهـو كـه پـاسـهـكـهـمان لـهـبـهـرـدـهـم چـئـشـتـخـانـهـيـهـكـى
 سـهـرـپـئـگـادا وـهـسـتا بـؤ پـشـوودان، پـئـكـهـو دـابـهـزـين و چـووينـه كـونـجـئـكـى
 چـؤلـهـو.

چۆن باوەر بەو شتانه بهێنین که نایانبینین !!

هاوێکه م ئه و باوەر به خۆبوون و دڵنیاپییه ی به که مجاری نه مابوو،
ههستم ده کرد شله ژاو و سه غله ت و ناشارامه .
زۆرم وت به س ئه و سووریو له سه ره وه ی ناخواردنه که عایدی
خۆی بێت، له کاتی چا خواردنه وه که دا وتم:
- ئه گه ر مۆله ت بده ن ده مه وێت وه لامی پرسپاره که تان بده مه وه،
ئێره ههمنتره .

ده مزانی که ده توانین لێره دا درێژه به باسه که بده ی، بۆیه به
دریژایی نان خواردنه که له خه یالی پرسپاره که دا بووم و وه لامه که یم له
"به یامه کانی نوور" وه هه لگۆستبوو:

- با له به شی دووه می پرسپاره که وه ده ست پێکه ی، دیاره که
زانینی بوونی شتی که جیا به و زانینی چیه تی و ماهیه تی ئه و شته
جیا به . زۆر شت هه ن له ده ورو به رماندا که به ژیریمان په ی به بوونیان
ده به ی و که چی له ماهیه تیان ناگه ی، وه ک ئاوه ز، پۆج، خه یال،
هه یزی پاکێشانی زه وی، کاره با، خۆشه و یستی و چه نده های تر.
به گۆڕه ی ده ستووری: "به دیه ی تراو په ی به به دیه ی نه ری خۆی
نابات"، ئه مه ش ناتوانین له چیه تی زاتی به دیه ی نه ری خۆمان، که
خوای گه و ره یه، بگه ی، چونکه ژیری ئه مه دروستکراوی خوایه،
ژیریش وه ک هه ر دروستکراویکی تر سنووریکی دیاریکراوی خۆی
هه یه، ئاوه زیکی سنوورداریش ناتوانیت په ی به ماهیه تی پیرۆزی

خواه‌ند ببات. له‌هر پېشبینی و پېوانه‌یه‌کیدا هه‌له ده‌کات و ناگات به نه‌جام.

خوای مه‌زن بئ سنووره و په‌هایه و نه‌زه‌لی و نه‌به‌دییه، له‌به‌رامبه‌ردا ژیری مرؤفیش سنوورداره و وابه‌سته‌ی کات و شوینه و چوارچپوه‌یه‌کی داخراوی هه‌یه. هر له‌به‌ر نه‌مه‌یه که سنووردار بئ سنوور و، فانی ناتوانیت باقی هه‌لبسه‌نگینیت و له نهینى ماهیه‌تى "چیه‌تى" تېبگات. چونکه خوای گه‌وره نمونه‌و لیچوو و درى نیه، ئاوه‌ز ناتوانیت پئی بگات و بیهینیت په‌پیش چاو، چونکه زاتى ئه‌و له هیچ شتىكى نه‌م گه‌ردوونه ناچیت تا ئیمه هه‌ستین بیهیوین پئی، بویه ماهیه‌تى ئه‌و له هیچ یه‌کێک له‌و ماهیه‌تانه ناچیت که ئیمه ئاشنانین پێیان. ئیمه پېشبینی و لیكدانه‌وه‌کامان له‌سه‌ر بنه‌مای ئه‌و شتانه ده‌که‌ین که بینیومان و بیستومان یاخود ده‌توانین بیهینینه پیش چاوی خۆمان و بیرى لى بکه‌ینه‌وه، له‌به‌ر نه‌مه به‌م توانا گچکه‌یه‌مانه‌وه هه‌موو چه‌شنه هه‌ولیکمان له هه‌مبه‌ر ناسینی ماهیه‌تى بئ سنووری ئه‌ودا کورت ده‌هینیت. جیهانى بوون ته‌نها ئه‌م جیهانه‌ بچوکه نیه که ئیمه به پینچ هه‌سته‌که‌مان هه‌ستمان پئی کردووه. مرؤف به چاوه‌کانى ته‌نها ده‌توانیت ئه‌و شتانه ببینیت که ماددین و به‌رجه‌ستن، زمانى تام ده‌کات و گویشى ده‌نگه‌کان ده‌بیستیت. بئت و یه‌کێک بلت من باوه‌پ به شتىک ناکه‌م تا به چاوی خۆم نه‌بیینم، ئه‌وا ئه‌م که‌سه نه‌رکى عه‌قلى سپاردووه به چاو، چونکه نه‌بیینان

به لگه نيه له سهر نه بوون. ناتوانين ټينكاريي بوونی شتانك بکهين له م جيهانه دا که ده کریت بيانبينين، به لام ئیستا له به رچاوماندا نه بن، بویه پټويسته هه ریه که له پینچ ههسته که مان له بوارو شوینی خویاندا به کاربهنين، وه کو چۆن ناتوانين زمانمان له بیستندا و گوچکه مان له بینیندا به کاربهنين، به هه مان جۆر ناتوانين نه رکی تیگه یشتن و لیكدانه وه په ی بردن بدهين به چاو. نه مه کاری ژیرییه، بۆ نمونه باوه شکر دنی دایکک به مندا له کهیدا ده بینين به لام ناتوانين سۆز و خۆشه ویستیه که شی ببینين، به لگو به ژیریمان ههستی پئی ده کهين. ده توانين به چاو بینایه که ببینين، به لام ته نها به ژیری ده رک به هونه ر و جوانییه که ی ده کهين. نه بینرانی خوا له وه وه یه که دژی نییه. بۆ ناسين و ناشنا بوون به شتیک پټويستیمان به دژه که ی هه یه تا له م پټیه وه لئی تیگهين، ته نانه ت خۆر له و په پری دره وشانه وهیدا ناتوانين ته ماشای بکهين و ببینين. مامۆستا سه عیدی نوورسی وته یه کی زۆر جوانی هه یه که ده فهرمویت: "نه وانه ی له ناو مادده دا به دوا ی هه موو شتیکدا ده گه رپن، عه قلیان له چاویاندا یه، دیاره چاویش له جیهانی مه عنه ویات (میتافیزیک) دا کویره".

هاوپرکه م دوايين پسته ی پئی دووباره کردمه وه و ستایشی کرد. به پوخساریدا بۆم ده رکه وت سوودی له قسه گان بینيوه و دلم خۆش بوو. پاش به پرکه وتنه وه مان ترسام به و گفتوگۆ دوورودیژه بیزارم کردبیت، بویه باسه که م گه رپی و ویستم که مێک پشوو بدات، که چی نه و له و

دونيایه ی تتي كه وتبوو نه ده هاته دهره وه يان خوي نه يده ويست بيته
دهره وه، به پوخساريدا دياربوو له بير كردنه وه به كي قوولدايه.

ديسان چاوي هه موو سه رنشينه كانى تر هاتنه وه سه ر ئيمه.
چاوه پي بوون چي زوه ده ست بكه ينه وه به گفتوگوكه. ئه م
بيده نكيه زوي نه خاياندو هاوپي كه م به پرسيارك شكاندي:

- ماموستا گريمان خوا هيه و بونه وهراني دروست كردوه،
ئه وكاته خوا خوي چوني بووه؟ كي ئوي به ديه ئناوه؟

چونكه پيشتر چاوه پي ئه م پرسياره بووم، زهرده خه نه يه ك
گرتي. هاوپي كه م به هه له م زهرده خه نه يه م تيگه يشت.

- ماموستا له وان يه ئه م پرسيارانه نامۆ وه له بن سه باره ت به
تۆ، به لام تكاده كه م له گرشه نيگاي منه وه بپواننه مه سه له كه. ئيوه
مروفيك ده گيپن به دنياهه كدا پيشتر هيچ شتيكي تري نه ديته وه. من
پيوارم له و جيهانه دا كه تۆ پي ئاشناي، له بيرت نه چي ت تۆ ده ست
گرتووم و پيم ده ناسيني ت.

ئه م قسانه ي هاوپي كه م زۆر كاري تيكردم و به كول له خوا
پارامه وه پي نمووني بكات، بيرمدي ت ئه م نمونه يه م بۆ هينايه وه:

- گريمان شه مه نده فهركي هه شتا فارگونيمان هيه. هه ر فارگونه
و ئوي پيش خوي پايده كي شيت، به لام كه له كوتايي دا كار گه يشته
سه ر ئه وي كه ماتوپي بزوينه ر شه مه نده فهره كه ده خاته جو له،
ئيدي ناتوانين بلين: "ئه ي ماتوپه كه چي پايده كي شيت؟" چونكه

ئەگەر مائىقچى پاكىشەر لە ھەمان كاتدا پانەكيشراو نەبەت،
شەمەندەفەرەكە ناكەوئە جوولەو ھاوسەنگى تىكدەجەت.

سەرباز ھەرمان لە ھەريەف ۋەردەگرەت، ئەويش لە كاپتن ۋ، لە
كۆتايىدا سەركردەى گەشتى ھەرمان لە پادشا ۋەردەگرەت، ئىدى
ناتوانىن بېرسىن: "ئەى پادشا لە كۆى ھەرمان ۋەردەگرەت؟". چونكە
ئەگەر پادشاش لە يەككى تەرفە ھەرمان ۋەريگرەت، ئەو كاتە نابەتە
پادشا. يەككە لە خەسلەتەكانى پادشا بوون ئەو يەكە ھەرمان دەدات
بۆ ئەو ھەي ھەرمانى بەسەردا بگرەت.

لەم نمونانە ۋە ۋەردەكەوئەت كە بوونى خوايەكى بەدبەتەرو
بەدينە ھەتتەراو پتويستە بۆ پاپەپاندنى كاروبارەكانى ئەم گەردوونە،
چونكە لەدايك بوون ۋە ۋەخستەنە ۋە دوو خاسىيەتى تايىبەتى
زىندە ۋەرانن، نابەت بەدواى ئەم ياسايدەا بگەرەن لە خواى
دروستكەردا.

ھاوچەكەم بۆ كاردانە ۋە بوو، گەنجەكەى دواو بۆ جارى دووھەم
ھەلەيدايە ۋە:

- ئەى خوا پەيش ئەو ھەي گەردوون دروست بگات لە كوئى بوو؟
- بۆچوونى ھەلەى ئىمە دەريارەى "كات" ۋ "ئەزەلپەت"، ۋامان
لەدەكات ئەم پەرسىيارە ھەلەيە بگەين. كات چەمكىكە لەگەل
بەدبەتەنى گەردووندا دروستبوو ۋە لەگەل بوونە ۋەرانىش بەردەوام
دەبەت، ۋاتە كاتىش لەگەل دروستكراوانى تردا بەدبەتە ۋە.

سه بارهت به ئيمه‌ی دروستکراو کات ده‌بیته سئ به‌شه‌وه که هه‌ریه‌ک له پابردوو و ئیستا و داهاتوو ده‌گرێته‌وه. به‌لام له ئەزەلیه‌تدا ئەم دابه‌شکردنه ناکرێت. جگه‌له‌وه‌ش ناتوانین سه‌ره‌تایه‌ک بۆ ئەزەلیه‌ت پرپاریده‌ین. ئەزەلیه‌ت تایبه‌ته به‌ خوا که له‌ده‌ره‌وه‌ی کات و شوێنه، کاتیکیش ده‌لێین خوای گه‌وره‌ ئەزەلییه، واته سه‌ره‌تا و کۆتایی نیه.

خوای بالاده‌ست ئەزەلییه، کاتیش له‌گه‌ڵ دروستبوونی گه‌ردووندا به‌دیها‌توو، پیش ئەمه‌ کاتیش نه‌بووه: که‌واته پرسیارێکی واش سه‌بارهت به‌ خوا ناکرێت. به‌لام ده‌توانین ب‌لێین: "خوای ئەزەل و ئەبد له‌ ئەزەلدا چی ده‌کرد؟"، زانایه‌کی پایه‌به‌رز له‌ وه‌لامی ئەم پرسیاره‌دا ده‌فه‌رموێت: "خوای گه‌وره له‌ ئەزەلدا ته‌ماشای که‌مال و ده‌سه‌لاتی شکۆمه‌ندی خۆی ده‌کرد که هیچ پله‌یه‌ک له‌سه‌روو ئەوه‌وه نییه‌ و خۆیییه‌ و پتووستی به‌ یارمه‌تی هیچی تر نه‌یه‌ و پاک و بێگه‌رده له‌ هاوه‌ڵ. خوای گه‌وره له‌ ئەزەلدا و له‌ بازنه‌ی زانستی خۆیدا ته‌قدیری سیفاته پێرژه‌کانی و ئەو ماددانه‌ی که ئەم ناوه قودسیانه‌یان تێدا ده‌دره‌وێشێته‌وه و حه‌قیقه‌ت و ماهیه‌ت و پێناسه و شیوه‌ی ماددی و مه‌عنه‌وییانی ده‌کرد. ئەم تایبه‌تمه‌ندییه‌ی که خاسیه‌تیکی خوایه‌، مه‌حاله‌ عه‌قڵی لاواز و ده‌سته‌وسان و کۆله‌واری موق‌ود بتوانێت ده‌رکی پێبکات. موق‌دێک که تیگه‌یشتن و ده‌رککردنی وابه‌سته‌ی کات و شوێنه، چ‌ون ده‌توانێت له‌ نه‌ه‌یه‌کانی جیهانی ئەزەل تیگات؟! "

گفتوگو که مان به م جوړه به رده وام بوو. دواتر باسی نه و
 بابه تانه مان کرد که پټوستان به پوونکردنه وهی لژکی هیه وه
 زیندووبونه وه و قهدهرو فریشته کان و به وه لامي کورت کورت له سر
 هه موویان دواين، به تایبه تی له سر تیوریی که ی داروین زور وه ستاین.
 باسیکی تریش که هاوړیکه م زور گرنگی پی داو پيداگروو
 له سهری بریتی بوو له: "هوی به دیه تانی خراپه و ناشیرینییه کان و
 ته رخانکردنی شیتان بؤ مړو، که به مه زوریک پټیان لی هه له ده بیت و
 ده چنه دوزه خ. ثایا میهره بانی و دادگری خواوهند چوڼ به مه پازی
 ده بیت؟" به سوود وهرگرتن له به ره مه کانی زانای پایه به رز سه عیدی
 نوورسی، زور به ئاسانی وه لامي پرسیاره کانی هاوړیکه م و سرجه م
 سرنشینه کانی تری ناو پاسه که م ده دایه وه. نیستا له نرخ و گوره یی
 نه م پافه یی قورئان باشر ده گیشتم که خوی گوره له ناخرزه ماندا
 به دیاری به موسولمانانی به خشیوه. که وه لامي نه و پرسیاره م
 دایه وه که سه باره ت به هوکاری به دیه تانی شیتانه کان کردبوویان،
 پووناکی قایل بوونم له پووخساریاندا به دی کرد، هه ولکی زورم ده دا
 به ر له فرمیسه کانی چاوم بگرم که په لیان بوو پرژینه سر پومه تم.
 سوپاسی بی پایانی خوا ده که م که به درژیایی وه لامدانه وهی نه و
 پرسیاره گرانانه، چی نمونه و به لکه و پوونکردنه وه م خویندبووه وه
 تا نه و کاته دهریاره ی نه و باسانه، وه ک فیلمیک ده هاتنه وه پیش
 چاوم. کاتیک نه و پاستیانه له زارمه وه ده هاتنه دهر ده توت من نیم و
 خوشم سوودم له قسه کان وهرده گرت. خوی گوره له سه خترین

کاتدا هات به فریامه وه و ویستی شکۆمه ندی ئەم پاستییانە لە بەرامبەر
 بیایۆکی زیرەك و پۆشنیبری مارکسیدا، بە هەژاریکی لاوازی وهك من
 بیاریزیت. بە دریزی ئەو گفتوگۆیە زۆر خۆم دەپاراست لە وهی
 بەرامبەرەكەم بشکێنم، بێتسێنم یاخود کەشێکی مونا قەشە و بگرە و
 بەردە بنێمەوه، چونکە هەر لە سەرەتاوه وتە بە نرخەکی مامۆستا
 نووسیم کردبوو بە پابەری خۆم کە دەفەرمویت: "سەرکەوتن بە سەر
 کەسانی مەدەنی ئەم سەردەمەدا بە بەلگە و قایلکردن دەبێت ئەك بە
 زۆر". بۆیە لە بارودۆخی کەدا ئەگەر هاوڕێکەم توپە ببوایە من بە
 پوویەکی خۆشەوه وەلام دەدایەوه و دۆخەکەم نەدەشلە قاند. بە
 توندی خۆم لە خۆبەشتزانین و لوتبەرزێ بەدوور دەگرت. بێگومان
 ئەمەش بە مەریەك نەبوو می خۆم بێت، بەلکۆ لە "قورئان" وه
 وەر مگرتبوو.

دریژە دی دەمەتە فیی ناو ئوتومبیلەکە

تا گەرچی ئەدەنە دەمەتە قێکەمان بەم شیۆیە بەردەوام بوو.
 تا ئێرە تیشکمان خستبوو سەر هەندێك لایەن، بەلام هیشتا زۆر بوون
 ئەو باسانە پتووستییان بە پوونکردنە وهی زیاتر بوو. هاوڕێکەم
 گەشتەکی لێرەدا تەواو دەبوو، ئەو لە ئەدەنە^۱ دەمایەوه و من تا
 هەتای^۲ رێگەکەم دریژ دەبۆوه.

۱- شارێکی تورکیایە.

۲- شارێکی تورکیایە.

لە دالما دەموت خۆزگە پازى دەبوو ئەمشەو لێرە بەیەكەو
بماینایەتەو و بەردەوام بووینایە لەسەر باسەكەمان، لەو كاتەدا
هاوێكەم لێى پرسیم:

- بۆ كۆی؟

- وەكو دەزانیت من تا هەتای دەپۆم.

برۆكانى وەك كەوان گزێبوو و قسەكەى پێى برپیم:

- نەخێر، بۆ یەك شوێن ناپۆیت، ناھێڵم لە دەستم دەرچیت، ئەم
باسە گرنگانە چۆن دەبێ نێوەناچل بمێننەو؟ مێشك تێكەل و
پێكەل بوو، چێز بەرگەى ئەم كێشمەكێشه ناگرم، هەر دەبێت
بگەینە ئەنجامێك.

زۆر دلخۆشبووم بەم داواىەى هاوێكەم، بەلام دەرم نەخست:

- بە یەك مەرج، ئەگەر ئەمشەو میوانى من بیت دەمێنەو،
ئەگینا ناتوانم داواكەت قبول بكەم.

هیچ كەللەپەقى نەنواند:

- گرنگ نیە كێ دەبێتە میوانى كێ، گرنگ بەردەوامى
باسەكەمانە. پێكەوتین، نیازم وابوو ببیەم بۆ شوێنێك كە خۆم
دەمەوێت. ئێنجا دواى ئەوێ هاوێكەم پازىکرد، بێرم لەو دۆست و
ناسیاوانە كردهو وەك لەو شارەدا دەیانناسم. ئەو یەكێك بوو لە
مەردان و ناسراوانى بێڕوؤچوونى ماركسیزم، بۆیە نەمدەتوانى هەروا
بیکەم بە شوێنێكدا یان بە ئوتلێكدا. نەدەكرا هەمووئەو دۆست و

براده رانهش که ده یاننا سم له و شارهدا لیتی کۆبکه مه وه، چونکه له وانه یه بیترساندایه یاخود تووشی دله پراوکی و دوودلی بگردایه. له هه مووی باشتەر ئه وه یه بیبهم بق مالی هاوپییه کم که هه میسه به مالی خۆم زانیوه. ده بوو که سی که بیجگه له خاوهن ماله که له گه لمان نه بووایه نه وه ک میوانه که بیزار ببیت. ته له فونم کرد بق دۆستیکی ئه ندازیارم و به کورتی مه سه له کم تیگه یاند، هه ر زۆری پی خوش بوو، وتی: "له گه راجه که نه جوولین، هه ر ئیستا به ته کسپیه ک دیم به شوینتاند".

چاوه پوانیمان ده کرد و به که لای چاو سهیری هاوپییه کم ده کرد. چه ند تیبینییه کی له سه ر پارچه یه ک کاغه ز ده نووسی. دواتر تیگه یه شتم که لیستی ئه و پرسیاران به بوو ده یویست بیپرسیت، لیسته یه کی شه ست پرسیاری! بانگی ئیواره ی فه رموو براده ره که م گه یشت. "ئه و پیاره ی" هه میسه زه رده خه نه له سه ر لیوانی بوو ده یبه خشی به ده وره به ری و جاران زۆر خوینگه رم ده هاته پیش چاو، ئیستا کش و مات ده توت له جیهانی ناخی خۆیدا نوقم بووه، ئه مه نیشانه ی یه که م به ریه ک که وتنی بوو له گه ل خۆیدا.

که گه یشتینه ماله که، هیشتا قه یتانی پیاووه کانمان نه کرد بووه که هاوپییه کم ده ستی پتکرد:

- باسی زیندوو بوونه وه مان کرد دوا ی مردن، به لام به پای من ئه وه مه حاله، چونکه جه سه ته مان له خاکدا ده پووکیته وه. گه ردیله کانمان

باو لافاو و ئازەلان پەرش و بلای دەکەنەوه، بەم جۆرە هەموو شتێک
تێکدەچێت بەسەر یەکدا، تۆش هەستاویت و دەلێیت دواى مردن
زیندوو دەبینەوه؟ زۆر سەرمان لەم پرسىارى بەردەرگایە سوورما. لە
مێشکیدا ئەوەندە پرسىار دەهاتن و دەچوون، لەپەر یەکیکیان بێ
کۆنترۆل خۆى هەڵدەدایە دەرەوه و ئارامگریش فریای ئەوه نەدەکەوت
دەرگاى داخات. "ئەو پیاوه" نێستا لە ناوه پاستى مەملانى نێوان
پاست و هەلەدا بوو. خاوەن مال پێش من کەوتە خۆى:

- خەمتان نەبێت بەرێزم، با جارى بچینە ژوورەوه و هەناسە یەك
بدەین، ئینجا نانێكى باشى لێ بخۆین، دلێابن زۆر شت پوون
دەبێتەوه، هیچ خەمێکتان نەبێت.

دواى ئەوهى لەگەڵ برادرەكەم لە ژوورێكى تر پێکەوه نوێژمان
کرد، سفرە و خوان ئامادەبوو، چامان بەسەردا کردو هێندەى نەبرد
خۆمان لە ناوه پاستى پرسىارەکاندا دیتەوه. خۆ "ئەو پیاوه" هۆش و
گۆشى لای پرسىارەکان بوو. دەستى برد لیستەكەى گیرفانى
دەرھێنا، تەنانت نەیدەتوانى ئەوەندە چاوەڕێ بکات سفرەكە
هەلگیرێت.

- ئەمڕۆ بۆ من پۆزێكى زۆر گرنگە، لەوانە یە بۆ ئێوه ئاسایی و
هەروا سانا بێتە بەرچاو. لە ژياندا بەشداری چەندەها کۆبوونەوه
کردوو، لەگەڵ چەندەها کەس و تاقم و کۆمەڵدا گفتوگۆم کردوو و
بەرگرم لە بۆچوونەکانم کردوو. کاتى وا هەبوو لەگەڵ هەرە ناسراو

و گه وره کانی مارکسیزم له جیهاندا دانیشتووم و باسی گری کویره و چه مکه ناټوژ و نه کراوه کان و نه و لایه نانه ی مارکسیزمم کردووه که پوویه پووی پرسیار و په خنه دهنه وه، توژیینه وهم له سر نه و شتانه ی مارکسیزم ده کرد که خه لک به دلایانه یاخود به کاری نه وان ناخوات. چهنده ها کورم له سر نه وه گرتووه چوون بتوانین مارکسیزم بگوونجینین له گه ل نه م سرده مه دا، له گه ل ه موو نه مانده دا چه پله یان بق لی داوم و به شان و بالندا هه لیان داوه، له ولاتانی دهره وه به تاییه ت له ولاته سوسیالیستییه کاندا ته نانه ت له به رده م سرکرده هره گه وره کاندا نه وه ی به راستم زانیبیت بی دوولتی نه پاندوومه و ستایش کراوم و بردوویانم به ناسماندا. دهمه ویت دان به و پاستییه دا بنیم که هیچ یه کیک له و پوژده پرشنگذارانه، وه کو نه مړی نه م جوش و خرؤشه یان پی نه داوم. هه رگیز وا تینه گن نه مه زیاده پوهی یان خوه لنان بیت.

نیو سه ده یه خزمه تی نه م بانگه وازه ده که م، دان به وه دا دهنیم که گه شتیکی دوو سی سعاتی ناو پاسیک و نه و گفتوگو کورته وای لی کردم به هه موو باوه پ و بچوونه کانددا بچمه وه و هه لویسته یان له سر وهریگرم، گه یشتمنان به گه راجی نه دهنه له هانا بردن بق فریاد په سیك ده چیت.

تا نیستا پاهاتبووم مارکسیزم وه ک تاکه چاره و کوتا پښگا ببینم، که چی نه مړی له ناو نه و پاسه دا هه ستم به سه نگینی بچوونیکي تریش

کرد، له بهرنه وه به خۆم وت: نه گەر بۆچوونیک هه بیته مارکسیزم لاواز
 بکات ده بیته هه رچۆنیک بووه بیزانم، به پاکردن لێی پرزگارم نابیت.
 نه مێ گویی خۆم ئی که پ کرد، سبهینی له شوینیکی تردا هه ر دیته وه
 پێم. بۆیه ده بیته ورده کارییه کانی ئهم په یامه بزانم که خۆی وه ک
 جیگره وه یه ک "به دیلێک" ده رده خات له به رامبه ر مارکسیزمه وه. به
 پای من پتویسته هه ر خاوه ن بیرێک پتوهرێکی هه بیته، ئهم پتوهره ش
 ده بیته هه موو نه و بۆچوونه جوان و لیکدانه وه پاست و دروست و
 به دیله شیاوه کان به سنگێکی فراوانه وه قبول بکات. به پێچه وانه وه
 ده مارگیری و کونه په رستی فیکری دیته مه یدان و نه وکاته که س
 ناتوانیت شتێک بۆ به رامبه ره که ی باس بکات. ئهمه ش پێی گه یشتمان
 به باشرین پاستی ده گریت. ژیری ده مکوت ده کات و بریاری پێش
 وهخت و هه سته کان دینه گو. نه گەر یه کێک شتیکم بۆ باسبکات که زۆر
 پتویستیم پێیه تی، ده بیته من سوپاسی بکه م، چونکه پاستیه کی
 ئاماده کراو و پوختی خستۆته به رده ستم. له ناو نه و پاسه دا ئهم براه
 ئامازه ی به چه ند پاستیه ک کرد که من تینوویمان بووم، درز که وته
 ده رگا کانی دنیا داخراوه که م. ئیتستا میتشکم ده لێی مه یدانی جه نکه،
 تیایدا شتان لێل و به سه ر یه کدا چوون. ده مه ویت ئهمشه و یه کلایی
 بکه مه وه و پرزگارم بیت. هه موو کاتێک که شیکێ وام ده سنگیر نابیت،
 من به سنگێکی فراوانه وه گویتان ئی ده گرم و هیواداریشم ئتوهره ش
 هه روا بن.

لەم کاغەزەدا لیستیکی پرسیارم نووسیوە، ئەوانەیە کە هاتوون بە مێشکەدا، شەست دانەیەك دەبن... لەوانەیە بۆ ئێوە دووبارە و سانا بن بەلام بۆ من پەیوەندی بە هەموو ژيانمەوە هەیە، یان ئاسۆیەکی نوێم بۆ دەکاتەوێ یان کۆنەکانیش دادەخات.

خاوێن ماله کەمان بەو زەرەخەنە شیرینە یەوێ وەلامی دایەوێ:

- بەرێژم با دەست بە پرسیارەکان بکەین، بەلام یەك داوام هەیە لە جەنابتان، با وەك دوو هاوێی و دوو دۆست درێژە بە گفتوگۆکەمان بدەین. هاوێکەم:

- ئێ خۆ منیش هەر ئەوێم دەوێت، جاریکی تریش دەیلێمەوێ کە هەمیشە دۆزمنیکی زانام لە دۆستیکی نەزان بەلاوێ باشتر و بەرێزتر، وابزانم ئەمەندە بەسە. میوانەکەمان دیسان سەلماندی کە چەند دنیادیدە و پۆشنبیر و حەقەرستە، بەردەوام بوو لەسەر قسەکانی:

- مامۆستا دەمەوێت دیسان بچینەوێ سەر باسی یەكەمان کە لە ناو پاسەکەدا شەن و کەومان کرد. ئایا مەرجە ئەم گەردوونە خواپەکی هەبێت، ئایا ناکرێت بێ ئەویش بوونەوێران هەبن؟ دەبێت بچینەوێ سەر بناغە ی ئەم باسە، چونکە هەموو بابەتەکانی تر دینەوێ سەر ئەم باسە، هەتا ئەمە یەکلایی نەکەینەوێ ناتوانین لە هەسەلەکانی تر بدوین و باسیان بکەین.

ئەم گەردوونە دەستکردى كىيە؟

قەسەكانى زۆر تەۋاۋ بوو، ھەموو بۇچوونەكان سەبارەت بە گەردوون دەھاتنەۋە سەر بوون يان نەبوونى (ھاشا) خوا. كەۋايە دەبىت لىرەۋە دەست پىيكرىت، لەبەر ئەۋە پىۋىستە يەكتاپەرستى چەق و قورسايى باسەكەمان بىت. "پەيامى سروشت" م كەردەۋە كە پەرتوۋكىكى بىن وئەنە لەم بۋارەداۋ دەستمان كەردە خوئندەۋەى. كىتەبەكە ئەۋ چۈر گرىمانە پىز دەكات كە بە پىن تەرازوۋە عەقلىيەكان دەگونجىت گەردوونيان دروست كەردىت.

يەكەم: پىكەۋتەكان بوونەۋەرانىان دروست كەردەۋە.

دوۋەم: گەردوون لە خۇيەۋە دروست بوۋە و لە خۇشەۋە تەۋاۋ دەبىت.

سىيەم: سروشتىيە، ۋاتە سروشت بەدبەتۋە.

چۈرەم: ئافەرىنراۋى خوايەكى تاكى پاك و بىگەردە.

بەلى، مادەم بوونەۋەران ھەن و ناتوانىن نكولى لە بوونيان بگەين، جگەلەۋەش شتان بەۋپەپى ناۋازەپى و پىكوپىكى و دانايى دىنە ئەم بوونەۋە. ژىرى پىمان دەللىت كە لەم چۈر پىيە زياتر نىە بۇ دۆزىنەۋەى خاۋەنى گەردوون، ئاژەللىك يان:

- بە كۆبوونەۋەى ھۆكارەكان دىتە بوون.

۱- پەيامى سروشت دانراۋى زاناي گەردەى كورد مامۇستا (سەئىدى نوۋرىسى) يەۋ

بەپىز (فەرۇق پەرسولە يەحيا) كەردۋىيە بە كەردى.

- یاخود خۆی له خۆیهوه دروست ده‌بێت.

- یان له ژێر کاریگه‌ری سروشتدا به‌دیدیت.

- یان توانستیکی خودایی به زانست و توانستی خۆی به‌دیته‌ناوه.

ماده‌م به‌گوێزهی ته‌رازووی ژیری جگه له‌م چوار پێگه‌یه شک
نابه‌ین، که‌واته نه‌گه‌ر بێت و پووجه‌لی سێ پێگه‌ی یه‌که‌م
بسه‌لمێنین، نه‌وه‌ی ده‌مێنێته‌وه ته‌نها پێی چواره‌مه، واته به‌مه نه‌وه
ده‌سه‌لمێنین که‌ خوای گه‌وره‌ خاوه‌نی گه‌ردوونه.

"ئه‌و پیاوه" ئه‌م پریزه‌ندییه‌ی زۆر به‌ دلّ بوو:

- پێشه‌کییه‌کی زۆر جوان و پریزه‌ندییه‌کی ژیرانه‌یه. نه‌گه‌ر به
پاستی نه‌وه بسه‌لمێنێت که‌ سێ پێگه‌ی یه‌که‌م هه‌یج کاریگه‌ریه‌کیان له
دروستبوونی گه‌ردووندا نه‌یه، ئه‌وا کێشه‌یه‌ک نامێنێته‌وه.

ده‌ستم کرد به‌ خوێندنه‌وه:

پێگه‌ی یه‌که‌م: ئه‌و پێگه‌یه‌یه که‌ ده‌لێ: "کۆبوونه‌وه‌ی هۆکانی
جیهان ده‌بنه‌ هۆی دروست بوونی بوونه‌وه‌ران و نه‌و شتانه‌ی له
بوونه‌وه‌راندا هه‌ن."

وه‌لام: هه‌ر ده‌رمانخانه‌یه‌ک بگه‌یت سه‌دان شووشه‌ی پڕ له
ماده‌ی جو‌راوجۆری تێدایه.. جا نه‌گه‌ر بێت و پێویستییه‌ک هاته
ئاره‌وه بۆ پێکهێنانی هه‌ویرێکی زینده‌کاری له‌و ماده‌ده و ده‌رمانانه، وه
پێویست بوو ماده‌یه‌کی زینده‌کاری دژ به‌ ژه‌هره‌کانیان لێ پێک

بهتريت. با وا دابنين پيويستيه كي وا پوي دا و بۆ ئه م مه به سته
پويشتينه ناو ده رمانخانه يه ك..

جا كه چويينه ناو ئه و ده رمانخانه يه، چه ندين جورمان له و
هه ويژه زينده كارييه و له و مادده زينده يه كي كه دژ به ژه هره كانه تيا
ده سته كوت، پاشان كه ده ستمان كرد به شينه ل كردني هه ر كام له و
هه ويژه، بۆمان ده ركه وت كه هه ريه كه يان به وپه پي ورديه وه له
چه ند مادده يه كي جيا جياي ناو ئه و شووشانه، وه به پي
ته رازويه كي دياريكراو پي ك هاتوه و پوخته كراوه: گراميك له م
ده رمان و سيان له م و شه ش هه وتي له وي تر، به م جوره و له هه ر
كام له و ده رمانانه ئه ندازه يه كي تايبه تيان لي وه رگيراوه، به جوريك
كه ئه گه ر به اتايه و به ئه ندازه ي به شيك له يه ك گرام زياتر يان كه متر
بووايه ئه و ئه دگاره زينده كارييه كي تيا دا پهيدا نه ده بوو..

پاشان ئه و مادده زينده كارييه كي كه دژ به ژه هره كانه، هينامان و
ليي ورد بوويينه وه، بۆمان ده ركه وت كه ئه ويش به چه ند ئه ندازه يه كي
دياريكراو و به پي چه ند ته رازويه كي هه ستيار پي ك هينراوه، كه
ئه گه ر به اتايه و به قه ده ر گه رديك زياد يان كه م بووايه، ئه و
تايبه ته ندييه كاني خوي له ده ست ده دا. واته ئه و مادده جيا جيا يانه
به چه ند ئه ندازه يه كي جيا جيا و به چه ند ته رازويه كي هه ستيار و ورد
ئاماده كراون. جا ئايا ده چي ته عه قلي هه چ خاوه ن عه قلي كه وه كه ئه و
هه ويژه ئاوا به م چه شنه هه موو به شيكي به وردی

هه ژمار کراوه "حساب کراوه" و لیک دراوه ته وه، به هوی پیکه و تنیکي سهیره وه پهیدا بوو بیت، یان له نه نجامی هه لگردنی په شه بایه ک به سر نه و در مانخانه یه دا نه و شووشانه که و تن به سر یه کداو نه و نه دازه دیاریکراوانه ی ناو یته ی به کتر کردبی و به م جوره نه و هه ویره زینده کارییه ی پیک هینابی؟ نایا مه حالی له مه سهیرترو، نه فسانه ی له مه خراپترو، ناحقی له مه ناحق و نا په واتر مه یه؟

جا با له پووناکی تیشکی نه م نمونه یه دا بلین: هر زینده وه ریگ بگریت، بریتیه له پیکه اتوویه کی زینده کار و هه ویریکی خاوه ن ژیان، وه هر پوهه کی کیش وه ک در مانیکي زینده کاری دژ به ژه هران وایه، چونکه له چه ند به ش و مادده یه کی جیا جیا و به پی پی چه ند ته رازویه کی تا بلنی ورد و هه ستیار پیک هینراوه. هیچ گومانیش له وه دا نییه که گیرانه وه ی دروست بوونی نه م زینده وه ره جوان و پر له وورده کارییه، بۆ ماکه کان و هۆ ماددیه کان، شتیکی به تال و مه حال و نه گونجاوه و له هه موو ته رازویه کی عه قلییه وه تا بلنی دووره، به چه شنی مه حالی پیک هاتنی نه و هه ویره زینده کاره له پیکای تیکه ل بوونی نه و ماددانه ی ناو شووشه کان له خویانه وه".

بۆ نه وه ی زیاتر پوون بیته وه، دووباره نمونه که مان خوینده وه، چونکه له دهسته واژه عوسمانیه کان به باشی شاره زا بوو، به ناسانی له نمونه که تیگه یشت، ویستم باسه که زیاتر ده وله مه ند که م بۆیه وتم:

- با دهرمانتيكى دژه ئازار يان حەپتيكى فيتامين بە نموونە
 بهيتينهوه، ئەم حەپە لە چەند ماددەيەكى جياواز و بە پتي چەند
 ئەندازەيەكى ورد پيک هيتراوه، ئەگەر يەكک لەو ماددانە بە حال
 کەمتر يان زۆتر پيک لە ئاستى ئاسايى خۆى، ئەوکاتە خاسپەتەکانى
 دهرمان و شيفافەخشين لە دەست دەدات و بگرە لەوانەيە زيان بە
 جەستەش بگەيەنيت. با وای دابنن ئەو ماددانەى دهرمانەکان پيک
 هيتاوه بە جيا لە چەند شووشەيەکدان و لەسەر پەفەيەکان دانراون،
 ئايا پتي تپدەچيک ئەم شووشانە بگەونە خواوە و ماددە پزاوەکان
 پين تيکەلى يەکتربن و دهرمانە شيفافەخشەکە دروست کەن؟ ئايا
 ئەمە لەگەڵ ژيريدا دەگونجيت؟

ميوانەکەمان زەردەخەنەيەک گرتى:

- هەرگيز، ئەوەى باوەر بە شتيكى وا بکات، هەلبەتە ژيرى و
 زانستى لە خۆى دامالپوه.

- با لە نيوان ئەو هەموو بەخششانەى خواوەندا کە بەخشيويهتى
 بە مروق و خستويهتە ژير فەرمانپيهوه، دانەيەکیان بۆ نموونە
 هەلبژيرين و لە حیکمەتە ورد و دانسقە ناوازهکەى لە دروست کردندا
 بپوانين. لە سڤو بپوانە کە بە سيما شيرين و زەردەخەنە دلپفينەکەى
 بانگمان دەکات و داوەتى خواردنيمان دەکات.

زانست پيمان دەلڤت کە فيتامينهکانى تەنها يەک سڤو بەشى
 پيداويستپيهکانى ژيانى پوزيکى مروقک دەکات، ئەو هيزەى زانايە بە

چییەتی "ماهیەتی" مەرۆڤ، سیوی بەم چەشنە بەرنامە پێژ کردووە،
 سیو ھەم فیتامین سی و ھەم کانزای ئاسنی تێدایە. ئەگەر ئاسنە کە
 نەبێت دواى ماوێە کە فیتامینە کە دەگەنیت، لە لایەکی ترەو ە سیو
 پێژە یەکی زۆر لە ترشی تێدایە کە بەرپرسە لە پاراستنی فیتامینە کە،
 ئەم ترشییە ترشی ناو گە دە زیادە کات و زیان بە بەرگی ناو ەو ە
 دەگە یە نیت، لە بەر ئەمە ئایۆنی کاربۆن کراو ە سیو ەو ە ناھێلێت
 ئەم زیانە پووبدات. کە سیوێک دەخۆین بە دوایدا قرقینە ئی دە دەین،
 ھۆی ئەمەش دەگەرێت و بۆ ئایۆنەکانی کاربۆن کە لە پێکھاتە ی
 سیودان، بەم جۆرە سیوێک ھاتە مەیدان کە زۆر سوود بەخشە و تەبایە
 لە گەل مەرۆڤدا. ماددە و ھۆ بێ گیان و بێ ھەستە کان لە کاتێکدا مەرۆڤ
 ناناسن و ئاگایان لە ئارەزوو و داواکانی نیە، چۆن دەتوانن
 بەرھەمێکی وا نایاب و بەسوود دروست بکەن کە لەو پەڕی تەبایی دا
 بێت لە گەل جەستە ی مەرۆڤدا؟

دوو نمونە کە ی تریشمان لە پە یامە کە خوێندەو ە کە ھەر لە سەر
 مەحالیی پێگە ی یە کەم دە دوین. میوانە کە مان وتی:
 - ئەمە ندە بە سە .

پێگە ی دوو ەم: کە بانگە شە بۆ لە خۆو ە دروست بوونی شتان
 دە کات.

و ە لام: ئەم جەستە یە ی تۆی مەرۆڤ، و ە ک کۆشکێکی گەورە ی
 ئاو ە دان وایە کە ھەزار و یە ک گومە زی تێداییت و، ھەر یە ک لەو

گومه زانهش به تزکمهیی و بی هیچ ستوونیک یه کیان گرتبیت و چه ندین به ردیان پیا هه لواسرابیت. ته نانهت جهستی تو - گهر سهرنجی بدیت - هه زاران نه وندهی نه م کۆشکه سهرسووپهینه تره، چونکه کۆشکی جهست هه میشه ئالوگۆپی به سهردا دیت و به ره و جوانتر ده پوات و زۆر به پێکۆنکیش له تازه بوونه وه دایه.

خۆ نه گهر هیچ سهرنجیک له "گیان" و "دل" و ههسته ناسکه واتایی "مه عنوی" یه کانی تر نه دهین که له تۆدا دانراون، که ههریه که یان ده رئا ساییه "موعجیزه یه ک" ی سهر به خۆن بۆ خۆیان، به لکو ته نها یه که نه دهم له نیتوان نه دهمه ئاشکراکانی جهسته تدا به نمونه بهیتینه وه، نه وا ده بینین نه وه نه دهمه وه ک خانوویه که وایه که چه ند گومه زیکێ تیدابیت، چونکه نه و خانانهی که له وه نه دهمه دان وه که به ردی گومه ز به وپه پی پیکسی و جوانی و ورده کارییه وه یه کیان گرتوو و ته لاریکی گه ئی ناوازه و جوانیان پیکهیتناوه و، به مهش یه کیک له موعجیزه کانی توانستی خوا وه ندیان - وه ک "چاو" یان "زمان" - ده رختوو. جا نه گهر نه م خانانهی له شت له لایه ن خوای گه وره وه کاریان پستی نه سپیرابیت و گوێپایه ئی فه رمانه کانی خوا وه ندی به دیهینه ر نه بن، ده بی ههریه که له و گهر دیلانه فه رماندهی نه وانی تر بیت و له هه مان کاتیشدا له ژیر فه رمانیاندا بیت! واته له پوانگهی ده سه لات و فه رمانده یییه وه له وانی تر بچیت و له هه مان کاتیشدا دژیان بیت! هه روه ها ده بی زۆریه ی نه و تایبه ته ندیتیانیه ی که ته نها

شایسته‌ی خوای گهره‌ن، له و گهر دیله‌یه‌دا ببن و، هه‌موو یه‌کێک له‌و
 گهر دیلانه سه‌ربه‌ست و ده‌ست به‌ستراویش بن له‌یه‌ک کاتدا!
 جا هه‌ر که‌س خاوه‌نی هێنده‌ی گهر دیله‌یه‌ک هه‌ست و شعور بیت،
 ده‌زانیت که هه‌ر گیز ناگونجیت به‌دییه‌نانی ئه‌و به‌دییه‌نراوه
 پێکوپێکه‌ی که به‌ هه‌وی نه‌ینێ "یه‌کتایی" یه‌وه یه‌کێکه‌ له
 شوینه‌واره‌کانی تاک و ته‌نایی به‌دییه‌نر، بدریته پال چه‌ندین خانە‌ی
 زۆرو له‌ژماره‌به‌ده‌ر. ته‌نانه‌ت که بیر له‌مه‌ ده‌کاته‌وه سه‌د مه‌حالی تیدا
 ده‌بینیت".

پسته به‌ پسته نمونه‌که‌مان بۆ پوون کرده‌وه:
 - نمونه‌که‌ی سه‌ره‌وه مرو‌ف ده‌چوینیت به‌و کۆشک و گومه‌زانه‌ی
 له‌سه‌ر ده‌ستی ئه‌ندازیاره زیره‌ک و ژیره‌کان بنیات ده‌نرێن و، به‌لگه‌ر
 به‌ هه‌زاران جار له‌و ته‌لارانه ناوازه‌ترو جوانتره چونکه هه‌رده‌م له
 ئالوگۆپدایه و له‌ لایه‌ک خانه‌کان ده‌مرن و له‌ لایه‌کی تر زیندوو
 ده‌کریته‌وه. سه‌ره‌پای ئه‌م تازه‌بوونه‌وه هه‌میشه‌یییه، خانه‌کان به
 پێی چه‌ند ته‌رازوو و ئه‌ندازه‌یه‌کی هه‌ستیار ده‌چنه پال یه‌ک و
 ئه‌ندامه‌لێکی وه‌ک چاو و زمان پێک ده‌هێنن. له‌ کاتی‌کدا ئه‌م کاره‌ی
 ئه‌وان ده‌یکه‌ن پێویستی به‌ پلان و پرۆگرامه‌و بۆ به‌پێوه‌بردنی
 کاره‌کانیان فه‌رمان به‌سه‌ر یه‌کتردا ده‌ده‌ن و له‌ هه‌مان کاتدا ده‌چنه
 ژێر فه‌رمانی ئه‌وانی تره‌وه. به‌ کورتی ئه‌گه‌ر گهر دیله‌کان بتوانن به‌م
 کاره‌ ده‌رئاسا و نایابه‌هه‌ستن، ئه‌وا هه‌ر یه‌کێکیان ده‌بیت خوایه‌کی

بچووک بیت و زانست و توانست و حیکمه تیکی خویانه یان هه بیت،
 ناشکرایه که گتپانه وهی بوونه وهران که له وپه پی جوانی و
 پیکوپیکیدان، بۆ چه ند گه ردیله یه ک که له وپه پی بی ههستی و دهرک
 نه کردندان، کاری مرقفی ژیر نیه. چه ند جارێک ئەم نموونه یه مان
 شیکرده وه تا گه یشت به پرووناکی، له گه لّ ئەوه شدا مۆله تمان خواست
 و دوو نموونه که ی تریشمان له سهر هه مان بابەت خوینده وه، جگه
 له وهش باس چوو ه سهر پیکهاته ی خانه کان و ناوکه کانیا و ئەو
 کۆمپیوتەر خویاییانه ی پتیا ن ده لّ یین (DNA) و هه ولماندا
 ده ربیخه ی که هه رگیز ئەم یاسایانه ناکریت هی خویان بیت.

لێره دا خاوه ن مالّ وتی:

- نازانم بۆچی ئەوه ند ه به وشکی وانه به قوتابییا ن ده لّ یته وه.
 — پتویسته زانست له گه لّ زاناکه ی داو هونه ر له گه لّ
 هونه ر مه ند ه که ی دا بخویندریت تا مرقف باشتر له خوی بگات و په ی به
 نه یئنییه کانی دروست بوونی بیات، ئەگینا ته نها نرخی مادده و گوشت
 و ئیسقانه که ی ده مینیتته وه و هیچ جیاوازییه کی له گه لّ نازه لاند ناییت.
 میوانه که مان:

- به لّی، قسه کانتان ته وا و راستن.

پێگه ی سیهه م: که ده لّی سروشت بوونه وهران پیک ده هیئت.
 وه لام: جارێکیان مرقفیکی نه شاره زای جیهانی شارستانیتی و
 نه زان و دنیا نه دیو، ده پواته ناو سوپایه کی سامناکه وه، له به رده م

ئەو مەشق و پراھىنانە گىشتىيەى كە سەربازەكانى سوپا پىكەو
 دەيانكرد، دەخەپەسىت كە دەبىنىت ئەوپەرى پىكى و خشتى و
 گوپرايەلى پىشان دەدن، پاشان سەرنج لە و جموجوولە پىكخراوەيان
 دەدات كە دەبىنىت سەرجەمى سوپا، چ تىپ و چ لىواو چ ھىز، تىكرا
 بە بزوتنەوہى يەك دانە كەس دەبزوتنەوہ، بە بى دەنگ بوونىشى
 بى دەنگ دەبن و، ھەركاتىش ئەم يەك كەسە ھەرمانى تەقەكردنى بۆ
 دەرکردن ئەوا ھەموويان يەكسەر دەست بە تەقەو دەستپىژ دەكەن..

بەلئ، ئەم مەرقە سەرنجى ھەموو ئەمانە دەدا، بەلام تىنەگەيشتن
 و كەودەنيەكەى واپان لىكرد كە ھىچ شتىك لەبارەى ھەرمانىكانى
 پىشەوايەتىى سوپا تىنەگات و پەى پى نەبات، لەوانەى كە لە
 ياساكانى دەولەت و پادشادا ديارى كراون، لەبەر ئەم تىنەگەيشتنەى
 ئىنكارى سەركردايەتىى سەركردەى مەزنى كردو، بە ئەندىشەى خۆى
 پىى وا بوو ئەم سەربازانە بەھۆى چەند پەتەكى ماددى بەيەكەو
 بەستراونەتەوہ! پاشان بىرى لەو پەتە ئەندىشەيىيە دەكردەوہ كە
 ئايا دەبى چەند سەيرو سەرسوپھىنەر بىت؟ بەلام لە پاستىدا خۆى
 گرفتارى سەرسامى و سەرسوپمانى زياتر كرد و بەو ھالەوہ
 سەربازگەى بەجى ھىشت و كەوتەپئ! ھەر ئەم مەرقە لە پۆلى
 جومەدا پى دەكەوتە مزگەوتى گەورەى "ئەياسوفيا"، دەبىنىت
 كۆمەلى موسولمانان لە ھەستان و دانىشتن و پىكوع و سوژدەى
 نوژدا گوپرايەلى دەنگى يەككىيان! جا لەبەر ئەوہى ئەم مەرقە لە

واتا و ناوهرۆکی "شهریعتی خواوەند" - که یاسا مەعنەوی و ئاسمانییەکانە - تێنە دەگەشت و، هەستی بە و دەستوورو یاسا مەعنەویانە نە دەکرد که لە فەرمانەکانی خواوەنی شەریعتدان، ئەوا لای و ابوو که ئەو جەماعەتە، بە چەند پەتییکی ماددی بە یەکەو بە ستراونەتەو! گوايە ئەو پەتە سەیرانە کۆمەڵی مزگەوتی پەییوەستی یە کتری کردووە، هەموو جموجوول و وەستانیکیشیان لە پێی ئەو پەتانەو یە! بەم جۆرە، پۆیشت و کەوتە پێ و، ئەم چەشنە بیرکردنەو بە نێر و نەزۆکانەشی لە گەڵ خۆیدا هەلگرت، که هێندە بێ بایەخە تەنانەت ئەو جەوجانەوەرە درێندانەش که لە شێوە و شکلی مەرفەدان، گالتهی پێ دەکەن و بە مایەیی شەرمەزاری دەزانن! جا لە پوانگەیی ئەم نمونە یەو دەلێن: بێ باوە پێکی ملنەدەر لەوانەیی که چەمکی سەر سەخت و تەواو نەزانانەیی "سروشەت" یان لە گەڵ خۆیان هەلگرتووە، کاتێ دێنە ناو ئەم جیهانەیی که سەربازگە یەکی بە سام و شکۆ و جوانی سوپای پادشای مەزنەو، مزگەوتییکی گەورە و پێک و قەشەنگی نەوتۆیە که پەرستراوی ئەزەلیی تێدا پیروژ پادەگیریت.. کاتێ دێت و پەیی بەو "یاسا مەعنەویانە" دەبات که ئاسەوارەکانیان لە پەییوەست کردنی پێساکانی ئەم گەردوونە ناوازیەدا دەبینرێن و، لە سەرچاوەی "دانست" ی پەها و بێ سنووری بە دیهێنەری مەزنەو هەلقولەون.. ئەم مەرفە، سەر جەمی ئەو یاسایانە بە چەند یاسایەکی ماددی دادەنێت و، وەک چەند ماددە یەکی پەق و تەق دەیانبینیت و

له و پوانگه به شیه وه مامه له یان له گه لدا ده کات. ههروه ها به نه ندیشه ی
 خو ی پئی وایه که فرمانه گانی یاسا گانی پهروه ردگار تیی زال و
 ده سه لاتدارو گشتیی خوا وه ند، که چهن د یاسایه کی گو پره یی و
 ئیعتیبارین و. ده ستورده گانی شه ریه تی گه ردوونی خوا وه ندی
 په رستراوی نه زه لیش، که چهن د ده ستورده کی مه عنوین و ته نها له
 زانستی خوادا هه ن و بوونیان هه یه، نه م مروفه، پئی وا ده بیئت که
 هه رگام له و یاساو ده ستورده بوونی ده ره کییان هه یه و چهن د
 یاسایه کی ماددین، ئیتر دیت و نه و یاسایانه ی که له "زانست" ی خوا
 و "گوفتار" ی پهروه ردگار وه ده رچوون و ته نها "بوونی زانستی" یان
 هه یه (واته له زانستی خوادان) نه م دیت و له بری توانستی خوا
 دایانده نیئت و کاروباری به دیهتنان و دروستکردنیان پئی ده به خشیت و،
 پاشان ناوی "سروشت" یان به سه ردا ده بریت، ئینجا نه و "هیز" هه ش
 که له ناو نه م یاسایانه دایه و بریتییه له دره وشانه وه یه کی "توانست" ی
 پهروه ردگار، نه م مروفه ببیا وه په به "هیزکی به توانای کاریگه ر" ی
 داده نیئت و وه ک "خاوه ن توانستیکی سه ره خق" بۆی ده پوانیئت! جا
 ئایا که وده نی و نه فامیی له مه زیاتر هه یه؟ ئایا نه فامی و گه وجیی نه م
 که سه به چهن دین جاریش له هی ناو نمونه که زیاتر نیه؟ "دوو
 نمونه ی تریشمان له سه ر پڼگی سیته م خوینده وه، خو ش ی جاروبار

۱- ده قی کوردی نه م نمونه نه له وه رگیزانه کی به پیز فاروق په سول به حیاه و
 وه رگیزا وه.

هەندىك پوونكردنه وهى دەدا لەسەر تىگەيشتىنى خۆى بۆ نمونەكە.

شىتوانى خستنه پوو بەهێزى نمونەكانى زۆر بە دل بوو، هەتا وتى:

— وه لām دەبى ئاوا بىت، مرقۇ تىر دەكات. پىويستە بابەت گەلىكى گرنگى لەم چەشنە لە دەمى كەسانى شارەزاو گرنگەوه ببىسترتن. دەبىت كەسەكە مۆلەتى ياساىى هەبىت لەم بوارەدا، نازانم بۆچى مافى قسەكردن دەدەن بەو كەسانەى كە لەجياتى پوونكردنه وه ئەوەندەى تر ئالۆزى دەكەن و سەر لە خۆيان و بەرامبەرىش تىك دەدەن. خاوەن مالّ وه لāmى داىه وه: زۆر پاستە بەپىزم، بە لām پاش دروستبوونى كۆمارپى بە زانا ئاينىيە پاستەقىنەكان نەدراوه تا ئەم جوانىيانە بۆ خەلكى ئاشكرا بكەن، ئەوانەشى وىزابىتتيان شتىك بلّين هەزارەها بەلايان بەسەر هيناون.

ويستم زىادەيه كە بخەمە سەر كۆتا نمونە كە خويندبوومانە وه، بۆيه پوخسەتم وەرگرت:

— سەرەتا دەبىت پىناسەيه ك بۆ سروشت بكەين. سروشت ئاو و هەوا و گلّ و خۆرە، هەلبەت پووناكى و گەرمىشمان لەبىر نەچىت. بە واتاىەكى تر سەد و سىازدە توخمەكەيه، ئەگەر بىت و ئەم سروشتەى كە بە خوا دانراوه ببهينن و ئەم پرسىيارانەى ئاراستە بكەين:

— دەتوانىت مرقۇ دروست بكەيت؟

— نەخىر.

— دەتوانىت پووهك و گيانداران بهينىتە بوون؟

- نه خیر.

- ده توانیت کومه له ی خور به پټوه به ریت؟

- نه خیر.

- جله وی نه ستیره کان و گه له ستیره کان به ده ست تویه؟

- نه خیر.

- ده توانیت یاسایه کی وا دابنیت که هه موو گه ردوون بی

که موکورتي و له لوتکه ی جوانی و ناوازه پیدا هه لېسووپنیت؟

- نه خیر.

که واته سروشت خوی خودی گه ردوونه، ئی خق سه لماندیشمان
گه ردوون خوی له خویه وه نابیت، باشه ئی نه م هیزه ی که پیی
ده وتریت سروشت چیه؟ نه گه ر هیژیک هه بیت ده سه لاتی به سه ر
گه ردووندا هه بیت - وه کو ده بیینی - نه وا نه م هیزه ناکریت خودی
گه ردوون بیت. ته نها پټکه نه وه یه که توانستیک جیاواز له په گه زی
گه ردوون بوونه وهران به پټوه به ریت، که نه وه ش خوی به توانایه،
بیگومان سروشتیکی کت و کویر ناتوانیت بیته خاوه نی نه م بوونه.

کاتی دهرگا داخراوه کان ده کرانه وه

چاپه کان یه که له دوا ی یه که ده هاتن، نزیکه ی سی سعات بوو
سه رقالی گفتوگو بووین. جاروبار سه رنجم له و پیاوه ده دا، که
پرسپاره کان وه لام ده درانه وه و گری کویره کان ده کرانه وه وه که نه وه ی

له ژیر باریکی قورس پزگاری بوو بیت، برق گرزه کانی خاو ده بوونه وه و
 خهت و لۆچه قووله کانی پوخساری نهرم ده بوونه وه، تاوانتاو ییکیش
 بزه ده که وته سهر لیوانی. سوپاسی خوام ده کرد که ده مبینی نه و
 شتانه ی خویند بوومانه وه کاریگه رییان هه بووه، به هوی نه م
 گفتوگزیه وه هه لم برق په خسا به رامبه ره که م باشتر بناسم. نه و
 شوینانه ی تینه ده گیشته دووباره ده پیرسییه وه وه ندیک جاریش
 وه لاهه کانی پی دووباره و سی باره ده کرده وه، توانای تیگه یشتنی
 یه کجار به رز و به هیژیوو. دوا ی نه وه ی نمونه کانمان خوینده وه،
 په خفه تونده کانی یه که مجاری نه ماو نهرم بوه وه.

ئینجا له کۆتایی په یامی سروشتدا وه لایمی نه و پرسیاره هه یه که
 خوی گه وره پیویستی به پرستشی نیمه چی و بۆچی له چنده ها
 شوینی قورنای پیرۆزدا هه ره شه له وانه ده کات که پرستشه کان
 به جی ناهینن. نه وه شمان خوینده وه وه لاهه که ی هه رۆر به دل بوو،
 له بهرده م خۆیه وه ده یوت:

- هه ی ده م خۆش! که وتت وه لام ده بی ناوا بیت.

بیرم دیت کتیبه که ی لی سه ند م و لاپه ره کانی هه لدا یه وه وه نه مدیو
 نه و دیوی پی کرد:

- باوه پکه ن تیناگه م، نه مه پاستیه کی رۆر به رزه، ده مه ویت برق
 خۆمی سه له میت م که له خه ودا نیم، ده لایمی هیژیکی نادیار دزه ی
 کردوه ته ناخمه وه، به ره ره کانی و دزایه تی کردنی نه م باسانه ی له

ناخمدا هه لکیشاوه. ناتوانم په خنه یه ک چیه لټی بگرم. ده لټی له ژیر پکټلی ده سټیکې په نهاندام. به مانه ی خویندمانه وه نه ک تنه ا وه لامي پرسپاریک به لکو وه لامي هه موو نه و پرسپارانې ترم ده ست که وت که به جوړیک له جوړه کان نه مده توانی گوزارشتیان لټی بگرم. به پاستی هه موو نه و بۆچوون و فله سفانه ی دهر باره ی هوی دروستبوونی نه م گهردوونه خراونه ته پوو، لټره داو له به رامبه ر نه م پاستیانه دا ده کوژینه وه، تا نه م بابه تانه نه خویندرینه وه و هرس نه کرین هه لکردنی به یداخې فیکر و فله سفه لیدان هیچ مانایه کی نابیت.

دهر گایه کم بۆ کرایه وه که سالانیکې زږه له پووم داخراو بوو، وازبان له زږیک له و شتانه تیگه ی شتم که تا نه م پۆ نه مبینوه یان نه مویستوه ببینم یاخود لټیان شار دوومه ته وه، ده لټی په پله و ته لیسمیکیان داومه تی تا تیماری گومانه کانمی پټی بگرم، نه و شتانه ی جاران لټیان دهر سام نیستا چه ند جوان و هاو پټی دینه پټش چاو.

به لټی، نه و پیاووه ی به گفتوگوو خوشه که ی ناو پاسه که که دلی هه موومانی برده وه و دوو چاری سه رسامی کردین، نیستا دیار نه مابوو، میوانه نازیزه که مان چاوانی پر ده بوون له نه سرین و لټوه کانی ده له رزین. نه و نه ده ی نه برد باس هاته سه ر باسی هه شرو زیندووبوونه وه، میوانه که مان وتی:

- پټشتر زیندووبوونه وه ی دوا ی مردن زږ دوور بوو له ژیریمه وه.
به س نیستا دوا ی نه م قسانه تروسکاییه کم بۆ دروست بووه، ده کریت

زیاتر له سهر نه م باسه بوه ستین؟ مه به ستم نه و ده په که ناشکرایه مړوږ
دواى مردن ده پووکيته ووهو ده بیته خوَل یان هندیك نه ته ووه هه ن که
مردووه کانیان ده سووتینن و پاشان خو له میشه که ی ده دهن به دهم
باوه یان ده یکه نه ده ریاوه، چوَن نه مانه زیندوو ده بڼه ووه؟

تا ئیستا چیم پرسى بیټ بڼ سهرخستن و له سهر گردنه ووه ی
بوچوون و فلهسه فیه ک بوه، ئیستا بڼ یه که م جار له ژياندا
هسته ده که م پټو یستیم پییه تی و ده مه ویت فیریم بویه ده پرسم.

به مه به سستی وه لامدانه ووه ی نه م پرسیاره دیسان چووینه ووه لای
ماموستای گه وره سه عیدی نورسی و هانامان بڼ "په یامی حشر"
برد، نه م په پاوه پیړوزه به چهند نمونه یه کی به رچاو باسه کانی
زیندوو بونه ووه دانست و نه ټینییه کانی له زهین و ژیرییه کان نزیك
ده کاته ووهو ده یسه لمیښت.

"ئیتړ چوَن ده توانم به ره له سستی بکه م، نه م کتیبه نه خشی
کوَلانه کانی ناخیره تیشی کیښاوه!" نه مه وته ی نه و بڼ باوه په
به ناوبانگه بوو له پاش خویندنه ووه ی په یامه که.

په یامی حشر بابته تی زیندوو بونه ووه ی دواى مردن به به لگه ی
چه سپینه رو به رچاو هه موو گومانه کان ده رباره ی پوږی زیندوو بونه ووه
ده په وینټه ووهو له بیست و نو شپوه ی جیاوازدا ده یاخاڅه پوو،
جگه له ودهش له سهره تای نه م کتیبه دا پاده ی گرنگیی باوه په به پوږی

دوايى له پټكخستنې ژيانې تاك و كومه لدا به چهند نمونويه ك پوون
كراوه ته وه، پوخته ي باسه كانى نه و شه و ه مان برىتى بوو له:

- نايا ده گونجيت مرقه بې ليټرسينه وه بهر له كراييت و جله وي بې
شل كراييت تا وهك ناژه لان بږى؟

مرقېك كه ميوه ي دره ختى بوونه وه رانه و له سهر جوانترين
شيوه به ديهيټنراوه و به جورېك دروست كراوه كه له بهر ترين ناستدا
سود له جواني و به خششه كانى گهر دوون وه برگرېت. بووه به بينه رو
ته ماشا كهرى نه م گهر دوونه سهر سوپه ټنهره، نه م دنيا گهره يه ش
وه كو مالېك بږى پازيټنراوه ته وه، شاخه كان و ده رياكان خراونه ته ژيټر
فه رمانيه وه و ه و اش بووه ته گوټرايه لي، ههنگ ههنگوينى شيرين و
شيفابه خشى بې ده كات و كرميكي بچووك ناوړيشمى بې دروست
ده كات بې نه وه ي سهرماي نه بيت و مانگا و مه پره كان به شيره
خاوپنه كهيان به خيوى ده كهن و دره خته كان له كاتيكا خويان قوپ
ده خون كه چي لق و پوپه كانيان جورده ها ميوه ي به تامي پيشكه ش
ده كهن. مانگ كراوه ته چراكه ي و خور بږته سوباكه ي و
نه سټيره كانيش له شيوه ي فتيله دان بږى. مرقه ي ش بووه ته وه رگيټري
زمانى حالي نه و بوونه وه ره له ژماره به ده رانه ي كه هه ريه كهيان
شايه تي له سهر يه كتايي و گهره يي خوا ده دهن و شه ره فمه نديي
جيټنشينيان پې بر دراوه .

- نایا ده چټه عه قله وه خوا مرؤفی ته نها بؤ ژيانئیکي شه ست
 هفتا سالی به دیه ټنابیت و ئیتر وازی ئی بیتیت له گوردا بیت به
 خول؟ نایا له کرده وه کانی ناپرسیته وه له کاتیکدا که هه موو
 گه ردوونی بؤ پام کردووه؟ تو بلټی پاداشتی نه وانه نه داته وه که
 گوپراهی بوون و سزای نه وانه شه نه دات که سه ریچییان کردووه؟
 له سه ره نه م باباته ماموستا سه عیدی نوورسی ده فهرمویت: "مرؤف
 پتی نه کراوه ته مل و به ره لا کرابیت تا به ئاره زوو و ویستی خوی
 بله و پیت، به لکو هه موو کرداره کانی نمونه یان له بهر ده گیریته وه و
 له سه ره هه موو ره فتاره کانی لی پیچینه وه و لی پرسینه وه ی له گه ل
 ده کريت."

- کئ ئیسک و پروسکه پزیه و کان زیندوو ده کاته وه؟
 پټویسته بگه پټینه وه بؤ میژوو لی ره دا:
 ده گټرپنه وه که پوژیکیان ئوبه ی کوپی خه له ف ئیسکه پزیوئیک
 ده گريت به ده سستییه وه ده چټه خزمه تی پیغه مبه ری خوا - دروودی
 خوی له سه ره بیت - ئیسکه که وردوخاش ده کات و ده پرسیت:
 - خوا نه مه زیندوو ده کاته وه، وانه؟

پیغه مبه ری نازیز: به ئی، خوی گه وره ژیان ده به خشیته وه پټی.
 له سه ره نه مه خوی مه زن نه م ئایه تانه ی ناره ده خواره وه بؤ
 خوشه ویسته که ی: "کابرای خوانه ناس ئیسقانیکی پزیوی به نمونه بؤ
 میناینه وه که گوايه مردوو زیندوو ناکریته وه و دروستکردنی خویی

له یادچوو که چۆن له دلته پێ ناو دروستمان کردووه. وتی: کێ ئێسقانی پزێو زیندوو نه کاتهوه؟ مه بهستی نهوه بوو کهس ناتوانی زیندووی بکاتهوه. تۆیش، ئه ی موحه مه ده، له وه لامیا بلێ: نه که سه زیندووی نه کاتهوه که یه که مجار دروستی کردووه که خوایه و ناگای له هه موو شتیگیش هه یه، نه زانی مرۆ که مرد چیه یه یه، که پزیه خۆله که ی نه بێ به چیه نه که ویتته کوێو چۆن کۆنه کریتته وه نه خریتته وه پال یه و، بنیاده مه که ی جارانی ئی دروست نه کریتته وه. یس: ۷۸-۷۹

نه وه ی جیهی سه رجه له م ئایه ته پیرۆزه دا نه و کاملی و ناوازه ییه ی یه که مجاره وه ختی مرۆ دیتته دنیا. ماده م خوا مرۆفی له نه بوونه وه هیناوه ته بوون، که واته بێ گومان هیچ کات زیندوو کردنه وه یان له لایه نه وه وه کاریکی دژوارو گران نابیت.

به لێ، نه م زیندوو بوونه وه ی دووه م جار که ناوی هه شتری ئی نه راوه له وانه یه زۆر له دروست کردنه که ی یه که م جار ئاسانه تر بیت. مامۆستا نوورسی به نمونه یه که پاده ی ئاسایی نه م زیندوو کردنه وه یه مان بۆ پوون ده کاته وه. نمونه که باس له دوو جار کۆبوونه وه ی سوپایه که ده کات. سا نه گه ر نه م سوپایه بۆ پشوو دان بلالوه ی ئی بکه ن، نه واته نه ا به ده نگه ی بوقی که زۆر به ئاسانی ده توانی ئی له شوینی که کۆبکری نه وه. سه ربازه کان له کۆبوونه وه ی یه که مجاریاندا یه کتری ده ناسن و شوین و فرمانی خۆیان فێرده بن، جا

نه گەر بق جاريكى تر پەرش و بلاوبېنه وه نه وا ئاسانتر كۆده بڼه وه
وهك له كۆكردنه وه كهى به كه مجار.

سەربازەكانى ناو ئەم نمونە ناوازه يە ئاماژەن بق خانەكانى
جەستەى ئيمە. كۆكردنه وهى خانە پەرش و بلاوه كان له دواى مردن به
فوو پيدا كړدنكى ئيسرافيل به بووقه كه يدا، هەرگيز له كۆكردنه وه كهى
يه كه مجاريان د ژوارتر نابيت. به دورزانينى زيندوو كړنه وهى
جەستە كان له ژيرييه وه له تينه گەيشتنى ئيمه وه سەرچاو ده گريت
له دروستكردنى به كه مجارو بيرنه كړنه وه مان لتي، به جۆړيك له وانه يه
نه وهى به كه مجار به ساده و ئاسايى و بى هونەر دابنيتن، له كاتيكدا
زانستى پزىشكى سەردەم سەرى سووپماوه له ژيانى كۆرپه له له ناو
مندالدانى دايكداو زانست خوږى و ناوبانگه درويينه كهى له سەدهى
بيسته مدا دهسته و سانه له دروستكردنى ته نانهت باله ميتشيك كه
بوونى خوا به هه موو هيزيكويه وه ده سه لمينيت.

١- مەبەست لەو تىقريه به ناو زانستيانه يه كه له كۆتاييه كانى سەدهى نۆزده و
سەره تاي سەدهى بيسته مدا بق چه واهه كړدنى خه لگى و وهك دارده ستيك له دوى
چه مگه تايبييه كان هاتنه كايه وه سەرته نجام له ته رازوى ژيړيداو له نه نجامى
پيشكه وتنى زانست و دهركه وتنى پاستيه كان، په واجى نه و تىقريانه پوى له كزى كرد
و زۆريك له لايه نگرانى ناچار به دانپيانون كرد، له وانه شى تىقريه كانى دايوين سەبارەت به
بڼه پەتى ژيان.

دكتور هالوك نورباقي له كتيبتيكيدا ده لئيت:

"پهنگه مړوځ پاريزگاري كړدنې زيندهگي جهستهكان و پاشان
گهړاندنوهي گيان بڼ ناويان به كاريكي دوور له ژيري بيته بهرچاوي
له كاتيكددا كه هه موو سيفه ته مادي يه كاني مړوځ له تومارنامهي
بچووكي (DNA) ده نووسريته وه كه يه كه له سر ده ملياري سوري
ده رزييه كي خړه. نه م پاستييه زانستيه نه نجامي نه زمونكاريي
باوه پيټكراوه، نه گهر نه م توماره گچكانه نه و توانايه يان هه بويايه كه
له خاكدا گه شه بكن، نه وكاته ده گونجا توماري هه موو مړوځاني
پيشين و ئيستاو داهاتووش له په رداخيكددا كوكبركانايه ته وه و
بخرانايه ته ژير خاكه وه، نه و ده مه گشت مړوځايه تي ده كرا زيندو و
ببويايه ته وه. نه و فايروسانه ي كه بڼ چهند سه ده يه كه له ناو خاكدا
ده ميننه وه بڼ نه وه ي هه لگري هيچ تاييه ته ندييه كي ژيان بن، هر كه
هه لومهرجي گونجاويان بڼ هه لكه وت، چالاك ده بن. به لئ، نه ي ئايا
ده گونجيت پيگريك هه بيت له به رده م خواي مه زندا تا نه م مړوځه
زيندو و بكانه وه له حاليكددا هه موو به لكه كان گه وامي له سر گه وريي و
په هايي نه و ده دهن.

به لئ، نه و خوايه ي نه م گه ردوونه ي بڼ هه له دروستكردووه، هيچ
ئاسته ننگيك له به رده م تواناي په هاي نه ودا نيه نه گهر بيه وئيت - كه
ده شيكات - هه موو توماره كاني مړوځايه تي، كه له په رداخيكددا جتيان
ده بيتته وه، په رشينيت به سر پووي زه ويدا و به فهرماني "ببه!"

یهك زیندوویان بکاته وه و له سهر شاتړی به سام و شکړی هه شر کړیان بکاته وه. "میوانه که مان پرسپاریکی کرد سه بارهت به وهی که بچی ناتوانین کاروباره کانی سهر به جیهانی ناخیرهت ببینین، ههر له هه مان سهرچاوه وه وه لاهه که مان هه لگوزی: "هه نزله کانی جیهانی به رزه خ و پوځی دوايي که به پرده ی په نهان "غیب" داپوشراون بهم چاوانه ی سهری نیمه نابینرین، به لگو ده بیټ یا گهر دوون بچووک بکهینه وه بچو شاریک یان ده بیټ چاوانی نیمه گهره بکړین به وینه ی نه ستیره کان تا بتوانین نه شوینانه ببینین و ده ستینیشانیان بکهین."

پاش مه سه له ی زیندووبوونه وه باسه کانی چوڼیتی پاراستنی کومه لگه و گه نجان هات به ناودا، دواي نه وهی بچوونی میوانه که مان وهرگرت، له هه مان نه و سهرچاوانه ی پیښووه وه نه خوښیبه کانی کومه لگه و چوڼیتی چاره سهر کردنیانمان خوینده وه.

به دهم خوار د نه وهی چا کانه مان وه باب ته گه لیکی وهك: قه دهر، پوځ، فریشته کان، چوڼیتی کیشانی گیانه کان له لایه ن عه زائیله وه و له مردنه به کومه له کاند ا چوڼ ده توانیت له یهك کاند ا له چه نده ها شوین ناماده بیټ، حیکمه تی دروستبوونی شه پو شه یتانه کان، نایا دادگری خوا چوڼ پرېگه ده دات هه ندیک به که م نه ندای له دایک بن؟ هاتنه دنیای هه زره تی عیسا به یی باوک، بچی ولاتانی موسولمان نشین دواکه وتوون له کاتیڅکدا قورنانی پیروز جه ختیکی زور له سهر زانست و

فیرببون ده کاته وه؟ هۆکاری سهره لډانی مه زهه ب و لایه نه
 جیاوازه کان، دیدی ئیسلام بۆ کۆیلایه تی، فره ژنی، مندا له کانی
 چه زه ته ئاده م که ده که نه خوشک و برای یه ک چۆن هاوسه رگبریان
 له نیاواندا دروست بووه و بۆچی ئیستا دروست نییه؟ و چهنده ها باسی
 تریش له گفتوگۆیه کی برایانه دا به پێوه چوون، هم ئه و و هم ئیمهش
 سوودمان وهرده گرت. جارێکیشیان قسه هاته سه ر ئه وه ی که
 مارکسییه کان بانگه شه بۆ یه کسانی ده که ن و که چی هیچ کاتیکیش
 نه یان توانیوه له ولاتانی خۆیاندا پیاده ی بکه ن. "ئه و پیاوه" لایه نه
 تیۆرییه کی بۆ باس کردین، که داوای نمونه به رجه سته که شیما
 کرد، وتی هیشتا ئه و ولاتانه نه هاتوونه ته ئه و ناسته. لیما ن پرسى:
 چه فتا سا له پڑیمی کۆمیونیستی له پوسیادا په پیره و ده کریت، ئایا نه م
 هه موو سا له به س نییه بۆ فه راهه م هینانی یه کسانی؟

داوای ئه وه ی که مێک بیری کرده وه: باشه ئه ی ئیسلام چۆن نه م
 کیشه یه ی چاره سه ر کردووه؟ واته چۆن چاره سه ری ئه و کهنده لان و
 بۆشاییه گه وره یه ی کردووه که له نیوان هه ژاران و ده وله مه نداندا
 هه یه؟ دیسان به سوود وهرگرتن له په یامه کانی نور:

— "بناغه ی هه موو پشپۆی و شوپش و ئاشووبێک له کۆمه لگای
 مرقفایه تی دا ته نها یه ک پسته یه، هه روه ک سه رچاوه ی سه رجه م
 په وشته نزمه کانیش ته نها یه ک پسته ی تره ..

پستەى يەكەم: گەر من بۇ خۆم تېرىم چىم لە خەلگى داوھ ؟ با لە
برساندا بىرن !

پستەى دووھ: تۆ كارىكە با من بەرى پەنجەت بخۆم و، ماندوو
بىه با من بھەيمەوھ !

بەلئ، بە پارىزگار كىردنى ھاوسەنگى نىوان چىنى خەواص و
عوام، واتە "دەولەمەندان" و "ھەژاران" نەبىت، ھەرگىز ئاشتى و
ژيانى ئاسوودەو تەبايى لە ھىچ كۆمەلەكدا نايەتەدى، بناغەى ئەم
ھاوسەنگىيەش: سۆزۇ بەزەيى ھاتنەوھى دەولەمەندانە بە چىنى
ھەژارانداو، گوپاپايەلئ و پېزنواندى ھەژارانيشە بۇ چىنى
دەولەمەندان.

وا ئىستا پستەى يەكەم چىنى دەولەمەندانى بەرھەو خراپكارى و
ستەم داوھتە بەر و، پستەى دووھمىش چىنى ھەژاراني گرفتارى پق و
قەين و ئىرەيى و مشتومپ كىردووھ. بەم جۆرھەو ھەر لەماوھى چەندىن
چەرخى پېشتەرھەو تا دەگاتە ئەم چەرخ و سەردەمەي خۆمان،
ھەوانەوھە ئاسايش لە گىزى مەزۇ سەندراوھتەوھە لىيى بى بەش
كراوھ، ئەوھەو يەكەمجار، وھەك لاي ھەمووان ئاشكرايە، پووداوھ
گەورەكانى مشتومپى نىوان كرىكاران و سەرمایەداران لە ئەوروپادا
سەرى ھەلدا. خۆ شارستانىتى نوپىش، بەھەموو كۆمەلە خېرخوازي و
دەزگا پەوشتىيەكانى و گشت ھۆكارە توندوتىژەكانى سەپاندنى ياسا،
نەيتوانى ئەو دوو چىنەي گىزى مەزۇ پىك بەيىت و تەبايى و

ناشتییان بخاته نټوانه وه، ههروهك له تیمار و ساپړژكردنی دوو برینه
قووله كې ژيانی مړوقایه تیشدا دهسته وسان ما.

به لّام قورنانی پېرؤز، به "فه رزكردنی زهكات" پسته ی به كم
له پېشه دهرده هیئت و برینه كې ساپړژ دهكات.. ههروهك
به "حه رامكردنی سوو" پسته ی دووه میښ له بناغه دا هه لده ته كښت و
شیفاو ساپړژیش به زامه كې ده به خشیت.

به لّی، نایه ته كانی قورنّان له به رده م دهرگای "جیهان" دا
پاوه ستاون و به سوو ده لّین: "هاتنه ژووره وه قه ده غه یه!" ههروه ها
فه رمان بؤ گړوی مړوقیش دهرده كهن كه: "ده رگا كانی سوو له خوتان
دابخه ن، با گشت دهرگا كانی جهنگ و ناشووبتان له به رده مدا
دابخرت! ههروهك قورنّان مه ترسییه كانی چوونه ژووره وه له و
ده رگایه وه بؤ قوتابییه نیمانداره كانیښ پوون ده كاته وه، تاكو
خویانی لّ بپارژن"

میوانه كه مان زؤر سهری له م وه لّامه سوورما. به تاییه تی
دهسته واژه ی "یه كسانی پاسته قینه ته نها له گه لّ بالاده ستبوونی یاسا
دیته بوون" ی هر زؤر به دلّ بوو. میوانه كه مان گه یشتبووه دواوایی
لیستی پرسپاره كانی كه له بلندگړی مزگه وته كانی نه دهنه وه بانگی
پېرؤزی به یانی درا. كوتایی هات به و گفتوگړیه ی تا به یان به چاوی
ته پ و دلّی له رزؤكه وه به پیمان كردبوو.

۱- هم ده قه كوردییه له وه پگړانه كې، به پړز فاروق په سولن یه حیاوه وه رگړاوه.

یه‌گه‌م نوڤژ و یه‌گه‌م دانپیدانان

کات چەند زوو تیپه‌پی بوو! شەوق و تاسەمەندی ئەو دانیشتنەمان دە سەعاتی لە بەرچاو کردبووین بە دە خولەك، لەخۆشیدا خەریك بوو وەك چۆلەكە بالمان دەگرت، ئەو شەو کاتیکی میژوویی بوو بۆ ئێمە. ئەو پووداوە نە هێرشی بۆمباو نە کوشتنی کەس و نە دەستپێژی کردن بوو بەناو شوپنە گشتییەکانداو نە شتێکیش بوو دژ بە دەولەت و یاسا، بەلکو پووداوەکانی ئەو شەو هەرس هێنانی لافاوی بێ باوە‌پی بوو لە بەرامبەر پاستییەکانی ئیماندا. ئەمەش بە سود وەرگرتن لە "پەيامەکانی نوور" کە پافەیه‌کی سەردەمانە ی قورئانی پیرۆزەو نیشاندەری خۆری پۆشناو درەخشانی پاستییەکیەتی. بەلێ، ئەم بەرەمە پرشنگدارانە دەستی ئەو پیاوەیان گرت کە نوێنەری سەنگەری بێ باوە‌پیو و ژیا‌نی پابردویی ئەویان پەماندو وایان لێکرد دووبارە چاوبخشینیتەو بە دنیا‌ی ناو خۆیدا. زۆر بە ئاسانی دەکرا ئەم گۆپان و دووبارە لەدایک بونەو‌یه‌ لە نیگار پوانینەکانی ئەو پیاوەدا ببینرێن.

دوا‌ی ئەو‌ی هەموومان گۆیمان بۆ بانگی پیرۆزی بەیانی گرت،
خاوەن مالّ بە میوانەکەمانی گوت:

- زۆر داوا‌ی لێ‌بودن دەکەین بە‌پێژم، چاکمان ماندوو کردیت.
لەژوورەو جێیان بۆ پاخستوو‌یت، فەرموون بچن پشوو بدەن، ئێمەش

نوێژه که مان ده کهین و ده نووین، خۆم بۆ نانی به یانی خه به رتان ده که مه وه .

میوانه که مان ده توت نه م داوایه ی هه ر گوێ ئی نه بووه . له گه ل هاوریکه م دا خۆمان کۆ کرده وه ده ستنویژ بگرین که "ئه و پیاوه " هاته لامه وه :

- بۆ ته مه نی مرقۆ به یانی زۆر دووره مامۆستا، ئه بێ هه ر ئیستا ده ست پێ بکه م . ئه ئیم، منیش ده ستنویژ هه لته گرم؟

به دوایدا دایه پر مه ی گریان، له و کاته دا هه ستم کرد هه موو گیانم ده له رزیت، له گه ل ئه وه دا که به درێژایی ئه و شه وه قسم کرد بوو، که چی له و کاته دا یه ک وشه م بۆ نه هات و با وه پم به چاو و گوێیه کانم نه ده کرد، ده ترسام هه موو ئه مانه خه ونیک بن و که به ناگاهاتم پر وه نه وه، خواجه گیان تۆ چه ند که وره یت!

وه ختی ده مبرد بۆ لای ده ستشۆره که بۆ ده ستنویژگرتن حاله ت و خرقه شانیکێ زۆر سه یر و تایبه تی هه موو بوونی داگیر کرد بوو، هه مووی چه ند کاتژمێرێک له مه و پێش بوو که "ئه و پیاوه " بانگه شه ی بۆ بێ دینی و بێ خودایی ده کردو نیو سه ده ی ته مه نی له پێناوی نه م په یامه یدا دا نا بوو، که چی ئیستا ده ستنویژی ده گرت و ده که وته سه ر چۆک له به رامبه ر ده رگانه ی میهره بانی ئه و زاته داو داوای لیخۆشبوونی ده کرد. به هه لسووکه وتیدا و به و گریانه به کۆله یدا که وه ک مندا لێک ژیر نه ده بوه وه دیار بوو به زۆر خۆی بۆ ده گیرا. چه ند تابلویه کی پر په ند

بوو خواجه گيان! ده توت پهردهی تاقیکردنه وه لادراوه و پاسته قینه
بیخه وشه کان دهرکه وتوون، وهره و نه م دیمه نه دلت نه کات به ناو!

که دهرلنگی پانتول و سهردهستی کراسه که بی ه لکړدو
سه یریکی کردم تا بیبه م دهستنوئږ بگری، من وه که نه وهی شتیکی
ناسایی بیت پشتم تیکرد، خوم خه ریک کرد به چنه د شتیکی تره وه،
نه و میوانه نازیزه مان له گه ل نه وده دا که نه یده زانی دهستنوئږ چوڼ
ه لده گیریت، له ناماده کاریبه کد ابو که له وانه یه ه موو فریشته کان
نیستا چه پله ی بؤ لی بده ن. هه ستیک ناگری له ناخم به رد ابو
نه مده توانی چاو له و پیاوه بتروکیتم، به لوعه که ی کرده وه و سهره تا
توزی ناوی کرد به سهریدا، پاشان قوله کانی هه تا شانی و قاچه کانی
هه تا قوله پیی شت، نه گهر نه و کاته ناگدارم کردایه ته وه هه له
ده بوو، خو هه رچونیک بیت که دهستی کرد به نویژکردن خوی فیری
دهستنوئږ ده بوو. که له دواي خاوه ن مال وه و ده ستاین بؤ نویژ چاوم
هر له سهر نه و پیاوه بوو، ده توت تواوه ته وه و له هوش خوی چوه .

له پر ده می له گویم نژیک کرده وه و تی:

- چ نویژیک ده که ین؟

- نویژی به یانی.

- نه ی وایه، به یانیان نویژی به یانی ده کړیت، چه ند خه یالم

پوښتووه، باشه نه ی چنه د جار داده نیشین و ه لده سیننه وه؟

- دوو جار.

به يه كه وه له بهر دهم خوای نه زهل و نه به ددا نوږزمان دابه ست. ئاه
 نه و ساته ! ئاه نه و چركه يه ! خوايه گيان نه و چټږو له زه ته چى بوو؟
 ده توت له هه موو مادديات دابراوين و له دنياى پر چه زو شه و قى
 مه عنه و ياتدا په رواز ده كه ين، له گه ل ئه م ميوانه نازيزه دا منيش
 ده مويست هاوار كه م: خوايه گيان چه ند گه وړه و به شان و شكوت!
 ده سه لات و تواناى تو چه ند مه زن و به هه يبه ته ! له بهرام بهر ئه م لوتف
 و كه ره مه ټوړه ي خوای گه وړه دا زوبانم گيراوه و وشه يه كم بڼ
 نادوړز ټي ته وه شا يانى سوپاس كړدى نه و بيت. ده بيت تو چه ند مه زن
 بيت وا نه و سه ره له خوږ بايبيا نه ي نيو سه ده يه دانه نه ويون، ئيستا دينه
 سوجه ده بڼ. نه و "من" انه ي كه سيان به پكابه رى خوږيان نه ده زانى،
 هانات بڼ ده هيئن و نه وانه ي تا دوښنى دزايه تى شان و ناو دىنى
 توږيان كړد بووه بانگه شه ي خوږيان، هه نو كه له بهر دهم بچو و كترين
 حه قيقه تدا چوك داده دهن و ناوت ده هيئن. خوايه تو چه ند بهر زو
 پيرؤزيت!

دواتر نه و پياووه له نامه يه كيدا كه بڼ منى نارد بوو ئاوا باسى نه و
 يه كه مين نوږزه ي خوږى ده كړد: "يه كه م نوږزى ژيانم بوو، خوايه ! چ
 چه زو شه و قيك بوو! به دريژايى نوږزه كه بيده نگ ده گريام. په يامه كانى
 نووړ ده ستى بردبوو بڼ دلم و چى كوفرو پيسى هه بوو هه مووږى
 فرېد ابوو، ته نها نه نديشه و ترسم نه وه بوو چئون نه و شتانه بنيات
 بنيمه وه كه پوو خاندوومن."

نوڤژ ته واوبوو و هه ستاينه سه رپي، وتم خوا قېوولي کات، نه و
قولي له ملم ئالاند و دايه پر مهی گريان. وهك مندالتيك هه نسكي ددها،
ديمه نيک بوو دلي مړوي ده کرده ئاو، ده يگوت:

— هه رچه نده به نده يه کی سه رکهش و ياخی بووم که چي تو
به خشش و خه زينه ی وات پي داوم له ژماره نايه ن، ته نانه ت نازانم
چوني سوپاست بکه م، تا ئيره ت هيناوم ئيتر له به رده رگا که ت دهرم
مه که دمه ويئت په شيمان بيمه وه.

ئيمه ش نه مانده تواني وه لام يکي بده ينه وه، نه وه ی پيمان ده کرا
گريان و فرمي سک پر شتن بوو، که قسه ی ده کرد ده توت ئاگای له خوی
نيه و له هوش خوی چوه:

- خواي من! چي ده بوو جاريکی تر بهاتمايه ته وه دنيا، ئيستا
يه که خوله ک ژيان به م حه قيقه تانه وه نا کو پر مه وه به هه زار سال ژيان
بي ئاگايی، به لام هه يهوو! وه ختيک تيگه يشتم که قاچيکم له
کوړدايه، نازانم نه م پارانه وه و نزاو گريانه م ده توانييت شتيک بگوړييت
يان نا، به لام سوپند به خوا له مه و دوا هه موو پوړيک گيانتيک ده دم له
پيناو چا کوړدنه وه ی کاو لکارييه کانم.

ميوانه که مان گريانه به کول و لالانه وه کاني ته واوبوونيان يو نه بوو،
که ژيريش بڼوه چاوه کاني ده توت دوو گو می خوینن و قهغه سی
سنگی وه کو کوړه نيڼه ی ده هات، دواي ناني به ياني هه رچونيک بوو
توژيک هاتېووه سه ر خوی. تا نه و کاته بچووکترين زانياريمان له سه ر

میوانه که مان نه بوو، چه زمان ده کرد زیاتر بیناسین، کی بوو؟ ناوی چی بوو؟ خه لکی کوئی بوو؟ مالیان له کوئی بوو؟ نیمه ش زورمان چه زده کرد گوییستی ژيانی پیاوئیکی وهك شهو بین، به لام شهو سهره پای شهو هه موو تگایه ی نیمه سوووبوو له سهر شهو هی زور خوی نه ناسینیت و ده یگوت:

– وازم ئی بینن بق خاتری خوا! ده تانه ویت گویتان له کوئی ژيانیک بیت که پره له پوو خاندن و سه ریچی و بی باوه پی؟ ژيانی من جگه له پابردوویه کی تاریک هیچی تری تیدا نیه...

پابردوویه که نه گهر به وردی کوئی بق هه لختیت دهنگی هاوارو فهریادی پۆله کانی نه شهو ده بیستری. داروپه ردووی خانه و لانه پووخواه کان له ژیریدایه، له کهی خوینه پژاوه کان ده بینرین، شوینه واری په لاماردان و پیلان گپران خویان ده رده خه، دیسان شهو پابردووه پره له و پیلان و پرۆگرامه پووختنه رانه ی که دارماندن شهو ولاته یان کردبووه ئامانج. ده تانه ویت شهو مانه بیستن؟ ئیستا شهو ده رگایه م بق مه که نه وه. به لکو باسی شهو په یامه به نرخانه و نوو سهره که یانم بق بکه ن که به یه ک دوو سه عات پابردوویه کی پر له تاریکی و په شیی بق پووناك کردمه وه. باسی شهو پووناکیه م بق بکه ن که میشک و دلّه کانی له شهو هه زهنگ پزگار کردووه. چۆنیتی کارکردنی، مه به ست و ئامانجی، ده نگدانه وه ی له ناوه وه و ده ره وه ی ولاتدا،

بۆچۈنى زانا يانى تىرى ئىسلامىي دەر بارەى، بەكورتى چى دە زانن بۆم
باس كەن، ئىستا لەمە زىاتر نامە ویت گویم لە هیچ شتىكى تر بىت.

بەكورتى ئەو شتانه مان بۆ ئەو پىاوه باسكرد كە مەراقى بوو و
دەبوىست شتىان لە بارەوہ بزانىت، ئەو بە شەوقىكەوہ گوئى بۆ
گرتبوىن و لە كۆتاييدا وتى:

- بەلئى بە داخوہ ئەم خزمەتە پاكەى دەستى نەوہ كان دەگرىت و
پزگارىان دەكات، گەورە ترين دوزمنى ئىمە بوو.

ئىمە زۆر سەرمان لەم دانپىدانانە سوورما، پرسىم:

- بۆچى خزمەتى "پەيامەكانى نوور" و مامۇستا سەئىدى
نوورسى گەورە ترين دوزمنى ئىوہ بوو؟ لەكاتىكدا زۆر پىكخراو و
دامەزراوہى تر هەن كە بە ئاشكرا دزايەتى كۆمىونىزم دەكەن و لە
سەنگەردان دزى؟ ئەمانە هەر فرسەتيان بۆ هەلكەویت دەلئىن ئىمە
بەر لە كۆمىونىزم دەگرين، ئىمە نەبوويناىە بەلشەفىكىيەكان دەمىك
بوو ئەم ولاتەيان داگیركردبوو. هى وایان هەيە بە چەك دژتان
دەوہستەوہ، بەلام هەرگىز نوورسى و قوتابى و ھاوکارەكانى پەنا بۆ
پىگای پەق و زۆركارى نابەن.

- پرسىارىكى زۆر گرنگتان لى كردم، هەرچەندە وەلامەكەى بە
پوونى لە دالمدا دەزانم بەلام نازانم چۆنى بە ئىوہى بلئىم، نامەویت
ئەوہ بلئىم كە هیچ زانىارىيەكىشم نىيە لەسەر خزمەتى پەيامەكانى
نوور، بەلام يەك جار ئەو بەرھەمانەم بخویندايەتەوہ دلئىام ئىستا

دەمتوانی باشتەر وەلام بەدانا یەتە وە. کۆمیونیزم بیه ویت بچیتە ولاتیکە وە کۆمەلێک تەکنیک بەکار دەهێنیت، ئەمەش بریتییە لە خراب بەکارهێنانی هەژاری و نەبوونی و هەڵدان بۆ ناشیرینکردنی سیاسەتی ئابووری ئەو ولاتە و پەیماندا ئیانیکی باشتەر بە خەلکی ئەو ناوچەیە، ئینجا لەگەڵ ئەمەدا هەزارەکان و پیشان دەدرێن کە دەپویتیترینە وە هەمیشەش دەوڵە مەندەکان لەمە بەرپر سيار دەکەن و بە دزیان دادەنێن، لاوانیش لە پێگەی بۆ باوە پێ و ئارەزووە و لەپێ لادەدرێن. ئینجا لە کاردا نەوێ ئەمانەدا کرێکار و قوتابی و هەزار دەهێترینە کۆلان و سەر جادەکان، دەوڵەتی ئەو ولاتە تەنگی پێ هەلە چنریت و زەمینە بۆ گرێ و ئالۆزی و پێکدادان خۆش دەبیت، ئەمەش ئامانجی هەموو ئەو کارانەی پیشووە.

ئەو گروپانەی بە هیز و چەك بەرهنگاری کۆمیونیزم دەبنەو، لە پاستیدا نەك هەر ناتوانن ببووستێن بەلکو بەو کوشتن و برین و پەلاماردانانە ئەو نەوێ تر یارمەتی کۆمیونیزم دەدەن و جێی بۆ خۆش دەکەن. ئەمە خۆی لە خۆیدا ئەوێ کە کۆمیونیزم دەیه ویت، چونکە ئەگەر تەنها کۆمیونیزم ئەم کوشتارە بکات ئەوا هەموو کۆمەلگا و دەوڵەت و سوپا دەکاتە دۆژمێنی خۆی، بەلام ئەگەر چەند گروپێک هەبن کە بانگەشەیی بەگژاچوونەوێ کۆمیونیزم بکەن، ئەو کاتە دەوڵەت و کۆمەلگاش دەبنە دوو بەشەو، کۆمەلێک لایەك دەگرن و کۆمەلێکی تر لاکە ی تر، پێک وەك ئیستا (واتە پێش ۱۹۹۰)

کەس نازانیت کۆ تاوانبارەو کۆ بێ تاوانە، چونکە هەردوولا دەکوژن و ئاژاوە دەنێنەو، یاسا ناتوانیت بە کێکیان بە خاوەن ماف و ئەوی تریان بە ماف خوراو دا بنیت. لە بەر ئەمە دەوڵەت دەبێ بەرەنگاری چەک بە دەستان بێتەو، سا ئێتر سەر بە هەر لایەنێک بن، هاوڵاتیش لە سەرێتی یارمەتی ئاسایشی ولات بدات. ئەگینا ئەو گروپانەی گواپە دژی کۆمونیزم وەستانەتەو، هەمان مەرامی ئەو جێ بە جێ دەکەن و بەو ئاژاوە و پشێوییەش دەسەلاتی دەوڵەتەکە لاواز دەبێت. ئەمەش پێک ئەوێهە کە کۆمونیزم دەیهوێت.

ئێستا با بگەڕێنەو، سەر پرسیارە سەرەکییەکە:

ماددەی سەرەکی کۆمونیزم کە لاوانن لە پێگەی بێ دینی و ئازەزوبازی و بێ سەروەری و پارەو، پادەکیشرێن بۆ لای وەک سپیرو قەلغانێک بە کار دەهێنرێن. بەلام مامۆستا نوورسی و قوتابییهکانی بێدەنگ کە وتوونەتە کۆشش بۆ یارمەتی دانی ئەم گەنجانە، چونکە هێزو چەک لەمەیداندا نیە زۆر نایەتە بەرچاو، بەم خزمەتە دەراسایە ژیری و دلەکان پزگار دەکری، لەکە ی گومان و بێ باوەڕی لە دلیاندا دەسپێتەو، بیری ماددەگەرای و سروشتگەرای بە بەلگەی زانستی و عەقڵی لە بن دەهێنرێن. لە ئەنجامدا ئەو لاوانە ی هەلگری ئەم بیروبوچوونانە یە کە یە کە دەخرێنە سەرپێی پاست.

لەم گفتوگۆیانەو، بۆم دەرکەوت کە "پەيامەکانی نوور" پافە یەکی درەخشان و بێۆینە ی قورئانی پیرۆزە. دەلێی نوورسی پەحمەتی

هه موو پېداوېستېبه کانی ئەم چەرخەى زانیوه و گومان و دوودلېبه کانی
 نېو ژیری و دلی مړوفه کانی ئەم سەردەمەى بینیه و بەگوێرەى ئەمە
 قورئانی پېرۆزى پافە کردووه . کەسێک خاوەنى ژیری و عەقل بێت و
 تۆزیکیش دلسۆزى و وێژدانى تێدابێت نکۆلى له گەورەى و گرنكى
 ئەم بەرهمانە ناکات، لەبەرئەوه دەولەتێک نیازى ئەوهى هەبێت
 دژایەتى کۆمىونیزم بکات دەبێت هاوکارى ئەم خزمەتە بکات و بىخاتە
 پەرگراى کانی خۆتێندنەوه، چونکە هیچ چارهەى کى تر نییه لاوان له
 ئاره نووبازى سنووریه زۆن و کات بەفەرۆدان و بى بەرنامەى و
 خۆزینەوه له ئەرکى سەرشان، بگێڕێتەوه دواوه . پرسیم:

- باشە سەرەپای ئەو هه موو هه ولانەى داوێتى، بۆچى کۆمىونیزم
 لەم ولاتەدا نەیتوانیوه سەرکەوێت؟
 پێکەنى:

- بۆچى کۆمىونیزم نەیتوانیوه بێتە ئەم ولاتەوه له کاتێکدا
 زەمىنەى کى زۆر گونجاو هەیه بۆ گەورەبوون و گەشەکردنى؟ وەبازانم
 جوانترین وەلامى ئەم پرسىاره منم، وایه؟
 پەنجا سالى پەبەقى زیندەگىم بۆ ئەم بانگەشەى تەرخان کرد،
 چەندەها جار ژيانم کەوتە مەترسبیهوه بەهۆیهوه، گەرئەو ئازار و
 چەرمەسەرییانەى بینىومن لەم پێیدا هەستم بە نووسینهوهيان،
 کتێبخانەى ک پڕ دەکاتەوه، کەچى دواى گفتوگۆیه کى چەند سەعاتى،
 هه موو دنایام، بۆچوونم، باره پم، فەلسەفەم ئاوه ژوو دەبێتەوه، تەویه

دەگەم و دەچمە سوچدە. بەپای من شتتیکى تری لەمە
سەر سوو پەیتەرتت لەم سە دە یە دا دەست ناکە ویت. پتویستە ئەم
پاستییە ئەک هەر بە ولاتی خۆمان بەلکو بە هەموو دنیا پابگ یە نریت،
هەرگیز کۆمیونیزم ناتوانیت بەسەر بەریەستیکى وا پتەودا بازیدات.

بە من دەلێن سالت گۆک کایا، واتە نازناوە و لەناو دۆستان و
دەورو بەرەگەمدا بەمە دەناسریم. کە پرسیمان ئەى ناوی ئەسلێت
چییە، دیسان زەردەخەنە یەکی نواند:

- ئیستا ئەمەندە بزائن بەسە، ئیتر لەمەولا دۆست، بەلکو براین،
لە ئایندەدا زۆرتر یە کتر دەبینن و قسە دەکەین. ئەو کاتە بچووکتەین
شتی لاوە کیش لەبارەى منەو دەزانن، بەلام ئیستا دەبێت بمیورن
کە وەکو نەینى هەندیکیتان لى دەشارمەو.

کاک سالت یە کێک بوو لە پێشەنگەکانى بوارى خۆى بۆیە دەبوو
پاریز بگات لە بلاوکردنەوێ گەپانەوێکەى، بەتایبەتى بۆ پاراستنى
گیانى خۆى. ئیمەش لەمەدا هەقمان پێ داو باسەکەمان گۆپی.

پرسیم:

- لە ئیستادا (واتە سالى ۱۹۷۹) هێزى پاستەقینەى مارکسییەکان

لەم ولاتەدا چین؟

- لە سەدا هەفتایان ئەوانەن کە حەزى ناویانگ دەرکردن داویتی
لە کەللەیان، لە سەدا بیستیان بۆ پلە و پایە و پارە، لە سەدا پینجى
دەیه ویت لە پێگەى کۆمیونیزمەو بگات بە ئامانج و ئاواتە

که سیه کانی، واته نه وهی ده مینیتته وه تهنه له سه دا پینجن که
خه ون ده بینن به و دنیا نمونه بییه وه که له ئاوه زی خۆیاندا
سازیانداوه و کومیونیزم مژده ی هاتنی ده دات، نه مانه بی چاوه پئی
کردنی به رامبه ریک فیداگاران هه ول و کوشش ده ده ن.

وه کو ده بینریت هیزی پاسته قینه ی کومیونیزم له ولاتی ئیمه دا
ته نه له سه دا پینجه و مه ردی بانگخواز که به پاستی مه به سستی
که یاندنی په یامه که ی بیته هه ر زۆر زۆر که مه .

نه و پرسیاره م کرد که هه ر له سه ره تای گفتوگو که مانه وه خولای
سه رم بوو:

- نه ی شوین و کاری ئیوه چی بوو له م په یامه دا؟

دیسان بزه گرتی:

- دووباره ژیا نی تاییه تیم؟ باشه، هه ول ده ده م به کورتی بۆتانی

باس بکه م:

- هه موو شتی کم بۆ نه م په یامه ته رخا ن کردبوو، وامده زانی نه مه

ته نه ها پێیه بۆ چاککردنی هه موو نه و هه ژاری و ناشیرینیانی ده یبینم

و له مه وه ده که مه نه و ژیا نه ی له خه یا لمد و پنام کردبوو، نه م

فله سه فه یه له که سیتی و پۆحمدا په گی دا کوتابوو. به نرخترین سالانی

ته مه نه له پێیدا خه رج کرد، چی هه بوو ده رباره ی کومیونیزم هه موویم

له به ربوو. باش پریان کردبووم، باش پر بوو بووم. نه م په یامه

پارچه يهك نه بوو له ژيانم به لكو بووبووه خودی ژيان لام، زوو ناوم
دهر كړدو هر به كه نجی پله وپایه ی گړنگم به ده ست هینا.

نینگلیزی و فله پهنسی و پووسی و نیمچه عره بییه کیش
فیربوو بووم به شکم بتوانم خزمه تیکی زیاتر بکهم، چنده ها جار
له سر هم په یامه له کاری که سبی خوم دهر کړاوم. چنده ها شهوم،
كه نیستا ژماره یانم له بیر نه ماوه، تا به یان له زیندانه كاندا به شق
خواردن بردو ته سر، به لام هر گیز چاوه پیی کړی و به رامبر نه بووم،
كه چی نه وانه ی له گه ل مندا كه وتنه پیی گه یشتنه پله گه لیکی زور به رزتر
له من، ناویانگیان دهر کړد، زور به یان له م پییه ووه خه لك بووه
ناشنایان، زور به یان له ژیر هم په رده یه دا بوون به ملیاردیر، من بیرم
له هیچ کام له مانه نه ده کړدووه، وا ده زانن نه یان داومه تی؟ نه خیر.
باوه رپکه ن بمویستایه هه موو نه وانه نیستا له مشتدا ده بوون، به لام
نه و دلسوزی و پاستگزی و حه ز و شهوقی خزمه ته ی ناو دلم هر گیز
پیکه ی پی نه ده دام. خوتان ده زانن كه س نایه ویت له پیزه کانی دواوه
بیټ، چوونه پیشه ووه زور خوشتره، كه چی من هه میسه خه رپکی
به پیوه بردن و توپ گانیزه کړدن پیزه کانی دواوه بووم و وا بیرم
ده کړدووه كه هم کاره بی من ناتوانیت پیشكه ویت.

زور مه راقم بوو له نژیکه ووه سر کړدو مارکسییه کانی جیهان
بناسم، هر بویه بوم هه لکه وت به دیداری خواجه نه نوهر، ما پشال
تیتو، میلافون دیزیلاس، فیدل کاسترو، جه مال عبدالناصر و زوریک له

پېښه ننگه پووسی و چینییه کان بگه م. ژيانی نه وان توووشی
 خه یا لشکاوای کردم، له وانه یه هه ژانی بۆچوونی من سه باره ت به
 کۆمیونیزم و درز که وتنه دنیای فکره وه له و پۆژانه وه سه ری
 هه لدا بیت. هه ستمده کرد کۆمیونیزم ناتوانیت نه و ژيان و کۆمه لگه
 نمونه یییه دروست کات که خه ونی پتوه ده بینن. باسکردنی نه مه به
 ده نگی به رز شتیك بوو نازایه تی و بویری ده ویست، ده بوو هه رچۆنیک
 بیت له م نه وینه ناتوا و لاره ده ربازم بیت، نه م یه کترناسینه مان
 په رداخی پرسیاره بی وه لام و گومانه کانمی پرکردو لیتی پژا، به
 واتایه کی تر نه و درزه ی سالانیک دود و دریز بوو که وتبووه بیرو
 بۆچوونه کانه وه، نه م پۆ خالی شان و له یه ک جیا بوونه وه ی بوو. نه مه
 ده ره نجامی شه ویک، پۆژیک، سالتیک نیه، به لام نه مشه و بق من زور
 گرنگه چونکه بریاری یه کلاکه ره وه تیايدا له دایک بوو، چونکه نه مشه و
 زه مینه یه کی وای په خساند که هه م بۆچوونه کانم و هه م نامانجی ژيانم
 بخه مه ژیر پرسیارو پیداچوونه وه و بریاریکی بویرانه بده م.

نیتستا پتووستیم به وه یه هه موو نه مانه له سه رخ و به وردی و به
 میشکیتکی هیم نه له بسه نکیتم. کۆتا پرسیارم له کاک سالت کرد:

- نپوه خواری و نادرستییه کانای کۆمیونیزمتان به چاوی خۆتان

دیوه، نه ی که وایه بۆچی په نجا سالتی په به ق پشتگیریتان لی کرد؟

- مړو که باوه پی به شتیك کرد هه روا به ناسانی لارو پرییه کانای

نابینیت، نه مانده توانی نه و هه موو نه رک و ماندووبون و زه حه ته ی

ئەو ھەموو ساڵە لە چركەيەكدا بخەينە لاو، ھەميشە باوھ شەمان دەکرد بەو ھىوايەدا كە پۆڭڭ دىت ئەو ناشرىنييانەى دەبىينىن دەبنەو بە چاكي و جوانى، كە ھەلەيەك دەكرا دەمان وت: "ئەمە خەتاي ئەو دەولەمەندو ئەرستوكراتانەيە كە ھەلخەلەتئىراون." و بەم جۆرە خۆمان لىي گىل دەکرد.

لە لايەكى ترەو لە پىتاو داگىركردنى دنيدا ئەو سووكە زيانانەم نۆر بە ئاسايى دەھاتە پىش چاو، لە پىتاو ئەمەدا سانا بوو بە لامانەو ھەندىك كەس و ھەندىك دەولەت بىنە قورىانى، چەند پاستىيەكى تالە! چاومان لە كوژدانى براكان دەقوجاند بۆ دروستكردنى "براھەتى جىھانى"!

ھەموو ئەمانە سالانىكى دوور و درىژە شەپۆلىكى نەينى دووفاقيەتيان لە مندا دروستكردووە كە ھەرگىز نەمدەتوانى بەرى لى بگرم و كپى بكەم. دلم واى لى ھاتبوو سەرپىچى گوشتارەكانى زوبانى دەکرد. بە كوشتدانى بى بەزەبيانەى خەلكى لە پىتاو خەونىكدا، خەيالەكانى شىواند بوو، جگە لەو ھەش پرسیارەكان سەبارەت بە مروڤ و ژيان و بەندايەتى، سەنگەرئىكى جودايان پىك ھىتابوو. ھەموو ئەمانە منيان گەياندبوو دووپيانىك بەلام ھەرچەند دەکرد نەمدەتوانى خۆم بەكلايى كەمەو ھەنگاو ھەلئىم، ئەم بەيەك گەيشتنەمان نيازى چەند ساڵەمى ھىنايەدى و ناساندى بە جىھانىكى نوئى. باوهرپىكى نۆم ھەيە بەو ھى كۆمىونىزم بەم پىادەكردنە دوور لە

ژیریانە، کورژانی خۆی نزیکتر دەکاتەو، وای لێ هاتوو بۆتە
 جانەوهرێکی خودکوژی خۆخۆر، لە دنیا یە کدا کە زانست و
 تەکنەلۆجیا پێشکەوتوو، کۆمپیونیزم لەمە زیاتر ناتوانی ت خۆی
 بگرێت، بە پای من تەمەنی کورتە.

پۆزگار دەری خست ئەم پێشبینییە کاک سالح کە لە ساڵی
 ۱۹۷۹دا کۆمپووی چەند و تە یەکی پاستەو لە جیی خۆیدا یەتی.
 لە کۆتایی ساڵی ۱۹۹۰دا پۆیمە کۆمپیونستی یەکان یە ک لە دوا ی یە ک
 بە دەستی هاو لاتیانی خۆیان پووخی نران، پارتە کۆمپیونستی یەکان
 داخران و خەلکی ئازادانە پوو یان کردە سندوو قەکانی دەنگدان. ئەو
 پۆیمە ی ئەم سە دە یە ی خۆیناوی کۆمپووی چوو مێژوو وە. هیشتا
 ئازارو فەریادی قوربانیانی دەستی ئەم سیستەمە خۆیناوی یە دلان
 دەهیننە سۆ. زۆر شتی تر ما بوو باسی بکەین بە لām وادە ی هەستانی
 پاسە کە مان نزیک بوو بۆ وە. لە نۆیان هە لچون و سۆزو فرمیسکی
 زۆردا مالئاواییمان لە یە ک کرد. ئە درێسی پۆستی خۆمانمان پێداو
 پێمان وت کە چاوە پوانی نامەکانی دە کەین، بە لām نەمان دە زانی ئە مە
 یە کە مین و دوا یە مین جارمان دە بی ت ئە م میوانە ئازیزە بینین.

ئە م دۆستە بە پۆزە ی تەنانە ت ناوی پاستە قینە شیمان نە دە زانی،
 گەورە ترین وانە ی لە ژیا نماندا پی وتینە وە، لە پاستیدا ئیمەش زۆر
 شت لە وە وە فێربوین.

نامه‌گان:

پښتانه دوت مانگ دواي پروداوه كه نامه يه كم به ده ست گه يشت،
زياتر له چنه د تېبيني يه ك ده چوو وهك له نامه:

"له ئيستا دا په يامه كاني نوور ده خوښمه وه، ده يخوښمه وه و قوول
تې ده فكرم و له جيهانه بې سنوورده كيدا ون ده بم، وه كو شيفايه ك
به هانام ده گات و توفانه كاني ناو پڅم هيمن ده كاته وه."

نامه كه له كاك سالحه وه بوو، له نامه كيدا ناو نيشانېكي پزسته ي
پې دابووم. خيرا تاوم دايه قه لڼم و كاغه زو چي له دلمابوو نووسيم،
هموو حسرت و شوق و تاسه مه ندويم ه لږشت.

چنه د مانگيكي ترش تپه پين، كه چي هيشتا وه لامي نامه كه مم
پې نه گه يشتبوو، به لام من بې گوي دانه نه مه يه كه له سر يه ك نامه م
ده نارد، به داخه وه نامه كان وه كو خويان به ده ستم ده گه يشته وه.

سي سال دواي به سرهاته كه و له كاتيكددا كه ته واو هيو اېراو
بوو بووم، نامه يه كيم بڼ هات، نه و پوڅه و امده زاني جه رنه.

نامه كه ده ستي ده خسته سر برين و نه خوښييه كاني سرده م و
پښتچاره كانياني دپاري ده كرد. نه م نامه دوو دريږو پې له پهنده م
چهنده ها جار خوښده وه و گشت جاره كانش نه مده تواني به ر له
فرميسكه كانم بگرم.

خيرا نامه كه م بللوكرده وه به ده وروپه ري خولما. چه زمه كرد نه و
خوشي و شادييه براياني ترش وه كو من بيچيژن. ببېته مژده و

گوږپکي تازه بڼو موسولمانان. ئه م نامه يه ي مزگيټي نه و به هاره
دهدات که په يامه کاني نور له دله کاندې د هينه خشين، بووه مايه ي
خوشي و بهر که تېر بڼو نه و هه سته کانماني هه ستاندبووه سه رپي.

نه مه ش نامه گه يه:

"براي نور به ريز و به نرخم...

به موي نه م نه خوشي نيغليجيپه وه که دوو سال له مه و بهر تووشي
بووم، ناچار بووم وه لامي نامه کانت دوا بڅم، له نامه که تدا ده پرسيت
که چون شهرفمه ندي پاستيپه کاني نيمان بووم و حه زه که يت بزانيت
دهرباره ي ژياني پرايردوم. واهه سته که م ماده م خوت ناگاداريت چون
په يامه کاني نوورم ناسيوه نيتر پيوست به پوونکرده وه ي زياتر
نه کات، به لام بڼو وه ي دهرې بڅم که نه م په يامانه ي پاستيپه کاني
قورنن ددهن به گوټي نه م سه رده مه دا و چ گورانيک دروست ده که ن
له دله سه رکه ش و ياخيپه کاندې و چون هه موو نه و پياز و سيسته مانه
پارچه پارچه ده کات که وه کو پنگاچاره خراونه ته به رده ستي مرفي
نه م سه ده يه. به لن، بڼو دهرخستن و سه لماندني هه موو نه مانه،
پيوسته سه رله به ري ژيانم به هه موو جواني و ناشيرينه کانيپه وه
بگيرمه وه، به چاوي په ند ليوه رگرتن بڼو بڼو:

باوکم لادتيپه کي هه ژار بوو که هه موو نه هامه تي و نه بوونيپه کاني
جهنگي جيهاني يه که مي به چاوي خوي بيني، هه رگيز به وه ي ده ستي

دهكوت نهيتوانی زگی خۆی تیریکات و پووی نهبوو بچیته ناو خه لک و هاوارکات و بلای "منیش وهك ئیوه مرۆفم". له وقات و قپییه دا سه رها دایکم و دواتر چوار براو خوشکی له خۆم گه وره ترم مردن، باوکیشم له ترسی ئه وهی نه وهك من برسی بم، پۆژیکی زستان چوو بۆ پاره ماسی و چیت نهاته وه و ئاو بردی بۆ ئه وهی ببیت به خاوه نی گفنیکیش، ئه وکاته پینچ سالان بووم و له م دنیا به دا به تاقی ته نها مامه وه. كه سیكم نه بوو پیم بلای "پۆله گیان" و بمنی به سنگییه وه و ئه سرینم بسپرت و نازی به سه ردا بگه م.

له هه ل و مه رجیکی ئاوا دژوارو ناله باردا كه وتمه كۆلان و سه رجاده كان، به سه ده قه ی خه لگی زگم تیر ده كردو ژۆر شه وانیش به برسیتی پۆژم ده كرده وه، ژیری پیم نهك هه ر دپك به لكو بزماریش نهیده بپری. ئه م ئازاره قووله جۆریك له سه سه ریتی و یاخیببون و سه ركه شی له مندا چێكردبوو. له ده سالتیدا هه سه ته كانی له جۆری به زه یی و ویزدان و ئه و شتانه له بوونا نه ما بوو، به م هه سه ته پیسانه وه چوومه قوتابخانه، قوتابی و مامۆستاكانی چوارده ورم نمونه ی په ستی و نزمی بوون، له ده رفه تیك ده گه ران به كزمیونیزم ته لقینمان داده ن. هه موو دلم دایه ده ستی ئه م مرۆفانه ی كه پێك به زمانی ده رده كه ی من ده دوان، مامۆستاكانمان ده یانویست به هیچ شتیك باوه رنه كه ین كه به چاو نابینریت و به ده ست ناگیریت و گویمان له ده نگی نابیت. به م شیوه یه پایه سه ره كکیه كانی ئیمان یهك له دوا ی

یه ک سږنرانده له میښکماندا، به جوریك وای لی هاتبوو هه موومان
گالته مان به خواو فریشته کان و قه در ده کرد.

چونکه من قوتاییه کی زیره ک و لی هاتووبوم زیاتر کارم له سر
کرابوو و وه کو نمونه یه کی به رجه سته ی بیواوه پی و کومینیزم
نیشانی ئه وانی تر ده درام، به شیوه یه ک فلسفه ی مارکسیزم و هه موو
میژووه که یم پیت به پیت له بهر کردبوو، بویه هه موو که س پتیا ن ده و تم
"لنین". له م پییه دا خیرا به ره و پیش چوم و بهر سیاریتی قوتابخانه
و که ره ک و پاشان ناوچه م وهرگرت، ئیتر هه موو پیگه کان له بهر ده ممدا
ئاوه لا بوون و گه یستمه قوناغی پلان دانان و به پیوه بردنی کاره کان.
بوومه بهر پرسیکی گرنگی ئاسایش، تا ئه و پوژهی خانه نشین کرام بی
ماندوو بوون و تاقه ت چون، خزمه تی په یامه که مم ده کرد.

ملیونه ها سه رچاوه ی یارمه تیم کور کرد بوقوه به مه به سته
سه رخستنی بانگه شه که م، له پیگه ی ئه و پیگه و ده سه لاتهی که
هه مبوو ده متوانی ده ستم بگاته گشت سه رکرده جیهانییه کانی
کومینیزم و له گه لیاندا پووه پوو دانیشم، له ژیر ناوی پاراستنی
ده ولته دا به چوار چاو چاوه پتی هاتنی ئه و پوژه بووین که ده ولته
تیدا ده پووخیت. هه زاره ها لاومان له بروداری کرد، له کوتاییشدا که
گیراین به سزایه کی سووک لیی ده رباز بووین. ئه مه مان به شه ره ف
زانی و هه سته کانمان نه کوژانه وه و به پیچه وانه وه ئیشتیه امان زیاتر
بزوا. هه موو که ردیله کانی جه سته مان و هیژو توانا مان بوویوه

فرمانبردارى کۆميونيزم. تەنانت خەيشمان لەبەر چووبۆوه. که چى بپواننە قەدەر! ئەو پاستيانەى که من سەراپاي ژيانم لە جيهانى کۆميونيزمدا بەدوايدا وێڵ بوم، لە تەنها گەشتيکدا بۆم پوون بوونەوه.

لە يەکتک لە مانگەکانى پايزى سالى (١٩٧٩) لە قەيسەرى سوارى پاس بوم تا بچمە ئەدەنە، کاکی شۆفێرتى "کى دەيه ویت گۆزانی و بەستە بچریت با بفرمویتە لای ميکىر فۆنەکه، پێمان دوورەو وا نەبیت تەواو نابیت، هەم کاتەکه مان ئى دەپوات و هەم سەرگەرمەمان دەکات". من ئەمەم بە فرسەت زانى و هەستامە سەرپێ، دەنگە خۆشەگەم و گۆزانییەکانم سەرنشینهکانى مەست کرد، که زانیم زەمینه یەکی لە بارم پێک هێناوه و چیتەر گومانم ئى ناکەن، که وتمە قسەکردن. وتم هاوڕێيان کهس هەيه لە ناوتاندا بەختەوهر و شادمان بێت؟ ئەم پرسىاره وهک گوللە دابارییە سەریان و وشک بوون و تووشى سەرسامی کردن. بەردەوام بوم:

کهستان تیا هەيه بلیت گشت پێداویستییەکانى ژيانم دابین کردووه و چیتەر پێویستیم بە هیچ شتیکی تر نیه؟
ئەجا دام لەبنی کووله کهکه: "نەخێر هاوڕێيانم ئەمانە هەلبەتە که ئەستەمن، چونکه ئێوه مەحرۇوم لە پزێمێک که ئەمانەتان بۆ دابین بکات و وهلامى ئەم پرسىارانەتان بۆ بکات بە ئەرئى".

به زمانیک که سه‌رنشینه‌کانی پاسه‌که لیم تیگه‌ن و به
 وریاییه‌وه نه‌وه‌ک پی بنیم به هه‌ستیک یان بیر و باوه‌پیکیانداو
 توو‌په‌یان بکه‌م، که‌وتعه باسکردن و پروپاگه‌نده‌کردن بۆ په‌یامه‌که‌م،
 دوو سه‌عاتی پیک و تارم بۆ دان. هه‌موو سه‌یران مابوون. گه‌نجیک له
 ناو گه‌شتیاره‌کاندا دیاربوو نه‌م شتانه‌ی به‌دل نیه‌و ناگام لی‌بوو له
 هه‌لێک ده‌گه‌را. له‌نیو چیا مه‌زنه‌کانی تو‌پۆسدا که پاسه‌که‌مان
 تابه‌که‌ی ته‌قی، گه‌نجه‌که فرسه‌تی هیناو گرتمی، زۆر خاکییانه‌و دوور
 له هه‌موو لووت به‌رزیه‌ک پیرۆزیایی لی‌کردم. وتی مامۆستای به‌پێز به
 قسه‌کانتان ئیمه‌تان زیندوو کرده‌وه، زۆر به‌باشی خۆتان په‌روه‌رده
 کردوو، زۆر بابته‌هیه‌که هیوادارم جه‌نابتان بۆم پوون بکه‌نه‌وه‌و
 سوودم پی بگه‌یه‌نن، بۆ نمونه‌ مرۆف چیه‌؟ نه‌م پرسیاره‌ی که هیچ
 وه‌خت چاوه‌پیتی نه‌بووم به‌ر شه‌واره‌ی خستم، له‌کاتی‌کدا ژیا‌نی
 سه‌رکرده‌ مارکسییه‌کان و ناوه‌پۆکی هه‌موو دانراوه‌کانیان و
 وردو‌درشتی میژووی ولاته‌ کۆمیونیستییه‌کانم ده‌زانی، که‌چی هیچ
 کات شتی وا نه‌هاتبوو به‌ می‌شک‌مدا. ناسینی خۆم له‌بیر‌چوو‌بوو، که
 من هه‌مان پرسیارم ئاراسته‌ی نه‌و کرد وتی نه‌مه‌ بابته‌یک نییه‌ ئاوا
 ساده‌و سه‌رپێانه‌ باس بکړیت، کتیبیک‌کی بچووک له‌ گیرافاندايه،
 نه‌گه‌ر به‌لاتانه‌وه ئاساییه‌ به‌یه‌که‌وه شتیکی ئی ده‌خوینینه‌وه.

چوینه‌ گۆشه‌یه‌کی ته‌نهاوه، به‌هه‌موو توانای ده‌یویست بوونی
 خوام بۆ سه‌لمی‌نیت. له‌به‌رامبه‌ر هه‌ندیک له‌ پرسیاره‌کانمدا وه‌لامی

زۆر جوانى دامەۋە. تېگە يىشىم ئەم گەنچە كەسكى ئاسايى نىيە. لە
 كۆتايىدا دواى ئەم ھەموو سالاھىيە كىچىك دۆزىيەۋە لە ئاستى خۇمدا
 بىت، بەجۆرىك فەلسەفەى كۆمىونىزمى بەقەدەر مەن باش دەزانى،
 گفتوگۇگە مان تا گەراجى ئەدەنە بەردەۋام بوو. ھەيران مابووم،
 ھىشتا گەشتى ھاۋپى لاۋەكەم تەۋاۋ نەبوۋبوو. قۇلۇم گەرت و ۋەت
 نايەلم بۇ ھىچ شۇيىنىك بېۋىت، دەبىت بگەينە ئەنجامىك، مېشىك
 تىكەل و پىكەل بوو، پىرسىارى زۆرى تىرم ماۋە، ھەرچۇنىك بوو
 دەبىت ئەمىر لىرە بىتىنىتەۋە. گەنچەكە ۋەتى بە مەرجىك دەمىتمەۋە
 بىتە مېۋانى مەن، پىكەۋەتەن، بەيەكەۋە چوۋىن بۇ مالى ھاۋپىيەكى
 ئەۋ، مامۇستا لاۋەكە بە كىتەبەكانى بەردەستى يەك بە يەك ۋەلامى
 ھەموو پىرسىارەكانى دامەۋە، ئەۋ گىرىكۆپرەۋ گومانانەى سالانىك بوو
 خۇيان لە ناخىدا مەلاس دابو، ۋەدە ۋەدە كرەنەۋەۋ پوۋن بوۋنەۋە.

ئەم ھالە بەردەۋام بوو تا بانگى بەيانى فەرمو، ئەۋ گفتوگۇگە
 كارىگەرىيەكى زۆرى لى كىردبووم، يەكەمجارم بوو بىن بەزەبىيانە لە
 خۇم بېرىسمەۋەۋ بەخۇما بچمەۋە. مېشىك جەمى دەھات لەۋ
 پىرسىارانەى سەبارەت بە ھۇكارو ئامانجى دروستبوۋنى خۇم ھەمبوو.
 لە پاستىدا پىكەدادان ۋەناتەبايىيە ناۋخۇيىيەكانى نۆۋ كۆمىونىزم ۋە ئەۋ
 كىردارە دور لە لۇجىكانەى تىايدا پەپرەۋ دەكران بەبەردەۋامى
 بوۋبوۋنە سەرچاۋەى گومان و پىرسىار لام، بەلام ئەم گفتوگۇگە
 بەشىۋەيەكى زۆر كارىگەر بىناغەى باۋەرمى لەقاندو خىستىيە لەرزە،

کۆمه ئېك ئاسۆی نوڭ له بهرده ممدا کرانه وه، به م کف و کول و جۆش و خړۆشه وه وه ستاین بۆ نوڭ. یه کهم نوڭم بوو. ئای خوابه گیان! چه ند هزو له زه تیککی به تام بوو! تا نوڭه که ته واو بوو ده گریام. نه و حه قیقه ته ئیمانینانه ی گوڤیستیان بووم ده ستیان خسته دلمه وه و چی پیسی و بیباوه پی هه بوو له بنه وه ده ریانکیشا، ئیتر هه ولدان بۆ نۆزه نکرده وه ی تاوانکاری و کاره پووخینه ره کانم بوو بووه خولای سهرم. سالی (۱۹۸۱) چووم بۆ ئەمریکا بۆ سهردانی کوپه کهم، له وی تووشی ئیفلجییه کی قورس هاتم، هه موو گیانمی گرتبۆوه و خرابوومه ژێر چاودێری ورده وه له نه خۆشخانه دا، ئا له و کاته دا خه ویکم بینی که هیشتا له ژێر کاریگه ریه که یدام: مامۆستا سه عیدی نورسی له گه ل یه کیکێ تر دا ته شریفیان هتایه نه و ژووره وه که من تیدا نووستبووم، که جه نابیانم بینی بۆ ده رپرینی حالێ ناچیزی خۆم ده ستم کرده گریان، لیم نزیک بۆوه و به زه رده خه نه وه وتی: "تۆ نه وه نده گوناht هه بوو ئەم ئەمریکایه نه یده گرت و لێی ده پڑایه ده ریاکانه وه، په یامه کانی نوور بوونه که فیلی ژیانست و ئەم نه خۆشییه شت بۆیه پێ دراوه تا ببیته که فاره تی گوناhe کانت، نارام بگره و شوکرانه بژێر به." ئاوپی دایه وه بۆ نه و زاته ی له پشتیه وه به پێژ و حورمه تیککی نۆزه وه وه ستابوو و فه رموی:

- وا نییه مه ولانا خالید؟

- وایه مامۆستام.

به هه په جانی نه و خه وه وه به ناگا هاتم و بینیم ژيان گه پاره ته وه
بۆ نيوه ی جه ستم.

نیستا چەند مانگی که هاتوو مه ته وه نیشتمان، تاکه دلنه واییم
له هه مبه ر ئه م نه خۆشییه تاقه ت پر و و کێن و قورسه دا نه نها
په یامه کانی نووره، خۆم ناتوانم بیخوینمه وه، کوپه زاگه م
ده بیخویننه وه و منیش له سه ر کاسی تۆماریان ده که م، تا ئیواره به
حه ز و شه وقیکی زۆره وه گوێیان بۆ ده گرم. که نه و پوونکرده وه
ناوازه و به لکه کانی یه کتا په رستی ناو په یامی "بینینه کانی گه شتیارێک
به ناو گه ردووندا" ده بیستم، نه وه نده تیکه لاویان ده بم و پۆده چم
تیایدا ئیتر پێویستیم نه به حه بی ئازار شکێن و نه به ده رزی مۆرفین
هه یه تا ئازاره به سوێکانم له بیر به ریتته وه. "په یامی حه شر" یش وه ک
مندالێک ده مگر بی نیست، که چی جاران گولله بجوایه به قاچمدا
نه مده گوت ئۆف. هه رگیز نه و پا بر دوه چلکن و به ریاده م له یاد
ناچیت، هه رگیز نه و ترسه جیم ناهیلێت که له کاتێکدا سزای تاوانی بی
باوه پرسی بۆ ماوه ی چرکه یه ک نه وه نده زۆر و بی نه ندازه بیست، داخۆ
سه رتا پای ژيانیکی چل په نجا سالی ده بی سزا که ی چۆن بیست. نه مه
ده مه ی نیتته له رزه، ئه م ته مه نه ی لیوانه له تاوان و هیج یاسا یه کی
مرویی ناتوانیست سزای شایانی خۆی بدات، داخوازی بوونی
دۆزه خێکی هه میشه یییه، به لام هانا به ره و ده رگای میهره بانێ نه و
خاوه ن توانسته ده به م و داوای لیخۆشبوون تیکه لاوی فرمێسکه کانم

دەكەم و پېشكەشى دەكەم، دەزانم ئەو ئەوئەندە دلقانە ھەرگىز دەستە بەرزەوہ بووہ كان بۆ لای و لېوہ جوولادە كان لە پېتناوی ئەودا و پەشیمانى ئەوانەى گەپاوەتەوہ، نا ئومىد ناکات. ئەمەش دلم خۆش دەكات. مەرۆف لەكاتىكدانە خۆش و دەستەوسان و لاواز بىت و گەشتبىتە گۆتايى تەمەنى، تەنھا ھىزىك دەتوانى دلقانەى بداتەوہ كە دەستەلاتى بەسەر نەخۆشى و لاوازی و مردندا بشكىت. ئەگىنا نە پارەو نە مال و نە منداڵ ناتوانن بېنە جىي ھىواو ئومىد. نەك ھەر نابنە دلدەرەوہ، بەلكو ئەو ئازارەى لە ھەستکردن بە جوودايى ئەوانەوہ پەيدا دەبىت، لە ھەزار ئىفلىجى ناخۆشترە، پىويستە من بىمە نمونەىەكى بەرجەستە بۆ ئىوہ چونكە من لەم پاستىدەدا زىاوم.

براكەم، وەكو كەسىك كە گەشتوومەتە لوتكەى ملنەدان و بى باوہپى، دەلیم: ئەم شەپۆلى سەرپىچى و تاوانكارىيەى ئەم پۆزگارە كە لە مېژوودا وىنەى نەبووہ، بەم پووخاندن و كاوكارىيانەى كە دەيكات، دژى ھەموو دىنەكان و مەرۆفایەتى وەستاوەتەوہ و گەشتۆتە ئاستىك گەردوون بەرگەى ناگرىت و مووچرەكە بە جەستەيدا دىت، بۆ بەرەنگارىبوونەوہى ئەم ئافەتەى كە پارەى بى شومارو پلان و تەلەكەى جۆراوجۆرى بۆ دابىن دەكرىت، پىويستىمان بە "پەيامەكانى نوور" ھەيەكە پافەيەكى مۆدىرن و سەردەمانەى قورئانى پىرۆزەو پەچەتەيە بۆ لاشەى بىمارى مەرۆفایەتى، ھىچ چارەيەكى ترمان لەبەردەمدا نىە. من ئەمەم ئەزموون كەردوہ، ھەر

لايه نيك بيه ويت مافي نيشتي مان و مرقايه تي و به لكو گه ردوون
به گشتي بپاريزيت، ده بيت يه كه م كار كه پي هه لده ستيت هه ولدان
بيت بو بلاو كودنه وه ي په يامه كاني نوور. نه گينا گه ردوون به رگه ي نه م
سته مه ناگريت، نيتر نه م باسه په وانه ي نه وانه ده كه م كه خاوه ن
ويژدان و دلسوزين. چاوه پي نزاكانتانه و چاوتان ماچ ده كه م.

۱۹۸۳/۱۰/۱۶

سالح گوك كايا

نيزمير

نامه‌ی دووهم:

نامه‌یه‌کم نارد بۆ ناویشانی ئەمریکای کاک سالت. وه‌لامی
نامه‌که‌م له‌ سالتی (۱۹۸۵) پێگه‌یشت. له‌کاتی‌کدا له‌ سالتی
(۱۹۸۴) نووسرابوو.

نامه‌که‌ کاک سالت خۆی نووسیبووی به‌لام کوپه‌که‌ی ناردبووی،
له‌ناویدا تیئینییه‌کی بچوکی تێدابوو که‌ کوپه‌که‌ی نووسیبووی:
"دوو پۆژ دوائ وه‌فاتی باوکم چوومه‌ ژووره‌ تایبه‌تییه‌که‌ی
خۆیه‌وه، له‌سه‌ر میزه‌که‌ نامه‌یه‌کی لێبوو که‌ ناویشانی ئێوه‌ی له‌سه‌ر
نووسرابوو و ئاماده‌بوو بۆ ناردن، باوکی په‌حمه‌تیم نامه‌که‌ی
نووسیبوو به‌لام مه‌رگ پێی نه‌دا بۆتانی بنێرێ. ئەم نامه‌یه‌ وه‌کو
وه‌سیتیکی باوکم بۆ ئێوه‌ی ده‌نێرم، باوکی به‌پۆزم به‌یارمه‌تی
موسولمانانی ئێره‌ به‌پێ خرا بۆ نیشتمانی هه‌میشه‌یی خۆی."
له‌ژێر نامه‌که‌دا له‌بری واژو نووسرابوو "کوپه‌ی کاک سالت".

وه‌فاتی کاک سالت چه‌نده‌ دلگرانی کردین، نامه‌ی دووهمی
ئه‌وه‌نده‌ دلی خوش کردین، ئەم نامه‌یه‌یه‌ی که‌ چه‌ند جارێک
خویندمه‌وه، وه‌کو نامه‌ی یه‌که‌م به‌هه‌موو ئەم نیشتمانه‌دا بڵاوئۆوه‌ و
ده‌ماوده‌می پێ کرا.

ئهمه‌ش ده‌قی نامه‌که‌یه‌:

ئهی ئه‌و برا خوشه‌ویسته‌ی گه‌رچی به‌ ماده‌ و جه‌سته‌ لێم
دووڕیت، به‌لام له‌ جیهانی مه‌عنه‌ویدا زۆر لێم نزیکیت، له‌ نامه‌ی

پیشووتدا ههستم کرد زۆر مهراقی بارودۆخی منته. بڕام، زۆر حهیفه
 ههیزی مهراق (واته ههزی فیرببون)ی خۆت له کاروباری کهسیکی
 گوناهباری وهك مندا به فیرۆ بدهیت، چونکه شتیکی ژیرانه نیه
 له کاتیکیدا جه وههزیکی به نهخی وهك ئیمان وهستاوه، تق بییت و ئه
 مهراقهت له چه ند شتیکی بی مانای وادا به کار بهیتیت.

براکه م ئیستا حالێ مادیم زۆر په ریشانه. نهك ههستانه سه رهپێ،
 به لگو ههیزی قسه کردنیشم نه ماوه له کاتیکیدا ئه م چه ند دیره رهش
 ده که مه وه، وهك مندالێك خۆم ده بینم که له سینه ی گهرمی دایکی
 دابرا بییت. ئه م حاله ی لاوازی و دهسته وسانیه م، یادگارییه کی کۆنی
 بیرخسته مه که مه حاله له یادم بهییت.

من په کیك بووم له و گه نجانیه ی که له سه ر خواستی مارشال تیتۆی
 سه رۆك وه زیرانی یوگسلافیا، بانگیشتی به لگرا د کرابووین. بیستمان
 رابه ریکی تر که ته مه نی هه شتاوسی ساله و زیاده حه فتا سالی ژیا نی
 فیداکارانه له پیناوی کۆمیونیزم له یوگسلافیادا به ختکردوه، زۆر
 نه خوشه و له جیگادایه. پیشتر ناو و سه ره به ری ژیا ن و هه مو ئه و
 کارو چالاکیانه ی ئه ومان وهك ناوی خۆمان له به ربوو و زۆر سه رسام
 بووین به که سایه تییه که ی. به فرسه تمان زانی و خیرا خۆمان گه یانده
 ماله که ی، چه ند که سیکی تریشم له گه لدابوو که له ولاتانی تره وه
 هاتبوون و سه رۆکی پیکخوا و پیکخته نه کانی قوتابی یانی کۆمیونیزم
 بوون له ولاته کانی خۆیاندا. که چووینه ژووره وه بینیمان دیواره کان

پېږوونه ته وه به و مه داليا و به لکه نامه ی شهره ف و پېژلینا نانه ی که له پاداشتی سرکه وتنیدا له مه بدانی کومیونیزمی جیهانیدا پتی به خشرابوو. ثم پیاوړی که به یه کیک له و ده پازده که سایه تیبه کاریکه رانه ی جیهانی کومیونیزم داده نرا، نووسابوو به جیگا که یه وه و نرکه و ناله ی دهات. نیمه هیشتا له ناو شه و خوشیبه دا ده ژیاين که شه و شهره ف ه مان پې به خشرابوو ثم پیاوړه مه زنه ببینين، به زه حمه ت توانی پاست بیت ه وه و دانی شیت. خزمه تکاره کان وه که په روانه به ده ورو به ریدا ه لده سووران، ده توت نازارو نار ه ه تی یه کانی شه و هموو ساله له خه ت و چرچه کانی پووخساریدا نووسراونه ته وه. شه و دم و چه ناگه یی و تاری بې مه زاره ها که س دابوو، شه مړې بوو بوو به ته له ی ته قیو، ده ست و قاچی ته نها نیسقانه کانی مابوونه وه، چونکه نیمه ټینگلیزیه کی باشمان ده زانی، به ناسانی ده مان توانی له که لې بدوین. بې ساتیک نیگام ناو ټه ی نیگا کانی ثم که وره مارکسیسته بوو، چاوانی پېږوون له فرمیسک و لیوی ده له رزی، دم و چاوی شه ونده خه مگین بوو ده توت له تاو نازاری داپران و جوودایی له زیان ده تلپته وه، که هه ستم به مه کرد ویستم دلی بده مه وه:

"ماموستا گیان ژیا نی ټیوه پیت به پیتی له لاپه ره زېږینه کانی کومیونیزم دا نووسراوه ته وه. هیچ مه فالیک نیه کاره کانی ټیوه به رز نه نرخینیت و چه پله تان بې ټی نه دات، هه موومان هه یران و سه رسامی جه نابتانين. وه که په رستراو ټک پېژتان ټی ده گیریت، بېچی مردن

ئەو ھەندە دە تانترسىيىت؟ گەرچى لەوانەيە بە جەستە لەناومانە
 نەمىيىت، بەلام لەنيو شاکارەکاندا دەژىت. "کە وشەي "مردن" ي
 بىست، ەك ئەو ەي بوومە لەرزەيەك بىهەژىيىت، لەرزە دايگرت، بۆ
 ساتىک پووي ترش بوو و لۆچ کەوتە نيوچاوانى و ەناسەکانى خيتراتر
 بوون، ئەو قسانەي کە بە دەنگيکى لەرزۆک و گرياناوي وتنى،
 ئىستاش لە گويمدا دەزىنگيئەو ە:

"ھاوپى، من ئىتر دەمرم، ناتوانم پادەي ترسناکى مەرگ بۆ ئىو ە
 باس بکەم، گەر بشتوانم سەرکەوتوويم لە باسکردنيدا، ەريگىز ئىو ەي
 گەنج و لەش ساغ لەم تەمەنە تاندا لىم تىناگەن. بىرکەو ە، مردن يانى
 نەبوون و بوون بە خۆل، پويشتنيکە کە جاريکى ترگەپانەو ەي لەدوا
 نيە، ئەمە خەريکە شىتم دەکات. جياپوونەو ە لە دۆستان و
 خۆشەويستان و ناويانگ و دەسەلات... تىناگەيت چەند سامناکە؟

من ئىستا ەموو چرکەيەکم مردنيکە، مەرگ ئەو ەندە ترسيئەرو
 زەندەقەبەرە، ەموو ساتىک لە ژەر پشتنى خۆي بەردەوامە.

ھاوپييان، دەمەويىت بە دليکى فراوانەو ە لەبەرچاوي ئىو ەدا ئەم
 دانپيدانانە بدرکيتم: ئەگەر دواي مردن زيندوو بوونەو ەو پاداشت و سزا
 نەبيىت و ببمە خۆل، ئەي کەواتە نرخ و ماناي ئەم ەول و تەقەلايەي
 من چيە کە داومە؟ پىم بلين؟ لە دلي ەفالانە دەنيژريم و چەپلەم بۆ
 لي دەدرىت، ئەمانە بە من چي؟ دواي ئەو ەي تيا دەچم، ئايا دەنگي
 چەپلە و پزىلينيانى ئەوانەي دواي من، ويژدانى ئەو مار و دوو پشکانە

ده بزوينيت كه بهرده بڼه جه سته ی بڼ گيانم؟ پښم بلښ، ئهم
 پوښتنه ی ئيمه بهرهو كوي؟ ماركس و نه نجلس و لينين نه يانتوانی
 ئه مه پاته بكن. ناچارم دان به ودها بنيم كه: من نيتړ باوه پم به خواو
 پيغه مبهرو زیندووبوونه هه يه. بڼ دينی چاره يه ك نيه. بيركه نه وه،
 ئهم گهردوونه ناوازه يه و ئهم كوشكه مه زنه پتويسته به ديهينه ريكي
 هه بيت، به پای من ناگونجيت مردن کوتايی پيگه كه بيت. پتويسته
 شوينيك هه بيت تيدا چا كه كاران پاداشت بكرين و به دكاران به سزای
 خويان بگن، چونكه ئه وه تا به بهرچاوی خومانه وه ده بينين
 سته مكارو سته م ليكراو وه كو يه ك له م دنيا يه كوچ ده كهن، ئهم
 كيشمه كيشمه نابيت هر ناوا کوتايی بيت. من به ويژدان هه ست به مه
 ده كم، به جوريك نه و سته م و زوره ی له مليونه ها مرقمان كردووه،
 ئيستا ده ستی له بينم گير كردووه، ده بيت يه كيكي هه بيت گوي بؤ دادو
 فه ريادی ئه مانه پابگریت. گه ر وانه بيت مرقؤ به چی سووكنايی ديتي؟
 پتويسته ئه مانه پوونكر دنه وه يه كيان هه بيت. ماركس له مه دا هه له ی
 كردووه و ميشكي ئيمه شی سه رخوش كرد، به جوريك هه تا مردن
 له ده رگامان نه دات هه ست به مه ناكه ين. له وانه شه پله وپايه
 بريقه داره كان پيگرين له بهرده م بينينيدا، من له سه ر ئهم بيرو باوه پم
 هه فالان، نيوه چی ده لښن بيلښ. "له دواي ئهم چه ند ديړه خه مگينه،
 ده مه ویت هه واليكي خوشتان پي بدهم: كه له نه خوشخانه كه وتبووم،
 سه روکی پيخه راوی ئاته يست (بڼ دين) هه كان هات بؤ سه ردانم،

پروفیسور بوو له فلسفه‌دا. یه‌کټک بوو له نندامانی به‌پټوه‌به‌ری
زانکوی کالیفورنیا. لټم پرسى که نامانجى نهم پټکخواوه‌ی نټوه چیه؟
له وه‌لامدا وتی: "هممو دینه‌کان به پردیه‌کی نسته‌ور مرق‌فایه‌تیا
داپوشیوه و چهند یاسایه‌کی وشک و قورسیان داناوه و به‌ربه‌ستن
له‌به‌رده‌م چټیردن و له‌زه‌ت بینینی ته‌واوه‌تی توټی لاوان له خوشی
و راباردنه‌کانی ژیان، نټمه پټیان ده‌لټین که خوا نیه بټوه‌ی بټی
ترس و ده‌راوکټ بتوانن چټزه‌کانی دنیا تام بکه‌ن."

ده‌مزانى نهم پټکخواوه‌ی که له نهمریکا‌دایه، په‌یوه‌ندییه‌کی
باشی له‌گه‌ل مؤسکو هیه، چونکه روسیا له‌به‌رنه‌وه‌ی نه‌توانیوه به‌و
شیوه‌یه‌ی که ده‌یه‌وټ کومینوزم له نهمریکا‌دا بلایکاته‌وه،
بانگه‌ش‌ه‌ی بټی دینی و بټی خواپی و بټی به‌رنامه‌یی ده‌کات تا له‌پټی
نهموه لاوان دووچاری به‌په‌لایی و بټی نامانجی بکات، له‌پاستیدا نهم
پټکخواوه دارده‌ست و نه‌لقه‌ل‌گوټی مؤسکو‌یه. له‌به‌رامبه‌ر نه‌و
قسه‌یه‌ی پروفیسور ده‌که‌دا منیش چهندم پټکرا، هه‌ولمدا باسی سیه‌می
"په‌یامی به‌ری دره‌ختی نیمان" ی بټی پوون بکه‌مه‌وه. زور به‌جددی
گوټی بټی گرتم، کاتټک نهم پاستیه نیمانیا نه تا راده‌یه‌ک ده‌رگای
له‌میژه داخواوی بټی باوه‌پی دل‌ی نه‌وی کرده‌وه، په‌یتا په‌یتا هه‌مو
نه‌و پرسیارانه‌ی پزکرد که ده‌میکه له‌ناخیدا په‌نگیان خواردو‌ته‌وه و
نهم سه‌رکوتی کردوون. هه‌رچند کاته‌که زور نه‌گونجاو و کورت بوو و
منیش زور نه‌خوش بووم و نه‌مه‌توانی وه‌ک پټویست وه‌لام بده‌مه‌وه،

که چي له گه ل نه وه شدا کاکي پرېفيسور له بهرام بهر پاستييه کاني
 نيماندا شل بوو يوو. به نومېدی ديدارېکي تر مالئاوايمان له به کتر
 کرد، که پوښت بيلبيله چاوه کاني پېده که نين. زور سوپاس بق خوا
 که دووهم جار به کترمان بينييه وه، له کوتايي گفتوگويه کي دوو و
 دريژدا په نجه ي شايه توماني به رز کرده وه و به چاوي پر نه سرينه وه وه
 نه وه ي ته حه ددای ه موو جيهاني بيياوه پي بکات، موسولمان بووني
 خوي پاگه ياند، نيوه شه و پوښت و به ليني دا که به ياني زوو بيت تا
 نوږي فيريکه م.

خواخوام بوو چرکه يه ک زووتر به ياني بيت، چاوه کانم چنه ند
 کاترميرک چاوه پي نه وه بوو نه و ده رگا که بکاته وه و بيته ژوره وه.
 به داخه وه نيوه پو هات و نه و هر ديار نه بوو. ته له فونم کرد بق
 ماله وه يان. ده نگيکي نه ناسراو وه لامی دامه وه، وتم:

- پرېفيسور خوي له کوئ يه ؟

- تق کاک سالحيت ؟

- به لي.

- شه و نوره ي دل ليتيداو مرد، له سه ره مه رگدا هر ناوي توي
 ده يئا. من کوپي نه وم، دوو کاترمير پيش مردني ه مووماني
 گز کرده وه. دواي پوونکر دنه وه يه کي زور داواي لي کردين که نيتمه ش
 موسولمان بين، من و دايکم و خوشکه که م قسه کاني باوکمان به
 گونجاو زاني و موسولمان بووين. برياريو ه موومان پيکه وه بيتن بق

لای تۆ تا نوپژمان فیتریکهیت، واقم وپما. خوابه گیان ده مه ویت
 له به رامبه رگه ورهیی و مه زنیی تۆدا سه ر بنیمه سه ر زه وی و جاریکی
 تر به رزی نه که مه وه، چونکه تۆ گه وه ریکی وه ک قورئانت پی
 به خشیوین، که ته مه نیکی لیوان لیو له سته م و تاریکی به چه ند
 کاژیرک پووناک ده کاته وه ده یکات به چراخان. چه ند نیعمه تیکی
 نه بپاوه یه خوابه گیان! چه ند خه زینه یه کی بی پایانه! نه گه ر به
 نه ندازه ی ژماره ی گه ردیله کانی له شمان له پیناو تۆدا بیینه قوریانی،
 هیشتا شایانی گه وره یی تۆ نییه .. هاوپی ئازیزم، شوکرانه بژیری
 هه موو نه م نیعمه تانه م و چون نه وینداریک چاوه پوانی پۆژی ژوان و
 ویسالی یاره و تا نه و پۆژه هه سره ت پارچه پارچه ده یتوینیتته وه،
 منیش ئاوا تامه زووی بینین و به خزمه ت گه یشتنی پیغه مبه ری ئازیز و
 باوه پدارانم. چاوه پیتی نه و ساته م. چاوه پیتی فریشته ی مه رگ نه که م
 بیته و ده رگای ژووره که م بکاته وه، ته نها په رده یه کی ته نک ماوه له
 نیوان من و مردندا. کفن و سابوونه که م له ژیر سه رمدا ئاماده یه. خوای
 گه وره له قوتا بیانی قورئان قبولمان بکات کاتیک دوا هه ناسه
 ده ده ینه وه. چاوه پیتی دوعاتانم.

۱۹۸۴/۱۲/۱۲

سالح گۆک کایا

هەر که هه‌والی وه‌فاتی کاک سالحم پینگه‌یشت، ده‌ست و برد به ته‌له‌گرافیک سهره‌خۆشی خۆم به بنه‌ماله‌که‌ی گه‌یاندو پیم پاگه‌یاندن که ئیمه‌ لیره‌ زۆر دل‌گرانین به کۆچی دوا‌یی کاک سالح و هاوبه‌شی خه‌متانین، نامه‌یه‌کم بۆ کۆپه‌که‌ی نووسیوو.

دوو‌پام کردبۆوه که به‌هەر نرخیک بووه ده‌مه‌وێت یه‌کتر بناسین و ئه‌و دۆستایه‌تی‌یه‌ی که له‌گه‌ڵ باوکیدا هه‌م‌بووه، ئیستا ئاره‌زوو ده‌که‌م له‌گه‌ڵ کۆپه‌که‌یدا به‌رده‌وام بێت، نووسیوویم که هه‌ندیک لایه‌ن و گۆشه‌ی نادیار له‌ ژیا‌نی باوکیدا هه‌یه که پێ‌ویست و گرنگه‌ پوون ببنه‌وه‌و بۆ ئه‌م مه‌به‌سته‌ش له‌ کۆپه‌که‌ی باشت‌رم ده‌ست ناکه‌وێت، داوام کردبوو که به‌زوو‌ترین کات وه‌لامم بداته‌وه‌.

دوا‌ی دوو مانگ نامه‌یه‌کم له‌ کۆپه‌که‌یه‌وه به‌ده‌ست گه‌یشت:

"زۆر سوپاست ده‌که‌ین که هاوبه‌شی خه‌می ئیمه‌یت له‌م کۆسپه‌ی به‌سه‌رماندا هاتوو. بێ گومان دۆستی باوکم، دۆستی منیشه‌، به‌لام له‌به‌رئه‌وه‌ی زوو زوو ئادریسه‌که‌م ده‌گۆرم، ناتوانم په‌یوه‌ندییه‌کی به‌رده‌وام له‌گه‌ڵ به‌پێ‌ژتان ببه‌ستم. هیوادارم لیم تێبگه‌ن. زۆر سوپاس..." زۆر نامه‌ی ترم نارد بۆ کۆپه‌که‌ی، به‌لام هه‌یچم پێ نه‌گه‌یشت، ئیستاش چاوه‌پێی وه‌لاممیکم له‌ کۆپه‌که‌یه‌وه، هه‌یشتا ئه‌و ئومێده‌م هه‌یه که نه‌گه‌ر بێت و ئه‌م مرقفه‌ نا‌اساییه

يادگار ييه په شه کاني بکونه بهر پوښنایي له وانه يه زړه سره داوو
شتي گرنګ به دهسته وه بده ن.

گياني کاک سالتج شاد بيت. خواي گه وړه له گونا مه کاني خوش
بيت همو نه و کاک سالتحانه ي ترکه له کولاني دهر نه چووي بي
باوه پيدا گيريان خوار دووه و په له قارڼه يانه، بگيه نيټ به هه مان
پينمووني و پووناکي. دنيا ي نه نگوسته چاويان نوور دايپو شيت...

نامين، نامين، نامين!

پیرست

- پیشه کی ۳
- ناخوشی و ساته تاله کانی کوځا پیره که ۷
- له زه هزاوی کردندا چیژ وهرده گرن ۱۹
- نه و کابرایه !! ۲۱
- دهست پیکردنی گفتوگؤ له شاخه کانی توپؤس ۳۱
- نه بی له سهره تادا باسی پروابوون به خودای بؤ بکه م ۳۷
- مه به سستی نه م کتیبه ! ۴۶
- ته قینه وه گوره که ۵۵
- چؤن باوه پ به و شتانه بهتین که نایانبینین !! ۶۳
- دریژه ی ده مه ته قیی ناو ئوتومبیله که ۷۰
- نه م گه ردوونه ده ستردی کی یه ؟ ۷۷
- کاتی ده رگا داخراوه کان ده کرانه وه ۹۰
- یه که م نویژ و یه که م دانپیدانان ۱۰۳
- نامه کان ۱۱۹

KENDİNİ ARAYAN ADAM

HALİT ERTUĞRUL

له پۆژگاریکی کورتی پایزدا.. بههنگاوێکی قورسهوه له
(قهیسه ریه) وه سواری پاس بوو، هه گبهی خهیاڵی دهسته و سانه
به و ئایدیۆلۆژیایه وه که شهست سالی تهمهنی کردۆته قوربانی..
له گهڵ تهوهشدا زۆر به قورسی کهوته ژێر کاریگهریی قسهی
مامۆستایهك که لهو پاسه داهاوسه فهری بوو!

ئه و چوزانیت گفتوگۆی له گهڵ رېبوارێکدا له نێو پاسیکدا ژيانى
ئهم له رېشه وه دهگۆریت؟! به ئێ.. گفتوگۆکه یان تا به یانی
بهردهوام بوو، له کۆتادا خۆی و ئایدیاکهی کهوته بهر لێشاوتک
له پرسباری نوێی بیر و هۆشی خۆی!

لێره دا له خۆمان ده پرسین: ده بێ ئه و بابته تانه چى بن ئه وه نده به
هێزه وه کاریگهری یان له ناخی مرۆفیک هه بێت، یاخود ده بێ
کۆتایی ئهم چیرۆکه سه رنجراکتشه به چى گه یشتیت؟!

ئهم په رتو و که ی مامۆستا (خالی د ئیرتو غرو ل) تیراژ و نۆبه ی چاپه کانی
سنووری ئاسایی تێپه راندوه و وه رگێر دراوه ته سه ر حه وت زمانى بیانى،
به خوێندنه وه ی ئاسۆیه کی نوێ له بیر و ژیا نتاندا والا ده کات.

ISBN 0-0001-0000-5

9

780000 100009

نرخى (٣٠٠٠) دیناره

ناوێكی گه رماندنی ئارا

ARA Media Center

www.aramediacenter.com

info@aramediacenter.com

